Saraswati Series No. 31

SREE

MALLIKAMARUTAPRAKARANAM

TRANSLATED INTO TELUGU

From the Original Sanscrit Drama

OF

UDDANDAKAVI

PART I.

(THE FIRST SIX ACTS)

BY

VADDADY SUBBARAYUDU

Senior Pundit, Government First Grade Training College, Rajahmundry.

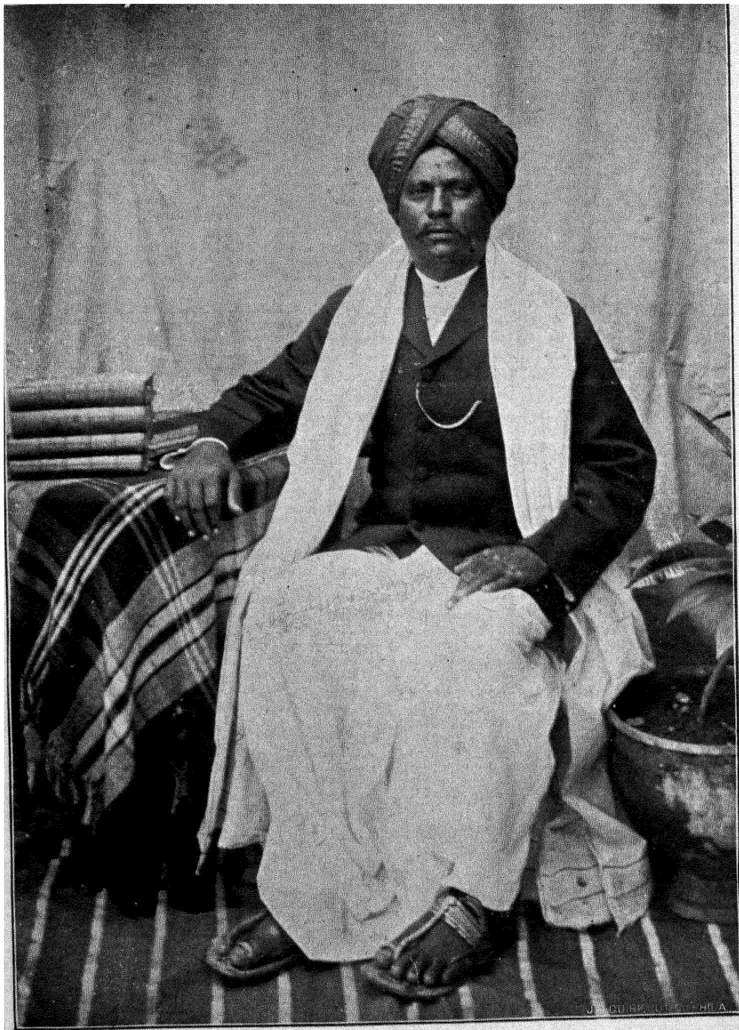
FIRST EDITION.

COCANADA:

[...]D BY S. RAYULU, AT THE BALASARASWATI PRESS,
[PU]BLISHED BY THE EDITOR "THE SARASWATI."

1903

[Price. Rs. 0-14-0.

వడ్డాది సుబ్బారాయడు.

Ananda Press, Madras.

సరస్వత్యనుబంధము. ౩౧.

శ్రీ

మల్లికామారుతము.

పూర్వభాగము ౬ అంకములు.

ఇది

సంస్కృతమున భవభూతివిరచిత మాలతీమాధవచ్ఛాయను

నుద్దండకవి రచియించిన ప్రకరణమునుండి

రాజమహేంద్రవరమునందలి దొరతనమువారి

మొదటితరగతిబోధనాభ్యాసనకళాశాలయందు

నాంధ్రోపాధ్యాయుఁడగు

వడ్డాది సుబ్బారాయనిచేతఁ

దెలిఁగింపఁబడినది.

(సరస్వతినుండి పునర్ముద్రితము.)

మొదటికూర్పు.

కాకినాడ:

శ్రీ బాలసరస్వతీముద్రాక్షరశాల.

1903

వెల రు. 0-14-0 లు

శ్రీరస్తు.

శ్రీపరమాత్మనే నమః.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

ప్రథమాంకము.

శ్రీ లాంఛించుత సంగతాటనియుగస్థేయాదితేయాహితా
ద్వాలాకల్పకసూనహారగమణీవ్యత్యాసకృత్యాఢ్యముల్
వాళీకాన్వితసింధుజాకరచలన్నాళీకమాధ్వీరసా
గ్రాళీకాంబకముల్ పురాంతకధనుర్జ్యాకర్షణంబుల్ మిమున్. 1

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు)

సూత్ర—

చ. తలనెలపూవుసాంద్రపుసుధామధుగంధముఁ దాల్చి, కేళికా
వలయఫణిస్ఫటాళి మెసవం దఱు వొందుచు, నంకగౌరివ
ర్తులకుచపాళిముత్తెపుసరుల్ గదలించులలాటదృక్కృప
ర్ద్రలహరికోర్మివాయువులు తాపము మీది శమింపఁ జేయుతన్. 2

మ. గళభూషాఘనఘంటికాఘణఘణత్కారంబు రోదోంతరం
బలమన్, శంభ్వధిరోహణార్హపృథుభవ్యస్నిగ్ధపృష్ఠంబు భా
సిలఁ, దారాచలకూటసన్నిభకకుచ్ఛ్రీనొప్పుకూటస్థగో
తిలకుం డాకృతి గాంచుధర్ముఁడు తమస్తృణ్యం ద్వదీయం దినున్. 3

మ. ఘనగౌరీకరతాళకంకణఝుణత్కారంబులన్ శ్లాఘ్యమున్,
దను వెల్లం బులకించి కాంచుహరుచేఁ దత్స్థానసంభావ్యమున్,
గనదుత్ఫుల్లకలాపకేక మెది, విఘ్నస్వామ్యకాండప్రపబ్బం
హను రంజిల్లుకుమారబర్హి దలనృత్యం బాభవత్తుష్టికిన్. 4

(ఆనందముతోఁ దెరవంకఁ జూచి) కొమ్మా! యిటు రమ్మా.

నటి—(ప్రవేశించి సప్రణామంబుగాఁ బుష్పాంజలి చల్లి) ఇదిగో! వచ్చితి నార్య!

సూత్ర—రంగవల్లీ! సకుతూహలు లగునీసభాసదులసావధానత శ్లాఘనీయము గదా! చూడు—

మ. తొగరుం గేల్చి గురుంబుటంబునను బూదోయింటి వక్షోజగు
చ్ఛగురుత్వంబున సుంత వంగు మెయితోఁ జల్లంగ నీ వట్లు, శీ
ఘ్రగతిన్ ముందుగ నందు మూఁగినది సోత్కంఠంబు సామాజికా
క్షిగణంబో మఱి చంచరీకచయమో చెప్పంగ రా దుగ్మలీ. 5

ఆర్యవర్యులారా! యజస్రము నమస్కరించెడు రాజన్యమూర్ధన్యులకిరీటంబులం దాపినయింద్రనీలమణిశకలంబులడంబు లెవ్వానియడుగుఁదమ్ముల శైవలమ్మువిధమ్మున గ్రమ్ముచుండునో, యెన్న నలవిగాకుండ నేడుదీవులం బాఁతినగెలుపుటాతికంబంబు లేవానియకుంఠపరాక్రమంబు కంఠోక్తంబు గావించుచుండునో, దినదినప్రవర్తితంబు లగుదానధారాప్రవాహంబులం బెరిఁగెడు నెవ్వానియశోవల్లీమతల్లి కెల్లలోకంబులుం బ్రాఁకు లగుచుండునో, స్వచ్ఛతరవారిధారామజ్జనంబునం బవిత్రీకృతు లగుశాత్రవసుభటులస్వయంవరమహోత్సవంబున కుత్సహించునప్సరస్త్రీసంచయం బనారత మేవానిని దీవించుచుండునో, విశ్వవిశ్వంభరాశారికయెవ్వానివిశంకటభుజావిటపవిటంకంబున విహరించుచుండునో, త్రిభువనపుండరీకప్రబోధనపండితప్రతాపమార్తాండుండు, నృగనహుషనాభాగపురుపురుకుత్సమరుత్తదుందుభిగిరీంద్రద్యుమ్నధర్మజసధర్మచరితుండు, సహజప్రతిభాప్రకర్షప్రవృత్తచతుర్విధకవిత్వసమావర్జితహృదయసహృదయశిరఃకంపసహితసంశ్లాఘననిరతిశయవైదుషీవిశేషుండు, శైలాబ్ధిసామ్రాజ్యధురంధరుండు, పీఠిహోత్రకులధ్వజుం డట్టివిక్రమభూపాలుఁడు గారవింపం, బ్రఖ్యాతగుణగణాలంకారులు, విమలయశోవితానితవిష్టపత్రితయులు, సకలశాస్త్రార్ణవోత్తరణకర్ణధారులు, నిఖిలభూపాలసభాసభాజితులు నయి భాసిల్లునోసభాసదులారా! మదీయవిజ్ఞాపనం బిది యాలకింపుఁడు.

నేను దిగంతపర్యంత మెల్లదేశంబులుం దిరిగి, యచ్చటచ్చటం బెనువీడులం గూడినమహాసభల నారాధించి యారాధించి, సారతరప్రయోగపాటవంబు నలవరించుకొని, విష్టపత్రితయవిఖ్యాతం బగుకుక్కుటక్రోడనగరంబుం దఱిసి, కుతూహలంబున నేతెంచిన రంగచంద్రుం డనుశైలూషకుమారుండను.

మహాజనులారా! ప్రాయికంబుగా సుమనోగణవివేకరాకాచంద్రమండలంబునకు రాహుగ్రహప్రాయం బయినయీకలికాలంబునం దౌర్భాగ్యపరుషంబులగుపరిషదంతరంబుల మదీయాభినయసారంబు, లవణాపణంబులం బచ్చకప్పురంబునుం బోలె నిష్ప్రయోజనం బని యెఱింగి, యఖిలభువనఘస్మరకరా

శకాలకూటకబళనప్రకటితకారుణ్యావష్టంభుండుc, బురత్రయనితంబినీకపోలపత్రాంకురకర్తనలవిత్రుండుc, గంకణక్వణితస్థిరీకృతశబ్దబ్రహ్మవ్యవస్థుండు నగు శ్రీస్థలీశ్వరునిసన్నిధానంబున నిర్ధూతతత్తాదృశకల్మషనిర్మలధిషణంబయి, యశేషకలాకమలినీవికాసనబాలార్కప్రభ యయినయీసభయందుc బ్రయోగించి సఫలపఱుచుకొననభిలషించుచున్నాను. సర్వంబున కార్యవర్యులే యిటc బ్రమాణము.

(ఆకసమునc జెవి యొగ్గి) ఏమనియెదరు? అటు లయినచో నుద్దామశబ్దార్థసన్నివేశశిల్పాకల్పంబును, శృంగారరసగర్భంబును, నాతిసంక్షిప్తవిస్తృతచిత్రేతివృత్తక్లృప్తనిర్వహణంబును నగునేదేనిరూపకంబున మాకు వినోదంబు గావింపుమనుచున్నారా? పరిషదాదేశము నాలకించితివా భాసురాంగీ?

నటి—ఆర్యా! తాదృశప్రబంధ మేదయిన వినంబడునా?

సూత్ర—(స్మరణ మభినయించి) అయ్యో! హస్తగత మయినమాణిక్యము నంగడిలో నరయుచున్నాను. ముద్దుగుమ్మా! నిర్దుష్టగుణవిశిష్టం బయి యుద్దండకవినిబద్ధం బయినమల్లికామారుతం బనుప్రకరణరత్నం బస్మద్వశంబ కదా!

నటి—(అనుతాపముతో) ఆర్యా! యధునాతనప్రబంధములయందు లోకుల కనాదరము కాదా!

సూత్ర—ముద్దరాలా! యాలకింపుము.

చ. పొరయరు ప్రాcతక్రొత్తcదనపుందలపుం గవినాక్కునన్ బుధుల్;
నెరసులు దోcచినన్ విడిచి నెమ్మి గ్రహింత్రు గుణంబు లుండినన్;
బరుcడు పరప్రమాణుc డవమానము సేయుc బరంబు; దాన నే
నెర గిది బొమ్మటాయి యని చీకులు ద్రోచిన దోషి రత్నమే? 6

మఱియు—

క. కవులరస మొలుకుపలుకులు। చెవులం బడ, నాదరంబు సేయనివారల్
గవు లనుచు మూసికొందురు। నవమాలతి పరిమళింప నాసాపుటముల్.

ఆకవీంద్రుcడు చెప్పనది వినుము.

తే. గీ. ఇందు గుణబిందువులు గలవేని యాలరి
పండితుcడు గొను దోషంబు ప్రకట మయిన;
బెరసి యున్నను నీరిలో, వేఱుపఱిచి
పాలచుక్కలు గ్రోలదే బ్రహ్మహాయము? 8

నటి—(శ్లాఘించుచు) అట్లయిన నార్యా! పుణ్యకీర్తి యగునాకవిచంద్రుని దేశ గోత్రము లేల వర్ణింపరు ?

సూత్ర—దక్షిణాపథంబున దయమానకామాక్షీకటాక్షకాలాంబుదతాండవితకవి మయూరమండలంబు లగుతుండీరంబుల క్షీరనదీతరంగక్షాళితోపశల్యం బగు లాటపురం బనుమహాగ్రహారంబు గలదు

చ. చరితమహాతపుల్, సకలశాస్త్రపటిష్ఠు లనుష్ఠితాధికా
ధ్వరు లభిజాతు లాస్యధృతభారతు లచ్ఛపుశ్రోత్రియుల్, త్రయీ
పరతులు, సంతతాతిథిసపర్యలచేతను నాసరంబులం
జరుపుచుఁ గాఁపురంబు లట సల్పుచు నుందురు పుణ్యభూసురుల్. 9

అందు నాముష్యాయణుండు, నాపస్తంబశాఖాధ్యాయి, వాధూలకులతరుపల్లవుండుఁ, గవితావల్లభుండు, మహితయశస్కుండు, నుపాధ్యాయగోకులనాథపౌత్రుండుఁ, గృష్ణసూనుండు నగుభట్టరంగనాథున కిరుగుపనాథాపరపర్యాయుండుద్దండకవి యనునైదవసత్పుత్రుండు గలఁడు.

నటి—అహో! యీకవివంశశుద్ధి పొగడఁ దగినది గదా సరే గాని రామకృష్ణాది మహాపురుషచారిత్రము లుండఁగా నుత్పాదనీయవస్తుగ్రహణవిషమసంఘటనం బగుప్రకరణంబు నేల యాయన రచియించినవాఁడు ?

సూత్ర—ఓకుతూహలిని! యిందుకుం బ్రసక్తానుప్రసక్త మయినప్రస్తావము కావలసినంత యున్నది. కాని నే నిప్పుడు దానిని సంక్షేపించి నీకుఁ జెప్పెదను. ఆకవి యథావిధిగ గురువులకు శుశ్రూష గావించి, వారలయనుగ్రహంబున సమధిగతసకలవిద్యుం డయి దిగంతరసందర్శనాభిలాషంబున నాంధ్రకళింగకర్ణాటనాటీకచోళకేరళదేశంబులు గడచి మహానదుల మునుంగుచు, దేవస్థానంబులు సూచుచు, నంతర్వాణుల నభినందించుచు నిప్పుడీతామ్రమాడక్రోడనగరంబునకు విచ్చేసినవాఁడు. ఇట్లు విజయంజేసి—

ఉ. మ్రొక్కుదిగంతవీరులను భూరిచలనంబునఁ బాఱఁ దోల ను
క్కెక్కిన హెగ్గడుల్, కరగృహీతము లౌసితచామరంబులన్
బ్రక్కను నిల్చి ప్రోడ లగువారవధూటులు వీవఁగా సుహృ
ద్దృక్కమలార్కుఁడై కొలువు దిద్దినవిక్రముఁ గాంచె గద్దియన్. 10

అట్లు కాంచి యివ్విధంబున సంస్తుతించెను.

క. వక్రారి ధారుణీశప। రాక్రమఘూర్ణోత్థపుష్కరావర్త! ధరా
చక్రకుటుంబీ! జేజే। విక్రమ! విశ్వైకవీర! విద్యాధారా. అని. 11

నటి—ఆర్యా ! సకలకవిమండల శిఖండరత్నం బగువిక్రమమహారాజప్పుడే మా నతిచ్చెను ?

సూత్ర—జవ్వనీ ! యవ్వాడి నవ్విశ్వంభరారాజంభారియుం, బరిసరవర్తికోవిదవదనాకృష్టం బయి విఘటమానకమలదళశీతలం బయినకటాక్షంబున సంభావించుచు నీషదున్మిషితమందస్మితసుందరవదనేందుం డయిసాదరంబుగా నతని కిట్లనియె.

మ. కవి యుద్దండ ! మదీయ మావచన మాకర్ణింపుమా ; కామధే
నువు వాణీయసి నీదువాణి ; కవితం దొల్కుం విలాసంబు ల
ట్లవుటం గోరెద, వే రచింపు బుధవర్యా ! మల్లికామారుతా
ఖ్యవిధానాఢ్యరసార్ద్రసత్ప్రకరణం బస్మన్మనఃప్రీతికిన్. 12

నటి—ఓహో ! నామకరణము గూడ మహారాజే కావించినవాఁడు ! ఇది మిగుల నచ్చెరువు. రాజత్వబుధత్వములు రెండు నొక్కనియందే యున్నవి !

సూత్ర—సుందరీ ! నిశ్చయముగ నాశ్చర్యకరమే.

క. అనసూయ కవిజనంబుల। మనసునఁ, గస్తూరియం దమలినత్వంబున్
వననిధి నక్షారత్వము। వనితా ! భూపాలునందు వైదుష్యంబున్. 13

నటి—ఆర్యా ! తరువాయి చెప్ప నక్కఱ లేదు. తెలిసినది. ప్రకరణవిరచనమునకుఁ బ్రభు నానతి కారణము. ఇఁకఁ గవివర్ణనము గావింపుఁడు.

సూత్ర—భామా ! మీమాంసకచక్రవర్తి, మహర్షిపుత్రుం డాపరమేశ్వరుఁడే యది యొనరించి యున్నాఁడు. విను—

"ఉ. దండివి వేదతండమునఁ ; దర్కమునం దతి కర్కశుండవున్ ;
పండుఁడ వెల్లశాస్త్రముల ; శ్లాఘ్యుఁడవుం గవితాచమత్కృతిన్ ;
గండఁడ నాఱుభాషలను ; గావ్యములం గళలం బటుండ వు
ద్దండకవీ ! తలంప నెడఁదన్ నిను నద్భుత ముద్భవింపదే ?"అని. 14.

నటి—అట్లయిన జన్మాంతరసంచిత మయినమనపుణ్యసంచయము ఫలోన్ముఖమయినది.

సూత్ర—సుందరీ ! యందుకు సందేహ మేమి ?

చ. చదువులసాన యోలగము ; చాల విచిత్రము గాథయున్ ; జతు
ర్విధ మగుమంజులాభినయవిద్యను జేర్చిన నొందినార ము
త్పదముఖదండకవ్యములవాణి సుధాఝరి ; యన్నటుండనీ ;
సదసున నాయకుం డిదిగో ! సాంధ్యనటుండు సదాశివుం డిటన్. 15

(సభను గూర్చి)

ఆ. వె. ఉల్ల ముల్లసిల్లుమల్లికామారుతం
బనెడుప్రకరణంబు నభినవంబు
మీసమక్షమందు మేము ప్రయోగింతు
మగుఁడు సుప్రసన్ను లార్యులార. 16

మఱియు నొక్క విజ్ఞాపనము.

ఉ. ఆదిని వేల్పుబాస నటు లాచతురాస్యునిచేఁ బ్రభూత మై
స్వాదురసప్రపూర్ణతను భాసిలు దానిఁ దెలుంగు సేసె వ
డ్డాదికులోద్భవుండు ప్రకటస్వకవిత్వుఁడు సుబ్బరాయఁ డీ
రాదృతిఁ జిత్తగింపుఁ డిపు డాంధ్రరసజ్ఞులు తత్ప్రయోగమున్. 17

(నడచి చూచి) అహో! యవ్యక్తమధురకోకిలాలాపములతో వసంతలక్ష్మి సాక్షాత్కరించినది. ఇదిగో!

ఉ. ఝుమ్మనుచుం దెవుల్ సొగసి సోలఁగ గానము సేయుఁ దుమ్మెదల్;
కమ్మనితావితో మరునిగర్వ మొలర్పఁగ వీచుఁ దెమ్మెరల్;
కొమ్మ లశోకదోహదము గూర్పఁ జెలంగెడు నూపురాళి; పూ
దుమ్మున వాసరమ్ము లగు ధూసరముల్ సొగడల్ హసించుటన్. 18

(నిరూపించి) చూడు మస్మదనుగుణవ్యాపారము నే యీఋతువును నవలంబించినది.

ఉ. పంచమహృద్యకంఠపికపాళికలస్వనతానకృత్యముల్
మించఁగఁ, బల్లవాంగుళుల మెల్లనఁ జూతలతావిపంచి లా
లించి, వసంతవైణికుఁ డళివ్రజసుశ్రుతితంత్రి మీటుచుం,
బంచశరాసదృగ్యశముఁ బాడు జగత్త్రయమోహనంబుగన్. 19

కావున యౌవనవతీ! నీ వీసమయము నాశ్రయించి సంగీతము పాడుము.

నటి—చిత్తము. (పాడుచున్నది).

ద్విపద—మలయాలయమునుండి మారుతార్భకుఁడు
కలకంఠసఖుఁ డనంగమహేంద్రునకును
వల్లభుం డగుమంత్రి వాసంతుఁ డనుఁగు
మల్లిక నాదరింపఁగ వచ్చు నిదిగో! 20

సూత్ర—హాయి హాయి

క. కోయిలలలనలకూజితి। మా ? యల నాణెంపువీణియలకలకలమా ?
హాయి యనిపించె రాగం। బీయది నీమధురగీత మెంతేఁగితిఁ దరుణీ.

సుందరీ! చూడు—

క. అనవద్యం బీవిద్యను। జనహృద్యం బీవిలాస సంపద గని ని
న్ననుకొందు,నెందు కతననో।విను మాని,ధరం జరించువిద్యాధరిగన్.

పెద్దకాలంబున కిప్పుడు సముచితాభీష్టసకలవస్తుసంవిధానలాభంబునం జేసి దేశదేశంబులు దిరిగిన యీప్రయాసంబును మహాసంతోషమునకుఁ గారణ మయినది. నిజమే—

క. చిరకాంక్షితవస్తు వెటో। దొరకొనినన్ దైవఘటనఁ దొయ్యలి! యట ముం
దరఁ బడినబహుళతరదు। స్తరదుఃఖము లన్ని పరమసౌఖ్యంబు లగున్. 23

(తెరలో) భద్ర! భరతపుత్ర! చిరకాంక్షితవస్తు వని నీ వుపన్యసించిన విషయము గడు లెస్స యయినది.

సూత్ర—(చూచి) కుసుమపురంబుపఱగడయాశ్రమంబున నివసించు మహాయోగేశ్వరి మందాకిని తనశిష్యురా లగుసారసికతోఁ గూడ నీలాగుననే వచ్చుచున్నది. కాఁబట్టి మనము సముచితసంవిధానంబునకయి పోవుదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

—ప్రస్తావన.—

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది)

మందా—బిడ్డా! సారసికా! యిది సత్యమే సుమీ.

"క. చిరకాంక్షితవస్తు వెటో। దొరకొనినన్ దైవఘటనఁ దొయ్యలి! యట ముం
దరఁ బడినబహుళతరదు। స్తరదుఃఖము లన్ని పరమసౌఖ్యంబు లగున్."

సార—భగవతీ! దుఃఖములు గూడ సుఖము లగునంతటిచిరకాంక్షితవస్తుసంఘటనము మీయనుభవమున కిప్పు డేది వచ్చినది?

మందా—(తనలో) ఓహో! యింతకు ముం దిది దేవతార్చనమునకుఁ బువ్వులు దేరఁ బోయినది గదా! అందుచేత నిప్పుడు నడచినవృత్తాంతము దీనికిఁ దెలియదు. (ప్రకాశముగా) విశ్వావసుని కూఁతు రగుమల్లిక యెడల నాకుఁ గల వాత్సల్యాతిశయ మెట్టిదో నీ వెఱింగినదానవే గదా! చెప్ప వలసిన దేమి? ఇప్పు డీకుసుమపురోపశల్యవాసంబును, జిరపరిచితదేశవిరహంబును గూడ నా కందువలననే. మునుపు నేను—

ఉ. భూధరరాజపుత్రి మృగపోతములం దయఁ బెంచుచోట్ల, వి
ఘ్నాధిపుచెక్కరాపుల ననోకహముల్ మహిఁ ద్రెళ్లుచోట్ల, వి
ద్యాధరబాలికల్ హరునియద్భుతలీలలు పాడుచోట్లఁ, బల్
సాధులసంగతిం దుహినశైలవనంబుల నుండుదానఁ జూ. 24

యోగవిద్యను నాకు సతీర్థ్యం డయినవిద్యాధరామాత్యచక్రవర్తిని విశ్వావసు నెడఁబాసినబెంగసయితము దానిచేత నే తిరోహితం బయినది.

సార—ఏ మిది! భగవతియంతరంగభృంగము కేవలము మల్లికయందే తగిలి యానందించుచున్న దన్న సంగతి నే నెన్నఁడు నెఱుంగ నయితిని.

మందా—ఇది మాత్రము సుప్రసిద్ధమే. వివు. కుంతలేశ్వరునిమంత్రి యగుబ్రహ్మదత్తునికిఁ గుమారుఁడు, పదునాలుగువిద్యలపాండిత్యంబునన కాక యాయుధాభ్యాసంబునందును నాటితేఱినవాఁడు మారుతుండు, తమపరమాప్తబంధుని మగధేశ్వరునిఁ జంద్రవర్మను సందర్శించుటకుఁ, దండ్రిచేతఁ బ్రేషితుం డయి బహుసైన్యసమేతంబుగా వచ్చి యీకుసుమపురోద్యానంబుల నాలోఁ గూడ నున్నవాఁడు గదా!

సార—అగును భగవతి! మేనియొఱపునఁ జెఱకువిలుకాని మఱపింపఁ జాలినయామంత్రికుమారుఁడు రాజమార్గమున వచ్చుచుండఁగా, నాతనిఁ జూడ వలయునని పరుగుపరుగున మేడ లెక్కినచక్కరబొమ్మలవిస్మయవికసితపక్ష్మలస్నిగ్ధవిశాలలోచనంబులచేత వాతాయనంబుల కానాఁడప్రయత్నంబుగాఁ గువలయదామరామణీయకంబు సంఘటిల్లినది.

మందా—ఆతనియందును నాహృదయమునకు మల్లికానిర్విశేష మయినపక్షపాతమే సుమీ.

సార—భగవతీ! యందుచేతనా మీరు తఱుచుగా నప్పుడప్పుడు మారుతుఁడు మారుతుఁ డని ప్రశంసించుచుందురు.

మందా—పరస్పరసదృశగుణశీలరూపాభిజాత్యు లగువా రిరువురకును దైవికముగా నిప్పు డిక్కడనే యన్యోన్యదర్శనలాభము సంఘటిల్లినది. అందుచేత నాయానందము వర్ధిల్లుచున్నది.

సార—భగవతీ! దర్శనమాత్రమున నేమి ప్రయోజనము?

మందా—బిడ్డా! దర్శనమాత్రమే కాదు. అయ్యాదన నది సందు చేసికొని యదరంట నేఁడు తుంటవిలుకానిక్రొవ్వాఁడిపువ్వునారసంబుల కొక్కసారిగ

వా రిరుగురు గుఱి యయినవారు. అప్పుడు వ్రీడావిస్మయవిలాసమంథరంబు లయి, విదగ్ధజనైకగ్రాహ్యంబు లయినతనయాకారంబులచేత గాఢకఠోర స్మర వికారము మల్లిక వెల్లడింపనే వెల్లడించినది. ఎట్లంటివా?

సీ. విను రతిభావానువిద్ధముల్ సవ్యాజభావగర్భస్వభావంబు లగుచుఁ
బ్రస్ఫురత్పక్ష్మతారకభాసురంబులు ధారాప్రవాహసంచారు లగుచు
స్నిగ్ధముగ్ధంబులు స్మేరలోలము లై నమధురలోచనవిభ్రమములు గలిగి
గండస్థలన్యస్తకస్తూరికాపత్రలతికలు చెమటబొట్లను గరంగఁ
దనువునం దెల్లఁ బ్రౌఢకదంబకుట్మ। లాభవిక్రృతి యొకానొక డంకురించి
యపు డనిర్వాచ్యపంచబాణాసమాన। చాపనైపుణి దోఁపించె నాపె రూపు.

సార——భగవతీ! మారుతునియవస్థ యప్పు డెప్పగిదిం జూపట్టెను.

మందా——తే. గీ. మారుతుండును సామోదమంథరదర
హాస మల్లిక నటు వీఁగఁ జేసి చాలఁ
డయ్యె సుషమామరందమగ్నాన్యవిముఖ
మంజులకటాక్షభృంగాళి మరలఁ జేయ. 26

సార——భగవతీ! తగినదానికిఁ దగినవానిని గూర్పఁ దలఁచినతమ్మిచూలి యారంభ మిది యతిరమణీయము గదా!

మందా——బిడ్డా! వేయేటికి?

క. నాచేఁ జిరవాంఛిత మగు। నీచిఱుతలపెండ్లిఫలము నిడురాగకుజం
బేచుటకై వివిధముగా। నాచతురాననుఁడు బీజ మారోపించెన్. 27

సార——(అనుతాపముతో) భగవతీ! యారట్టేశ్వరుం డగుసింహవర్మకు నమాత్యుం డయినశంబరకుండు మల్లికను రాజముఖంబున నడుగుచున్నాఁడు గదా!

మందా——(సావజ్ఞముగా) వానిని దిరస్కరించుట యెంతపాటిపని?

సార——భగవతీ! యది సత్యమే. మీనయప్రభావమున కిది యెంతలోనిది?

మందా——బిడ్డా! చూడు——

తే. గీ. మారుతు నలోకసామాన్యు మరగినట్టి
మల్లికను శంబరకునకుఁ జెల్ల దీయఁ;
బారిజాతంబుమీఁదను బ్రాఁకుబాల
వల్లికను గూర్చు నెవఁడు కింపాకమునను? 28

(సానందముగా)

ఉ. రామము సుమ్మి వీరలపరస్పర మానసురాగబంధనం। బు;
(సనిర్వేదముగా)
ఈ మెకులీనకన్య, చరియించును దాఁ, బితృశాసనంబునం। దు
(సవితర్కముగా)
ఏమగునోగదా జతనము ?
(నిట్టూర్పుతో) ఎంచఁగ నీదృశ మైనవానిలోఁ।
గాముఁడు సర్వతాంత్రికశిఖామణి కేవలముం బ్రమాణ మా. 29

సార—భగవతీ! బాల్యసులభం బయినచాపలం బీనాలుక నూర కుండ నీయమిం జేసి నే నొక్కటి యడుగఁ గోరుచున్నాను.

మందా—బిడ్డా! నిస్సంశయంబుగా నడుగుము.

సార—అట్లు విషయభోగతృష్ణను విషప్రాయముగా నెంచుకొని విశ్వావసుప్రముఖ దివ్యపురుషులతోఁడ బద్ధసఖ్యం బయినభగవతిమానసంబు మానుసులయెడలఁ బక్షపాతపరవశం బేల యగుచున్న దని శిష్యురాలి సందేహశల్యము.

మందా—కుమారీ! తెలుప రానిరహస్యము నడిగినదాన వయితివి గదా! కానిమ్ము. (చెవిలో) ఈలా గీలాగు.

సార—(చేతితో నోరు మాటుకొని సవినయముగా నాలించి) అహో! మల్లిక మహాప్రభావసంపన్నురాలే? నే నీవఱకును మానవసామాన్య యనుకొన్నదానను. మీరు చెప్పినట్టే కానిపక్షమునకు సకలలోకలోచనాసేచనకం బయిన తాదృశలావణ్యరేఖ యేకారణమున నామెకుఁ జేకూఱఁ గలదు? ఊరక యిట్టి వారియందు నట్టివారియందు భగవతి యేతీరున స్నేహాసారముగానఁబఱిచెదును?

మందా—బిడ్డా! నీకుఁ జెప్పినయీసమాచారము వేఱొకచెవిని బడఁగూడదు సుమా.

సార—చిత్తము భగవతి! నేనంత యోటినోటిదానను గాను గదా!

మందా—సరేకాని యిదిగో నాకు స్నానవేళ యయినది. అష్టపుష్పికావ్రతంబునకుఁ గావలసినయుపకరణంబుల నీవు సిద్ధపఱుపుము. ఇక్కడనుండి యింటికి వెళ్లుమల్లికతోఁ గూడ నంపఁబడినమనకాళింది యింకను దిరిగి వచ్చినదికాదు.

సార—అట్లే సిద్ధపఱిచెదను భగవతి!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు. విష్కంభము.)

(తరువాతఁ గామయమానావస్థుఁడయి పటకుటీరస్థుఁడు మారుతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మారు— ఆమె—

శా. తా విద్యాధరకన్యయో? నరులకుం దత్పుణ్యసంప్రాప్త యౌ
లావణ్యామృతసాగరోత్థితనవశ్లాఘ్యేందిరాదేవియో ?
హా! విజ్ఞాతము, చంద్రచందనసుధాజ్యోత్స్నామృణాళాదులన్
బూవుందూపులజోదుమాయ గడఁగెన్ మోహింపఁ జేయన్ ననున్.

(గగుర్పాటుతో)

చ. జగములఁ జిల్కుచున్ సుధను సంతసపెట్టుహిమాంశుపాదముల్,
మృగదృశమోముఁజందురుని మెచ్చి యటం జొరఁ బోలుఁ; గానిచో
నిగిడి కటాక్షసాళముల, నెమ్మెయి జీవము దేర్చి, పాపుచుం
దగ, నమృతంపుసోన లెటు నన్ దడుపం గల వాక్షణంబునన్ ?. 31

ఆహా! యానీరజాక్షి నెమ్మేను సర్వానవద్యము గదా!

ఉ. క్రొమ్ముడి కింద్రనీలములకు మ్ముడి; బందువు లిందు వామెమో
ముమ్మడి కల్మిలేముల కహో నడుమన్; దమ్రకిందివానికిన్
ముమ్మర మైనభారములు ముద్దియ చన్గవయుం బిఱుందుఁ; జెం
దమ్ములె పో పదమ్ములు; యథార్థము నెన్నడ లొజ్జ లంచకున్. 32

(ఆలోచించి)

చ. సిరికి నివాస మైనసరసీరుహ మెవ్వఁడు సేసెనో, మహా
త్తరజగదీక్షణోత్సవము తచ్ఛశిబింబ మెవం డొనర్చెనో,
గరగరికల్ ఘటించుమతికౌశలి మీనుసిడెంబువానికాఁ
పుర మగునమ్మృగాక్షి మొగమున్ సృజియించినవాఁడు నాఁడె యౌ. 33

(మరల నాలోచించి) అయినను నాయీయెన్నిక క్రమ మయినది కానేరదు

ఉ. ఓపునె పోల విశ్వనయనోత్సవదం బతులంబు పక్ష్మలా
క్షీపణిశాననంబు పరికింపఁగఁ బంకరుహంబు? పాప మా
దీపితపూర్ణిమావిధుమదిం గల దే నలవాంఛ, వానికిం
దోఁప దదేమి పూన స్మరదోర్గతచాపముఁ గల్వరోపమున్ ? 34

ఆహా! వివిధము లయినయీ మెవిలాసముల చేత సంచలించెడునాధైర్యముఁ
గుదురుపఱుచుకొనఁ జాల కున్నానే!

తే. గీ. సురుచిరభూ్రివులను నొప్పునుదతిత్ర్యస్ర
తరళమంథరముగ్ధమందత్రిభంగి

మధురదృశ్యాతముఖచారిమముం దలంచు
చిత్తమున నూరు నేమేమొ వృత్తు లెన్నొ. 35

సర్వథా దుర్లభవస్తువు నపేక్షించుచు దీనుఁడ నయి నన్ను దుఃఖపెట్టుకొనుచున్నాను.

ఉ. భూరితరంబు లైనతపముల్ సవరించినఁ బొందరాని దా
నీరజపత్రనేత్ర ; యిది నిక్క మెఱింగియుఁ గోరుచుంటి; నీ
హారధరాధరేంద్రమకుటాంచితచారువిలాసమాల భా
గీరథి నక్కటా మలయగిర్యధివాసి వరించు కైవడిన్. 36

వలపు లేనివాలుఁగంటికయి మేలుపడిననావంటివానిని విదగ్ధజనంబులు గోష్ఠీమధ్యంబులం బరిహసించుటయుఁ బాటిల్లును గదా !

చ. తనయెడ రక్తి లేనివనితం గని మేల్పడినట్టివాఁ డనం
గునిగుఱి కూర కిగ్గ మయి గోష్ఠులయం దపహాస మొందు; నె
వ్వని దెసమక్కువన్ శరవిపాండుకపోలను లేణశాబలో
చనలు ధరింతు రప్పురుషుజన్మము జన్మము పో తలంపఁ గన్. 37

(అశంసముతో)

ఉ. అంచ లకుంఠితంబు లగు టడ్డముగాఁ బ్రిసరించు టశ్రులో
ల్యాంచిత నూట, సోగ లగునక్షుల నైజపువిభ్రమంబు లో;
యించుక నన్నుఁ గావ మది నెంచినమారువిలాసచేష్టలో;
గాంచక సిగ్గిసీ ! యెడఁదఁ గ్రమ్మఱ నాస లెవ్వొ ఘటింపుదున్. 38

అటు కాదు. ఆమహేంద్రద్విరదగమన నాయింద్రియముల భ్రమపెట్టినది. అందుచేతనే యట్టివి కాని వయినను నయ్యయివికారంబులు సాత్వికంబులని నేను దలంచుచున్నాను.

క. మరుపేరియైంద్రజాలికు కరమున విలసిల్లుపింఛికయ పోలె నహో !
తరళాక్షి నాదుచిత్తము పరిపరివిధములను భ్రాంతిపఱుపం దొడఁగెన్.

ఆసమయమందు—

ఉ. చెమ్మట లూరెఁ జెక్కులను; జేతులు జాఱె ; స్ఫురించెఁ జూచుకా
గ్ర మ్మధరోష్ఠముల్ ; మొగిడె రాగకషాయితదృగ్యుగంబు ; కన్
బొమ్మ నటించెఁ; గంపమును బొందెఁ దొడల్; పులకించె దేహ మా
కొమ్మకు నూర్పుగాడ్పుల దుకూలమునంచలముం జలించెఁ గా. 40

ఔరా! యనన్యాపేక్షం బయి యీచిత్త మాచంచలాక్షియొద్దకే పరుగునాఱుచున్నది. కానీ. దీని నిట్లు లుపాలంభించెదను.

చ. అదలుచు నొజ్జ యైన వినయంబు గణింపక, సిగ్గుబోటికే
ల్వీదులు మకొంచుఁ బోఁ, గని వివేకసుహృత్తు, నినుం ద్యజించె; బా
ల్యదశ మొదల్ సదా పరిచయంబు గలానిని నన్ను నమ్మ వో
హృదయమ! యమ్మృగాక్షి యపరీక్షిత; యే మిది నీక్రమం బహో. 41

ఔరా! మన్మథునిప్రసాదకోశంబు లెంతనిలుకడ లేనివి!

ఉ. కప్పురపుంబరాగముల, గంధరసంబుల, నన్, హిమాంబులన్,
జిప్పిలుపేరిమ వెన్నెలలచే, నమృతంబులఁ దొప్పఁదోఁచె న
ట్లిప్పు డిఁ కిప్పుడో, శివశివా! పెడఁబాయఁగ బాలఁ, గాలపు
న్నిప్పును గాల కూటమును నిర్ఘృణుఁడై యడరించు నాపయిన్. 42

(ఆకసమువంకఁ జూచి)

తే-గీ. కనికరం బేది, నామీఁదఁ గరకుటంప
చిచ్చుఁ జిమ్మెద వొరుసొప్పి మచ్చెఱుంగ
వకట! విషమాస్త్రి! చండీశునలికదృష్టి
పా లయిననాఁటినీపడ్డబాధఁ దలఁపు. 43

(నిట్టూర్పు పుచ్చి) నే నీబాధ యెవ్వరితోఁ జెప్పుకొందును? నగరదర్శనకుతూహలంబునం బోయినకలకంఠుఁ డింకను రాఁ డయ్యెను.

(సంతాప ముకుళితలోచనుం డయి యున్నాఁడు. తరువాతఁ గలకంఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

కల—(ఆనందముతో) కుసుమపురమును జూడఁ బోయి, యమాత్యవిష్ణురాతుని యింటివీథిఁ జొరఁగానే యదృష్టవశమునఁ గన్నులు కలిగినందుకుఁ దగినఫలము లభించినది.

ఉ. క్రొమ్మెఱుఁగట్లు మేఘమునఁ, గోమలి యొూర్తు మహేంద్రనీలహ
ర్మ్యమ్మున బోటులం గలసి యాటల నుండఁగఁ, గంటిఁ దొంటిభా
గ్యమ్మునఁ; గొమ్మయుం దపనజాంబుచలత్కువలాభముల్ కటా
క్షమ్ములు చిమ్మె నాపయిని గమ్మలు బొమ్మలు నెమ్మె గుల్కఁగన్. 44

(నడచి) పట్టణములోనికిఁ బోయి యున్నందున నిందనుకను నేను, జగదానందమాకందకందళనమలయమారుతుం డగుమారుతునిఁ బ్రియసఖుని సంద

ర్శింపఁ జాల నయితిని. కాఁబట్టి నాకన్నులు నిజముగాఁ జిరకాలోపవాసము చేసిన ట్లుండి తద్దర్శనామృతపారణమునకు వేగిరపడుచున్నవి. ఇప్పుడే యాశ్రమమునుండి విచ్చేసి, పరిజనుల నందఱ నవలి కనిచి, యొక్కఁడు నేమో యాలోచించుకొనుచు ననుఁగుఁజెలికాఁడు పటమండపమున నున్నాఁ డని ప్రతిహారి చందనలత చెప్పినది గదా ! నే నిప్పుడు లోనికిఁ బోయెదను. ఇదే గుడారపుద్వారము. (ప్రవేశమభినయించి చూచి విచారముతోఁ దనలో) ఏమిది ! ప్రియవయస్యుఁడు చింతాతిభారమున ప్రామపడినట్లు, చిత్రించినట్లు, వ్రాసినట్లు, తాపినట్లు, తగిలించినట్లు, నిశ్చాంచల్యభావంబునఁ గనుపట్టుచు, నిట్టూర్పుగాడ్పుల హారవల్లరు లల్లలాడ, ననిచినకడిమిమ్రానిం గ్రేణి సేయుకంటకితకమనీయకాయంబుతో, మానసంబునం బాటిల్లినయేదేని గాటంపుటారాటంబున నస్వస్థత గలిగి యున్నట్లు గానఁబడుచున్నాఁడు. (తేఱి చూచి) ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము !

క. మూసినకను దెఱ కీతఁడు । గాసిలుచును గడిఁది మేనికాఁకల నోహో
యాసకొలుపు నయనంబుల । వేసఁగి సెగసోఁకుగంధవిటపియుఁ బోలెన్.

(ఆలోచించి) మొట్టమొదటిపాటున నోర్వఁ దరంబు గానిమన్మథావేశము కొట్టకొన నీతఁ డిప్పు డధిరోహించి యున్నవాఁడు. ఇది యథార్థము. కాని యెడల నీవిధ మైనహృదయజ్వరంబున శోషిల్లు చుండియు, నిదాఘతాపంబునం జిక్కి పోయెడుభాగీరథీప్రవాహంబునుంబోలె నీతఁ డభిజాతశోభాతిశయుం డెట్లు లయ్యెడును ? అయిన నాశ్రమగతున కనంగవికార మనంగ వికార మనుట మాత్రము సరిపడి యుండ లేదు. కానీ. తెలిసికొనియెదను. (దగ్గఱఁ బోవుచున్నాఁడు.)

మారు—(కనులు దెఱవకయే) చెలికాఁడా ! కలకంఠుఁడ ! (ఈయర్థోక్తి నే) ఇక్కడఁ గలకంఠుఁ డెక్కడ ?

కల—(తనలో) ఏమీ యీస్నేహపారవశ్యము ! ఈదృశావస్థయందును నన్నే యీతఁడు తలంచుకొనుచున్నాఁడు ! (ప్రకాశముగా) వయస్య ! నీ కసమయమున నేల యీకాతరత్వము ? గుట్టలను రాకొట్టఁ జాలిననీదిట్టతనం బెప్పట్టునకుఁ బోయె ?

ఉ. వ్రాలిచి తేల కేలను బ్రభాతసుధాకరపాండురాననం
బేల దృగశ్రువారికణము లీగతి జొప్పల నప్పళించు? ను

ష్ణాళువుగా రదాంశుకము శ్వాసము మేరను మీఱ నేల ? నీ
మే లగుమే నిదేమి సఖి! మిక్కిలి గాసిలుఁ ? దెల్పు నిక్కమున్. 46

మారు—నీతోఁ గాక మఱి యెవ్వరితోఁ దెలుపుదును ? ఆలకింపుము. ప్రాణసఖీ! నేఁటియుదయమున మార్తాండమండల మింకను దనపాదుపుఁగుసుమంపుఁగెంపుసొంపు మాయమిం జేసి, వాసరలక్ష్మీచరణాలాక్షారసపిండంబునుం బోలె నంతరిక్షాశోకవృక్షపుష్పగుచ్ఛంబునుం బోలెఁ జూపట్టుచుండఁ, బరిమితపరివారంబుతో బయలుదేఱి, యద్భుతయోగప్రభావ యని మునుపు నేను వినుచు వచ్చినమందాకినిని సందర్శింప వలయు ననుకుతూహలంబున, జింకలు గొంకుజంకు లెఱుంగక ముంగిటఁ దిరుగుచున్నయామె యాశ్రమ మీచేరువ నుండఁగా నందుఁ బ్రవేశించి, మంచుఁగొండనుండి వెడలి వచ్చినమందాకిని విధంబునఁ బావనగంభీరప్రసన్నమధురాకృతి యగు నామె దర్శనమును జేసికొంటిని.

కల—తరువాతి ?

మారు—అనంతర మాక్షణంబునఁ, దుంటవిలుకాని వింటినారి క్రేంకారంబు ననుకరింపుచు, గంటలయొడ్డాణము లోనుగాఁ గలనగలకలరణనంబుతోఁ గలసి, యింద్రియాభినందనం బయినమణినూపురంబులఝుణఝుణత్కారంబు నావీనుదోయికి వినవచ్చిన దయ్యెను. అంతలోనే యచ్చటఁ జేరువ నున్నకాత్యాయనీదేవియాలయము చెంగటియారామవాటియందు, ముందు నడిచెడి హెగ్గడుల కరతలంబులఁ దలతలమనియెడు పయిఁడిబెత్తంబులం గనుంగొని మెఱుంగుఁదీఁగ లని యాశ్రమశిఖండిమండలం బానందతాండవంబు గావింప, మానికంపుఁగామల నేపు సూపువీచోపులం బూని కోపుల నల్లనల్లన వీచుచున్నజాణలగుబోగంపుఁబువ్వుఁబోణుల మణికంకణంబులఝుణఝుణలు, చేరువతమ్మికొలఁకులయలలమొత్తముల నూయాల లూగురాయంచలఁ జేరఁ దీయఁ, బయికెత్తినపగడంపుఁగామల నుల్లసిల్లెడు వెల్లగొడుగులు వెన్నెలపులుఁగులకుఁ జలివెలుఁగులవిభ్రమమును గలుగఁ జేయ, నాకసంబున నకాలశక్రధనుస్సంపాదకంబు లగునాభరణప్రభలతో, నడక లలవడినసొగసుఁబూఁదీగలుం బోలె నత్యుదారవేషంబునం దేజరిల్లుమంచియానలసందోహం బాకస్మికంబుగా నాకందోయికి విందు సలిపెను.

కల—ఓహో ! తరువాత ?

మారు—అటుపిమ్మట మిత్రమా! యే మని చెప్పుదు?

చ. అమృతవిలిప్తవైద్యుతచయప్రతిమం బయి యర్కతేజముం
గముచుమహోజ్జ్వలత్సుషమ గాఢనిమగ్నతఁ జెంది, నూత్నర
త్నముకురమధ్యబింబసమధామశరీరముతోడఁ గాన వ
చ్చెమదనదేవతం దలఁపఁ జేయునొకానొకలేమ యామొగిన్. 47

అట్లు గాన వచ్చి, తన కనుంగుదంట నెచ్చెలి యొసంగెడుకయిదండ నంగీకరించి, వలుఁదపిఱుఁదులబరువునంజేసి యలసాలసంబు లగు నెన్నడలహొయలునం జలియించు నడుగుఁజెందమ్ముల కెంజిగులం జగతి యెల్లం జిగిరించినట్లు గోచరింపఁ దామరదోయిని హాయిగా విశ్రమించినరాయంచపెంటిజంటకుం జత వచ్చెకునుద్ఘుంజితమణిమంజీరయుగళంబు మంజులంబుగాఁ బంచశరచాటుప్రబంధపారాయణంబు సేయుచుండ, జవజవలాడునన్నువకవుఁదీవియకపాయంబు వచ్చునో యనుభయంబునంబోలె మొరయుచుం బొరలుమణిమేఖలాకలాపంబు నునుఁబట్టువలిపసరిగదువ్వలువను నెఱులు గొలుప, నలుపంబుగా నదుగునుదుటు బటువుగుబ్బలపయిఁ బయ్యంట కాసంత యోసరిల్ల, నెమ్మోముఁదమ్మికమ్మవాసన కాసించి పయిపయిం బొలయునలికులంబులయావలికిం గడు నులికినకలికికనుదోయితళుకుబెళుకులు నింగికి నీలాలు దాప, నుంగరంపుముంగురులకొసలు సోఁకెడునొసలికుంకుమలలామంబు మత్తాళిగాళులూనుమంకెనపూపుపొంకంబు సూపఁ, జూపఱకనుంగవలకు వెఱంగు వేడుకలం బరిఢవించునవ్యాజవివిధవిలాసంబులతో నాభాసురాంగి యస్మదభిముఖంబుగా నేగుదెంచెను.

కల—తరువాతఁ దరువాత?

మారు—అటుపిదపఁ దదాగమనసందర్శనకుతూహలంబునఁ దొందరగా లేచి మందాకిని, ప్రథమప్రధావితమానసుని నన్నువెంటఁ బెట్టుకొని, కొన్ని యడుగులు నడిచి, యాకడ నాకుటింటిముంగిట, నేలకితీఁగలు గాఁగిలించుకొన్నగున్నచీఁకటిమ్రాఁకుక్రిందను గూరుచుండెను.

తరువాత—

ఉ. ఆకయిదండ యిడ్డజవరాల్బ్యామసైఁగను దోలఁ జూప, న
న్నాకవిలాసవిస్మయమయామృతదృగ్ఝరిముంచుచున్, వితా
కైకనుపట్టియున్ నడుమ, నట్టిది కానటు లెట్టు లెట్లొ మం
దాకిని యున్నపట్టునకుఁ దా నరుదెంచెను మెల్ల మెల్లగన్. 48

కల—చెలికాఁడా! యిది చూడఁగా నామెహృదయమును గొండొకయనంగ వికారంబునఁ జుంబితం బయినట్లే పొడకట్టుచున్నది.

మారు—వయస్యా! తత్సమయమున—

గీ. ఆమృగేక్షణ చేరువ యైనకాలఁ । నిబిడతమ మైనతత్కాంతి నేత్రగోళ
ములసుధారసపూరంబు వోలె నింప।నవలఁ ద్రుటి యైనఁ గానలే నైతి నేను.

కల—అహో! యట్టిమహాస్సంభారము మనుజమహిళాదుర్లభము గదా తరువాత?

మారు—ఉ. ఆపయి నెంతయేనియుఁ బ్రయత్నమునన్ సకలాంగకంబులన్
నైపుణిఁ జూపు నేఁ బఱపి, నవ్యవిలాససురద్రుమమంజరిం
దాపున నాపెఁ గన్గొని, వితాకున నుండ, ననూయనోయనన్,
జాపము వంచి మోహనపృషత్కము కాముఁడు గ్రుచ్చె నాయెదన్. 50

కల—సఖుఁడా! యిందు కాశ్చర్య మేమి?

గీ. వదనవక్షస్స్థలీవామభాగములను । బ్రహ్మవిష్ణ్వీశు లెవ్వనిప్రభుతఁ బెనుతు
రాజగత్త్రయవిజయదీవ్యద్ధనుండు।మరుఁడొరుల నేయుటరయ విస్మయము గాదు.

మారు—తరువాత—

ఉ. నందనదేవతాళిచిఱునవ్వులపువ్వులదండ, బాలచ
న్ద్రుండుగ వ్రేలుధన్యముఁ గనుంగొనినాఁడ నొకండు; దాన నా
సుందరిమోముఁదమ్మిని నెసు మ్మురియాడు నళుల్, తదాశ్రమం
బందలిమ్రాఁకుదీఁగలలతాంతము లన్ని తృణీకరించుచున్. 52

కల—మిత్రుఁడా! యిదియు ననితరసాధారణ మయినయామెయాభిజాత్యమును సూచించుచున్నది.

మారు—తరువాత—

ఉ. కోమలి యాక్షణం బచట గుబ్బలపై నరజాఱుపయ్యెదన్
వేమఱు ముద్దుఁగేలిమునివ్రేళులతో సవరించుకొంచుఁ, దా
సోమరిమారుతంబునను సుంత చలించెడునల్లగల్వచె
ల్వామడ నుంచుచంచలకటాక్షములం బొలయించె నాపయిన్. 53

మిత్రుఁడా! నే నాసమయమున నెంతో సేపు—

శా. పారాతీతవిలాసముల్ వికసితవ్యాజిహ్మముల్ మంథర
స్మేరాలోకకరతారముల్ తరళముల్ స్నిగ్ధంబులున్ ద్ర్యస్రస

భ్రూరింఖంబులు పాశయాత్రులవముల్ ముగ్ధంబు లౌనా మెళ్ళం
గారోదారవిశాలనేత్రములకుం గాఁజాలితిం బాత్రమన్. 54

కల—(తనలో) ఈ నేత్రములవికార మకారణము గాదుగదా!

మారు—చ. అతులితవిభ్రమంబు లగునంబురుహాక్షిచలత్కటాక్షముల్
ప్రతిఫలితంబులై, యవయవంబుల నన్నిటఁ గప్ప, నాయొడల్
హితుఁడ! సహస్రసంఖ్యగలదృక్కులు గిక్కిఱియంగ సున్నత
చ్ఛతమఖుమూర్తితోడ నెఱసామ్యముఁ గాంచెను దత్క్షణంబునన్. 55

కల—ఇది యంతయుఁ దత్తరంగితదృష్టివిలసితను.

మారు—సఖుఁడా! నా కప్పటినుండియు నొకసందేహము గలిగియున్నది. నీ వది తీర్పవలయును విను.

చ. కరఁగుహిమాంశునిస్రుతులకై వడఁజల్లనితత్కటాక్షముల్
గురియుట నాపయిన్ మయి గగుర్పొడిచెన్; సరి గాని, నాఁడ న
బ్బురమిది; మల్లెమొగ్గలను బోలెడుచెమ్మటబొట్లు గూడ నే
సరణిని నాకు నయ్యదన, సంభవిలెం జెలికాఁడ! తెల్పుమా. 56

కల—(చిఱునవ్వుతో)

క. వనితకడకనుల కాహ్లా । దనతాపనములు నిసర్గధర్మము లందున్
మునుపటియది కడ నుండిన । వెనుకటి జడనున్నఁ, బడయు విపులబలంబున్.

మారు—అనంతర మితరులకుం గాన రాకుండఁ, బ్రోడసెచ్చెలి వ్రేలితోడ సైఁగ సేయ, నించుక యులికిన ట్లయినమయిదీఁగతో, నాకెదురునేసిన మొగంబును మందాకిని కభిముఖంబుగాఁ ద్రిప్పి.

గీ. అప్పు డారక్తకోకిలావ్యక్తమధుర । బాషణమున, నమోభగవతి యటంచు,
నన్నుఁ గ్రేఁగంటఁ గనుచు నే నవలయల్లఁ । జలితమధుకరమైనయాదలనువంచె.

కల—చతురత గల చెలిమికత్తియ కట్లు సముదాచారమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట సముచితంబె కదా!

మారు—చ. చేకొనునక్షమాలికను జెచ్చెర వీనుకొనం దగిల్చి, తా
నాకెవినమ్రమూర్ధమలనల్లనఁ దాఁకుచుఁ గేల, బిడ్డరో!
నీకు గుణానురూపుఁ డగునెయ్యపుభర్త లభించు నంచు, మం
దాకిని యిచ్చె దీవనను, నన్నవలోకనముం బొనర్చుచున్. 59

కల—దీనిచేత వయస్యుఁడే యనుగుణుఁ డని యామె గనఁబఱిచినది. తరువాత?

మారు—అటుపిమ్మటఁ గ్రమ్మఱ గృహమునకుం బోవఁ గృతప్రణామ యగు నామెతో మందాకిని, బిడ్డా! యీతఁడు నిజనయప్రభావావర్జితసకలచతురంతవీరమణిమకుటోల్లిఖితచరణపీఠుండును, త్రిభువనమంగళపుణ్యావదాతకర్ముండు నగు కుంతలేశ్వరామాత్యునకు బ్రహ్మదత్తునకు, క్షీరవారాశికి నీహారాంశుండును, జందనగిరికి గంధవాహుండునుం బోలె సంభవిల్లినవాఁడు, సహజహారప్రకాండలాంఛనుండు, గౌరీప్రసాదలబ్ధుండు మారుతుం డను మంత్రికుమారుండు. ఈతనిని గుశలప్రశ్నంబున నీవు సంభావింప వలయు నని యానతిచ్చినది.

కల—(విస్మయముతో) అహో! మందాకినీభగవతి మహాప్రభావురాలే. తాను హిమాలయపర్వతకటకంబునుండి విచ్చేసిన దయ్యును, దన కపరిచితులయిన తండ్రిగారిని దెలిసికొన్నది. వరలాభవృత్తాంతమును గూడ వర్ణించినదే.

మారు—తే-గీ. అట్లు నాయభిజన్మ మాయమ్మ పొగడ,
బాల నను వీడుకోల్వేఁడుభంగి దోఁచె,
నపుడు సానందసస్పృహాసానుయాచ్ఞ
సబహుమానసవ్రీడలోచనము చేత. 60

అంత నేనును, భగవతీ! సకలేంద్రియవశంకరం బయినయీపూజ్యురాలి దర్శనంబుచేత నే సంభావితుండ నయినవాఁడను. ఈమె యింక నిజగృహంబు నలంకరించి క్షణవిరహనిస్సహంబు లయినబంధుజననయనంబుల నానందంబు నొందించును గాక. అనుటయు ససంభ్రమసౌవిదల్లసందర్శితసరణి యగుచు, నాశ్రమ సమీపంబున నున్నకర్ణీరథంబుసవిధంబునకు మామకీనమానసంబుతో సపరివారంబుగా నిర్గమించినది.

మ. సరి ముప్పా లిటు ద్రిప్పి మోమె నెడ నెడం జంద్రాస్య యేమేమొ నే
ర్పరి యావెంబడివచ్చునెచ్చెలియతో భాషించుచున్ నాలతో,
స్మరవేధోస్త్రసదృక్షమౌనిజకటాక్షం బక్కటా! నాహృదం
తరమం గోడక మాటిమాటికి సఖుండా! గ్రుచ్చి విచ్చేయుచోన్. 61

నావేదన యే మని చెప్పుదును?

మ. బొమసింగాణి ననన్యసాయకసమంబుం దీక్ష్ణదీవ్యత్కటా
క్షమహాస్త్రిం బరి వోసి యామె విడువం, గాయంబునం దాఁకి, నా
కమృతంపుంజడి యాయెఁగా యపు డనుంగా! దూరమై యిప్పు డా
యములం గోయక కోయుచున్న దది గాయం బేమి గాకుండఁగన్.

కల—(తనలో) అతిగాఢ మయినయీయభినివేశము మరలింప రానిదిగాఁ దోఁచుచున్నదే.

మారు—క. ఏవడిఁ గనుఁజేరలఁ ద। ల్లావణ్యామృతరసంబులం గ్రోలితి నో
యావేళనె దా వైశమ। యావెలఁది మదీయహృదయ మావేశించెన్.

(ఆశ్చర్యముతో)

గీ. ఉగ్రతర మైనమోహరాహుగ్రహంబు। మ్రింగుచున్నది మామకహృదయచంద్రు
నైనఁ దన్మధ్యశాయిని యగులలామ। మృగియుఁబోనిమృగేక్షణ మిగులునహహ!

మఱి యిప్పుడు—

మ. నిలిచెదనో గమించెదనో నే నిదురింతునో మేలుకొందునో
తెలిపెదనో భ్రమింతునో మదిం దురపిల్లుదునో సుఖింతునో
కలనొకొ లేనొకో యనుప్రకారము లిన్నిటఁ జేర నెందునున్ ;
జెలిమరి! యేదో క్రూరపుటనిర్వచనీయవికార మొందుటన్. 65

కల—సఖుఁడా! యామెకులనామములు వినంబడెనా?

మారు—చెలికాఁడా! యామె యట్లు కర్ణీరథారూఢ యయి వెడలుచుండఁగాఁ, గుతూహల మున్నను నియమాతిపాతభీతిచేత నవ్విషయము మందాకిని నడుగనైతిని. పిమ్మట నేనును నాయోగినికి నమస్కరించి వీడుకొని శిబిరమ్మున కేతెంచితిని. అయినను వేఱుగ వినుట యెందుకు?

క. అక్కన్యక మానుషియే। నెక్కుడుకులమందె జన్మ మొందఁగ వలయున్;
లక్కిమి పాల్కడలిం గా। కక్కట పల్వలమునం దుదయ మొందెడునే?

కల—సఖుఁడా! విన్నదానిం బట్టి యూహించుచున్నాను. ఆమెహృదయము నందును గందర్పుఁడు ప్రవేశించినవాఁడు చూడు.

క. పులకలు మొలచుట, పయ్యెఁట। దొలఁగుట, బొమలీలమైఁ గుదులుట, కటాక్షం
బులు చిలుకుట, పయనపుఁదటి। మలఁగికనుట, మగువమనసు మరగినఁ గుఱుతుల్

మారు—మిత్రుఁడా! విభ్రమనిధు లగునుత్తకాశినులకు నట్టిచేష్టితంబులు నైసర్గికంబులె గదా! అయిన నది యచిరముగ నే వెల్లడి కాఁగలదు.

కల—(చూచి యాశ్చర్యముతో)

పంచచామరము. తొఱంగి నూతనామృతస్రుతుల్ వితానసూనముల్
వితాన నేల జుమ్మటంచు భృంగసంఘ మేగెడున్ ?

వెఱంగి దేమి తావి? నాసవిందు, ప్రాణబంధు వౌ
తెఱంగునన్ హజారమందుఁ దెర్లు గుప్పుగుప్పునన్. 68

మారు.—ఈమేదురామోద మాదరకంధరకుచమండలంబున సొగసు గులికెడు పుష్ప మాలిక సౌరభమును బ్రకటించుచున్నది.

ప్రతిహారి—(ప్రవేశించి నమస్కరించి) జేజే కుమార! యిదిగో దన చేతిలోని మరకతపుబరణినుండి బయలు వెడలెడుదివ్యపరిమళమ్మున ఝుంఝుమ్మని రేఁగి, నిజాగమన మార్గమ్మునఁ దుమ్మెదలదిమ్ము గ్రమ్ముకొనఁగా, రెండవ కాళింది యో యన నొకానొక వెలంది కుమారుని సందర్శింప వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచి యున్నది.

మారు—లోనికిఁ దీసికొని రమ్ము.

ప్రతి—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నది).

మారు—సఖుఁడా! నీ కిది యేమిగాఁ దోఁచుచున్నది?

కల—ఈసౌరభ మద్వితీయము. ఆమె యామాలికయే నీకుఁ గాను కంపె నని నే నూహించుచున్నాను.

మారు—ఓయి విశృంఖలమనోరథ! నీవు గగనలతాకుసుమమును శిరోభూషణముఁ జేయఁగోరుచున్నావు. కానీ, తెలియ వచ్చెడును.

(తరువాతఁ బ్రతిహారి దారిచూపఁగా ముందు చెప్పినట్లు కాళింది ప్రవేశించుచున్నది).

కాళిం—(విస్మయమునఁ దనలో) ఔరా! మారుతునివారతనపురీవి యేవిధముగా నెసంగుచున్నది! దరిసించుట కరుగుదెంచి కావలివారిచేత నివారితు లయి క్రేవల నొదిఁగి యొదిఁగి మూఁకమూఁకలుగా నున్న రాకొమారుల చేతను, బుస్సు బుస్సునఁ దొండంపుఁగొనలఁ బయికిఁ జిమ్మెడుతుంపురుల గుంపుల వలనఁ బగటి పూఁటన వినువీథి నక్షత్రచిత్రితంబు గావించెడు కావలియేనికల చేతను, దెఱపి లేక రాకపోకలు పచరించెడుగడనమించుఁబోఁడుల కాళుల గల్లుగల్లు మని సందడించెడిరతనాలయందియల మ్రోఁతల చేతను, నీతనిహజారము మహారాజ ప్రతీహారమును బోలియున్నది. (నడుచుచున్నది).

ప్రతి—ఈలాగీలాగు.

కాళిం—(స్పర్శసుఖము నభినయించి) ఆహా! పట్టపగలే నామేనికిఁ బండువెన్నెల సోఁకునట్లున్నది; ఇది మారుతుని హారవల్లరిప్రకాశము గావలయును. (అపేక్షతో) ఈమహాభాగుఁడు ప్రియసఖి యగుమల్లికయెడల నెయ్యమును మఱవ.

కుండునా? (ప్రకాశముగా) ఇదిగో గుడారపు ద్వారము. (ఇద్దఱును బ్రవేశించుచున్నారు).

కాళిం—జేజే! మహాభాగ!

మారు—కల్యాణీ! యిటు విచ్చేయుము.

కాళిం—(కలకంఠునిఁ జూచి తనలో) కుందనంబుచందంబున, ఱేలపూవుకైవడిని బచ్చనిమేనిచాయ గలయీరెండవపడుచువాఁ డెవఁడు చెపుమా? (విమర్శించి) కలకంఠుం డని పేరు వడసినమారుతప్రియవయస్యుండు గానోపు. (ప్రకాశముగా) నేను మందాకినీభగవతిశిష్యురాల నగుకాళిందిని.

మారు—ఎఱుఁగుదును. ఆసమావేశమున నిన్నుఁ జూచి యుంటిని గదా!

కాళిం—మహాభాగా! నీ వింతకు మున్ను గనుఁగొన్నయాకన్యకామణి, భగవతికిఁ బ్రాణసమాన, మాకుఁ బ్రియసఖి. ఆయిందువదన కందర్పసుందరుని నిన్ను సందర్శించినతోడనే చందమామయుదయమునఁ గలువతీఁగలాగున నుల్లసిల్లి, విస్మయానందపరవశురాలయి, యిల్లుసేరి వెంటనే తనకంఠదేశమున వ్రేలునీపూలమాలిక నిత్యాభినవము, మహాభాగునకుఁ దగి యుండు నని పుత్తెంచినది. కుమారా! యామె నిట్లు ప్రణయచపలురాలిని గావించినది, ప్రథమదర్శనమాత్రదత్తవిస్రంభంబు, నవిజ్ఞాతాహంకారపేశలగంభీరంబు, హృదయాపహారియు నగు నీయాకారమేగాని, కులకన్యకావిరుద్ధ మగుప్రాగల్భ్యము గాదు సుమీ. (బరణిమూఁత దీయుచున్నది).

మారు—(జనాంతికముగా) సఖుఁడా! నీయూహ సరిగా నున్నది.

కాళిం—(మాలికను జేతితోఁ బట్టుకొని) ఇదిగో నది.

మారు—కాళిందీ! మీప్రియసఖి యత్యుదారురాలు సుమీ. ఒక్కమాఱు సందర్శించిన యీజనునియందామె యీమాడ్కిని బ్రసాదము గనఁబఱిచినది. మఱి తెలుపుము. ఆమె యెవరివంగసము నలంకరించినది? అట్టిది యేభంగినిలభించినది?

కాళిం—(అంతటఁ జూచుచున్నది).

మారు—చందనలతా! నీవు నీనియోగమున నుండు

ప్రతి—(నమస్కరించి) చిత్తము. (నిష్క్రమించు మన్నది).

మారు—ఇతఁడు నాప్రాణమే.

కాళిం—మహాభాగ! యాలకింపుము. దిగంతవిశ్రాంతధవళకీర్తిసమృద్ధులవలనఁ దృష్ణాచపలచకోరవారంబునకు నెపుణ్యుఁడు నిరంతరాన్నసత్రంబు లుత్పాదించె

నట్టివిశ్వావసుండు దివస్పతికి బృహస్పతియునుంబోలెఁ జంద్రవర్మమహారాజున కమాత్యుం డయి యున్నవాఁడుగదా !

మారు—ప్రజ్ఞాగాంభీర్యసత్యసత్త్వనిధిని మహానుభావుని విశ్వావసు నెవ్వ రెఱుఁగరు ?

కాళిం—ఆయన సంతానము లేనిదోషమున రేయుం బగలు మలమల మఱఁగెడు మానసంబుతోఁ, గోమలచరణాంగుళిపల్లవపర్యస్త మహిషాసురమస్తకయు నేతత్కుసుమపురోపకంఠవాసినియు, నగుగౌరీభగవతి నతిభక్తి నారాధింప నారాధింప, నొక్కనాఁ డాయనస్వప్నమందు దేవి, వత్స ! విశ్వావసుఁడ ! యసాధారణం బగునీభక్తికిఁ బెద్ద మెచ్చితి. దివ్యమాలికాచిహ్నమగుకన్యకా రత్నము నొకదానిని నీకొసంగితిని. తెల్లవాఱఁగానే నీవు నాయుద్యానవనములోనికిఁ బోయితివా యచ్చో నది గానవచ్చును ; దెచ్చుకొమ్మని యానతిచ్చెను.

మారు—(విస్మయానందములతో జనాంతికముగా) సఖుఁడా ! నిజముగా నామెయే తత్కన్యారత్నము.

కాళి—తరువాత నామంత్రిశేఖరుండు హర్షపరవశుం డయి వఱువాత లేచి యాచోటి కతివేగ మేగిన, నప్పాఁదోఁటలోని కొండొకమల్లెతీఁగ మొదలం జివురుసెజ్జపయి, సంజకెంజాయను జాబిల్లికళవలె నొకకన్యకామణి సౌందర్యఖని వికచప్రసూనదామలాంఛిత గానవచ్చినది. వెంటనే విశ్వావసుండు మెత్తని తత్తనువుతొఁకున నొడలెల్లను బులకరింప నాముద్దుబిడ్డ నెత్తుకొని తీసికొని పోయి, మల్లికామూలమున లభించుటంజేసి మల్లిక యని నామకరణంబుఁ జేసి తనకుటుంబిని యగుకమలాదేవిచేత సమర్పించినవాఁడు.

మారు—(జనాంతికముగా) మహానుభావుఁడు విశ్వావసుఁడు మంచిపేరు పెట్టినాఁడు. అది యుక్తమే.

తే. గీ. మల్లికామూలమందు సంభవము నొందె ;
మందహాసంబు మల్లికాసుందరంబు ;
గమనవైఖరి మల్లికాక్షంబె గానఁ
జాన మల్లిక ; దీన సంశయము గాన. 69

కాళిం—ఆమెయే మాప్రియసఖి. ఇదియే యామాలిక. (మారుతునిచేతికి మాలిక నిచ్చుచున్నది.)

మారు—(గరుపొడుపుతోఁ దనలో)

చ. జిలుఁగమృతంపుఁదుంపురులు చిందుచుఁ జందుగకుంకుమంపుఁబూఁ
తలయొరపిల్లచే నెఱుపు దాలుచునీచెలిపూలమాల, హా!
మలమల గామవహ్నిసెక మాఁడెడునాయెడ నర్కతప్తముం
గలువను బొడ్పుఁగెంపు గలకౌముదిపోలెను దొప్పఁదోఁచెడున్. 70

(ప్రకాశముగా) జనకమహారాజు సీతాదేవిని, ద్రుపదరాజు యాజ్ఞసేనినిం బోలె నబ్జాలను బుత్రికనుగాఁ బడసినమహానుభావుఁడు విశ్వావసుఁడు విశ్వశ్లాఘ్యుఁడు గదా! అహో! యాపూజ్యురాలిదాక్షిణ్యాతిశయము! అపాంగలవమునకయిన నసర్హుఁడగునీజనునియందు, సహజమాలికాప్రదానముననే మహాప్రసాదముగానఁబఱిచినది.

కాళిం—(తనలో) ఈయన యెంతమధురముగాఁ బలుకుచున్నాఁడు! అయినను గమలాకరము మకరందముఁ జిలుకు నన నేమి యాశ్చర్యము? (ప్రకాశముగా) మహాభాగ! మాప్రియసఖిజీవితమునకును నీవు దగినవాఁడవు; మాలిక యన నెంత?

మారు—(జనాంతికముగా) చెలికాఁడా! యిందు కనురూపముగా నామె కే నేమి యంపుదును? హృదయ మీవఱకే యిచ్చివేసితిని గదా!

కల—(చిఱునవ్వుతో) మిత్రుఁడా! సహజమాల్యమునకు సహజహారమే యనురూప మయినది.

మారు—హృదయజ్ఞ! నామనోగతమే నీవు నుపన్యసించితివి. ఇగినిశ్చయముగా నామె స్తనమండలమున నుండఁ దగిన దే.

తే. గీ. అతివకుచకలశాగ్రంబునందు హార | మిడినఁదరుణిమతరుణమత్తేభకుంభ
యుగళినక్షత్రమాలికయోజఁదనరు, నేర్పడినయారుమదరేఖయేపునూప.

కల—కాళిందీ! మేమును నిన్నించుక ప్రార్థించుచున్నాము.

కాళిం—ఆనతిమ్ము మహాభాగ!

కల—(హారమును వ్రేలితోఁ జూపి)

ఉ. ముద్దియ! నాయనుంగుసఖుమోమునభారతిలేఁతనవ్వుజా
లుద్దిగ, మందరాగ దళితోడుపఖండసమానతారముల్
పెద్దవి గల్గునీసరము, వేలుపురామణినాయకంబుడా
లద్దఁగ నొప్పు, యామునలహార్యుపసంగతగంగవైఖరిన్. 72

మారు—చెలికాఁడా! నీవు వర్ణనప్రవీణుండవు.

కాళిం—అయ్యా! యిది నే నెఱిఁగినదే. భగవతి దీనిని సహజ మని వర్ణించినది.

కల—కాఁబట్టి దీని నాపూజ్యురాలికంఠమునం దర్పించి కృతార్థుఁ గావింప వలయును.

కాళిం—(తనలో) మారుతునిఁ జూచినప్పటినుండియు మల్లిక యెంతో తహతహపడుచున్నట్లు గానఁబడుచున్నది. కాఁబట్టి యామె సంతాపము శాంతిపఱుచుటకు నిది మేమే కోరుకోవలసినది గదా! (ప్రకాశముగా) మీవినిమయ మత్యంతరమణీయము గదా! నేను దమ రాన తిచ్చినట్లే కావించెదను.

మారు—(హారమును మెడనుండి తీసి) కాళిందీ!

క. కేవల మీహార మె కా। దావరవర్ణనికి, నన్ను నర్పణ సేయం
గావలె; నే నీవఱకే। యా వెలఁదిగుణాళి కమ్ము డయితిం; గయికో. 73

కాళిం—(హారము పుచ్చుకొని చిఱునవ్వుతోఁ దనలో) మహాభాగ! సత్యవచనుఁడవు గమ్ము. (ప్రకాశముగా) కయికొన్నదానను. ఆజ్ఞాకరణార్థము సెలవు తీసికొనియెదను.

మారు—మంచిది.

కాళిం—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మారు—సఖుఁడా!

ఉ. అంబవరంబునన్ సుకులమందుఁ దదుద్భవ ముం చెఱింగినా
డం, బటువుంజనుంగవ బెడం గగు నామె స్రజంబు నందితిన్;
గంబుశిరోధిభావము ప్రకాశము గామిని, నట్టు లయ్యుఁ, జి
త్తంబునఁ దాప మెప్పటివిధంబున నే యగు నాకు నిప్పుడున్. 74

కల—మిత్రుఁడా! మాల్యదానాదులచేతఁ దదనురాగమును బరిస్ఫుటమే యయినది గదా!

మారు—తే. గీ. మాల్యదానంబుచేత నెమ్మాడ్కిఁ జేయ
నౌను మన కిట రాగసత్తానిరూఢి?
నది తదౌదార్యమైన, సౌహార్దమైన,
నగును; సాకూతచేష్టితమైన నగును. 75

(సంతాపము నటించుచు)

చ. వెలుపలియక్షుజాలములవెంట గ్రహింపదు తత్తదర్థముల్;
దలఁపదు వాసనావిరహితస్థితిఁ బ్రాగనుభూతవస్తువుల్;
దెలియనియేదొతాపమున నెమ్మది గ్రుడ్డిది మూఁగ దై పగల్
బలితపుటెండ మూర్ఛిలుతొవం బడి యుండు ద్విరేఫమ ట్లగుణ్. 76

(తెరలో నిద్దఱు వైతాళికులు) జేజే! జగన్నయనచకోరచంద్ర! యేతన్మధ్యందిన సంధ్య యుష్మదానందమున కౌను గాక!

ఒకఁడు—

ఉ. చెమ్మలు గల్గునేనుఁగులచెక్కుల నత్తమిలం, దొఱంగెడుం
దుమ్మెద, గోరువెచ్చనిమధుద్రవముల్ గలతమ్మిమిద్దె; మ
చ్ఛమ్ములు సొమ్మసిల్లి వడ, శైవలగర్భకుడుంగముల్ తటా
కమ్ములఁ జొచ్చుఁ జెచ్చెర వికర్తనుఁ డౌదలమీఁది కేగుదెణ్. 77

వేఱొకఁడు—

చ. పలుకును నీరునీ రనుచుఁ బంజరకీరము డప్పి; యంత్రపు
న్నిలయమునందు బుస్సు మనునీరకణమ్ముల నాను నెమ్మి; దోఁ
టలఁ జిఱునీటికాలువలడాపునఁ బెంపుడులేళ్లు పండు; శో
షిలి మిడిరెండవేఁడిమిని, జెట్లమొదళ్లకుఁ బ్రాఁకు నీడలుణ్. 78

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు.)

కల—(తనలో) కానీ. ఈయావేశమునకుఁ దలఁగించి, మజ్జనగృహంబునకుఁ గొని పోయెదను. (ప్రకాశముగా) చెలికాఁడా! యెల్లచోటుల సంఘటితము లయి నఘటీయంత్రములనుండి బుస్సుబుస్సున నెగయునీరధారల తుషారములచేత శీతలము లయినయారామవాతపోతములు వీతేర, సహ్యతాపోదయ మగునీస మయమును విలోకింపుము.

మారు—(విలోకించి) సఖుఁడా!

ఉ. ఏదిరొ చూచునాస నెచటెచ్చటఁ జూ పొలయించుచున్న న
య్యాదెస నెల్ల నాకుఁ గన నయ్యెడుఁ గేవల మింత మాత్రమే,
జా దెసలారునోష్ఠమణి, స్వాంతము లాగెడు ముద్దునెమ్మొగం
బా దెలివాలుఁగన్నులలసాలస మైనతదీక్షితంబునుణ్. 79

(సాభిలాషముగా)

చ. చెమటఁ గరంగ బొట్టిపుడు, సీవరులన్ సఖు లల్ల వీవఁగా,
సుమలతికాగృహంబుననె సుందరి యుండునొ; కాక, చేతులం
దమర మృణాళభంగవలయంబులు, యంత్రజలార్ద్రవస్త్రయై,
కొమ, ఘనసారపాండురుచగుచ్ఛత నుండునొ దారగీమునన్. 80

(నిట్టూర్పువిడిచి)

తే. గీ. రాగసూచకముగఁ జూచులాగు, నవ్వు
మోము గలలాగు, వెఱఁగునఁ బోవులాగు
చిన్నె తెసఁగంగ సంకల్పశిల్పి, చిత్ర
ఫలకమున లిఖియించినబాలఁ గందు. 81

ప్రతిహారి—(ప్రవేశించి) కుమార! మహారాజసన్నిధానమునకుఁ బంపఁబడినమన భ్రమరకుండు వెండియుఁ బట్టణంబునుండి చనుదెంచి, కోమలదుకూలముద్రితచిత్రఫలకహస్తుం డయి, హజారమునను న్నవాఁడు. సింహళద్వీపాగతులయినవారికు లాచిత్రఫలకమును మనమహారాజునకుఁ గానుక వెట్టినారఁట.

కల—మహారాజు వాత్సల్యనిధి గావున విశిష్టవస్తు వని దానిని మనకుఁ బంచినాఁడు.

మారు—(జనాంతికముగా) సఖుఁడా! మనకుఁ జిత్రాంతరదర్శన మెందుకు?
"తే. గీ. రాగసూచకముగ" ఇత్యాదిపద్యముఁ జదువుచున్నాఁడు.

కల—(తనలో) అహో! యీయత్యాసంగము మరలింప రా కున్నది గదా! (ప్రకాశముగా) చందనలతా; చెలికాఁడు స్నానము నిమిత్తము లేచినాఁడు. భ్రమరకుని మజ్జనశాలకు రమ్మను.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు).

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదలబ్ధసరసకవితాధురంధర వడ్డాదిసాధువంశక్షీరనీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హారితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయనామధేయాంధ్రీకృతమల్లికామారుతప్రకరణంబునందుఁ

ప్రథమాంకము.

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

ద్వితీయాంకము.

(తరువాతఁ జేటి ప్రవేశించుచున్నది.)

చేటి—అయ్యో! దిరిసెనపుఁబువ్వుఁ బోనిమవ్వంపుమేను గలజవ్వని భర్తృదారిక, యగ్గలం బగువేఁడిమెఱుంగుతీండ్రచేత—కాదు, వలకాఁకచేతనే యెంతయాతనపడుచున్నది! ధారాగృహమున మధ్యాహ్నమునఁగాఁ బ్రవేశించినది. ఎండవేఁడిమి చల్లాఱినప్పటికిని, వెలుపలికామె యిప్పటికిని రానే లేదు. ఆ మహాభాగునిగుణవర్ణనములమూలమున నింతప్రొద్దు పోయిన దన్నసంగతి యామెకుఁ దెలియలే దని నేను దలంచెదను. (ఆసతో) ఆయన గూడ నిట్లే యుండునా? పరస్పరసదృశానురాగసంఘటనశ్లాఘనీయుఁ డయినమహానుభావుఁడు పూవువిలుతుఁడు గెలువనివా రెవ్వరున్నారు? (ముందు చూచి) ఇది గోఁ గంకేళిక. ఇది మహాభాగుని పరిచారకునకు మనోహారిణి, కంకేళిపల్లవమువంటిపాటలదుకూలమును దాలిచి చాల సంతోషమున వివశురా లయి యీలాగే వచ్చుచున్నది.

(తరువాతఁ గంకేళిక ప్రవేశించుచున్నది.)

కంకే—(తనలో) ప్రియవయస్య యగునవమాలికవలన భర్తృదారికవృత్తాంతమును దెలిసికొనియెదను.

ప్రథమ—(సమీపించి) సఖీ! నీలో నీవే మేమో యనుకొనుచుఁ, దారసిల్లినను, నాతో మాట లాడక పరు గెత్తుచున్నావు.

కంకే—చెలియా! ప్రవాళిక! కోపపడకే నేను వేఱొకపనిమీఁదఁ బోవుచు నాపరాకున నిన్నుఁ జూడ నయితిని.

ప్రవా—సఖీ! నీముఖరాగమునుబట్టి యూహించుచున్నాను. నీయుపభర్త భర్తిమరకుఁడు వచ్చినట్టు లున్నాఁడు.

కంకే—(సిగ్గుతోడిచిఱునవ్వుతో) చెలియా! వచ్చినమాట నిజమే. అందుచేతనే గదా నా కింతసే పాలస్య మయినది. ఎన్నాళ్లకో కనఁబడుటచేత నేవేవో సల్లాపము లాడుచు నన్ను విడిచి పెట్టినాఁడు కాఁడు.

ప్రవా—సఖీ! కంకేళికను భ్రమరకుఁ డేలాగున విడిచి పెట్టఁ గలఁడు? దాని కేమిగాని, మఱి యతఁడు కుమారమారుతుఁడుగారి వ్యాపారమే మయిన నీతోఁ జెప్పినాఁడా? ఆయన కేమి తెలిసినదో? ఏ మనుచున్నాఁడో? ఏమి చేయుచున్నాఁడో?

కంకే—చెలియా! నాతో నిది యొక్కటిమాత్రము చెప్పినాఁడు. ఏదో యొక ద్వీపమునుండి చిత్తరువుపలక యొకటి వచ్చినదఁట. అందులో మితి మీఱిన సౌందర్యము గలయొక కన్యక వ్రాసియున్నదఁట. ఆమెయాకృతిని దదేకదృష్టితోఁ జూచుచు మారుతుఁడు గారును వేఱొకచిత్రరూపము లాగునఁ జూపట్టుచున్నారఁట.

ప్రవా—(తనలో) అయ్యో! పుటుక్కన నాశాతంతువు దెగిపోయెను గదా? పాప మీదీనురాలు తత్ప్రథమదర్శనమాత్రముననే, వేసంగి వేఁడిమిని మాఁడెడు నాఁడునెమ్మిలాగున వేఁగిపోవుచున్నది. (ప్రకాశముగా) సఖీ! నీవు, మన సిక్కడ లేనిదానివలెఁ గనఁబడిన దానవు. నీవు బయలుదేఱినపని యేమి?

కంకే—చెలియా! యీమాట చెప్పి యతఁడు, నేను గట్టుకొన్నయీతోఁపుఁజీర నాకు బహుమానము చేసి, తాను దనయేలికయానతిని భర్తృదారికను జూడ వలసినవాఁడయి తనరాకడఁ దెలుపుడు సేయుటకు ముందుగ నన్నుఁ బంపినాఁడు.

ప్రవా—(తనలో) ఈమాటచేత నాహృదయము కొంచె మూఱడిల్లుచున్నది. (ప్రకాశముగా) సఖీ! చీరమాట వచ్చినది గనుకఁ జెప్పుచున్నాను. ఇప్పుడు, రత్నపతి యనుపేరు గలసాహుకారులభర్త, సముర్తయీడు వచ్చినకన్నెపడుచుచన్నుమొగడకు దీటయినదంతపుఁగరాటమున నుంచి, యేదీవినుండియో తాను బదిలముగాఁ దీసికొని వచ్చినపట్టుఁజీరను బ్రభువు లగునమాత్యులవారికి నూడిదగా నిచ్చినాఁడు.

కంకే—సఖీ! నీ వది చూచితి వటే?

ప్రవా—లేదులేదు. ఆమాత్యులవారు దానిని జేత నందుకొని మాఁత దెఱవక యే "దీనిని మీమల్లికకు నిం"డని తత్కాలమున దేవిగారిని జూడ వచ్చిన మందాకినీభగవతి చేతిలోఁ బెట్టినారు.

కంకే—అట్లయిన దానిని జూచుట మనకు సులభమే గదా! అది యటుండ నీ. శంబరకునినిమిత్తము రాజుగారు నిర్బంధించుచున్నారే.ఆమాట యేమయినది.

ప్రవా—అయ్యో!దాని కమాత్యులవారు ప్రత్యుత్తరము చెప్పినారే.మల్లికకువరుని నిర్ణయించుటకుఁ గాత్యాయనీభగవతియే కాని యాయన ప్రమాణముగా రఁట.

కంకే—వానియాస కూల. మాబాగుగ నిరాకృతుఁ డయినాఁడే. మంచిది గాని నీ వెక్కడనుండి వచ్చుచున్నావో చెప్పు.

ప్రవా—ఇప్పుడు దుర్గాలయమునుండి వెడలి వచ్చినభర్తృదారికకు, మధ్యాహ్న సూర్యునియెండ వేఁడిమిని వడ దాఁకిన దని విని సౌమ్యసిల్లి దేవిగారు నన్నుఁ బంపఁగా నాకన్నియవృత్తాంతమును దెలిసికొని తిరిగి వచ్చుచున్నాను.

కంకే—చెలియా! యటు లయిన భర్తృదారిక యిపు డెక్కడ నున్నదో చెప్పు.

ప్రవా—చెప్పుచున్నాను విను. తాఁకుడునుబట్టి యనుమానింపఁ దగినపటికపు గోడలందుఁ జుక్కలుగఁ దొలిచినచందమామ నీరుఁగ్రోవులదారిని బయలుదేఱు యంత్రనారితుషారపుజడులవలనను, మెత్తనివట్టివేళ్లచప్పరముల వ్రేలాడఁ గట్టినసన్నజాజిపూవులదండలవలనను, జీలమండబంటి ముత్తియపురజపుటిసుకతిన్నియలం గావించినసన్నకాలువలం గెలంకులు గరంగిపోవం జలజల జాలుకొనుమంచిగంధంపునీరిపాఱుడులవలనను, సొబగు మీఱుధారాగృహంబునఁ, జల్లనినెలతాలజగతిపయిఁ బఱచిన విరులపఱుపున లేఁదూఁడుఁ దొడవులతోడివియొడలు సేర్చి, క్రేవను మోవుటనఁటూకువీవనం బూని ప్రాణంపునెచ్చెలి నవమాలిక యల్లనల్లన వీచుచుండఁ, గాళిందీముఖంబున మాలికాగానవృత్తాంతము సాదరంబుగా నాలకించుచున్నది.

(తెరలో) సఖీ! కాళిందీ!

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు)

ప్రవా—సఖీ! కేళాకూళికి నాకెలఁకునఁ గోకిలపంచమస్వరకోమల మయిన భర్తృదారికయాలాపము విన వచ్చుచున్నది. ఆమె ధారాగృహమును విడిచి ముత్యాలచవికకు వచ్చిన దని తలంచుచున్నాను. కాఁబట్టి పరిజన మిట నిలువ వల దని యాన తిచ్చినయామె వండనుమన ముండుట యుక్తము గాదు. (నిష్క్రమించుచున్నారు) (ప్రవేశకము).

(తరువాతఁ గాళిందీనవమాలికలు. సుత్కంఠిత యగుమల్లికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

మల్లి—తరువాతఁ దరువాత ?

కాళిం—తరువాత నస్నామహాభాగుఁడు సానునయముగాను సప్రణయముగాను నిటు లాన తీయఁగా, స్నానోపకరణములకయి త్వరపడియెడుగడనకత్తెల చేతులయందలి కుందనపుబిందెలవలనఁ బింజరిత మగునాతపమునఁ బ్రకాశించుద్వారమునఁ నిట్లు చక్క వచ్చితిని.

మల్లి—(సాభిలాషముగాఁ దనలో) సఖీ! తోడఁబుట్టినదానా! మాలికా! నీవు ధన్యురాలవు. శ్లాఘనీయసౌభాగ్యురాలవు. మనమిరువురము నేకముహూర్తమున నే జన్మించినవార మయినను మనకర్మఫలములు వేఱు వేఱే గదా! ఇంచుక వికసించిన తాపింఛములాగునఁ జామనఛాయ గలయాకోమలాంగునికంఠము నిశ్శంకముగా నీవు నిమిషములోఁ గవుఁగిలించుకొని సుఖ మున్నదానవు. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యదృష్టవశమున మహాభాగుఁడు ప్రథమప్రణయమునకు భంగము గలిగింప లేదు.

కాళిం—సఖీ! యందుచేత నే శరత్తారావళిపాండర మయినసహజహారమును దనమెడనుండి స్వహస్తముతో, దీసి నీనిమిత్త మిచ్చినాఁడు. ఇదిగోఁజూడు. (మల్లిక మెడలో హారము వేయుచున్నది).

మల్లి—(సంతోషమున గగుర్పాటుతోఁ దనలో)

ఉ. ఆయనదర్శనంబు మొద లాళులు చేయుహిమోపచారముల్
కాయము నేర్వ, నౌర్వశిఖిగా నతిమోహమునం దలంచు నే
నీయెడ నెంతుఁ జన్గవ శయింపఁ దడంగగ భవ్యహార మా
హా! యుడురాజమండలచయం బొడ లెల్లను గప్పినట్లుగన్. 1

నవ—సఖీ! కాళింది! విరిగలువ రేకులతోరణము కోనినిద్దంపుసోగచూపుల పాలపముతోడ నమ్మహాభాగుఁ డెప్పుడు ప్రత్యక్ష మయ్యెనో యదియమొదలుగా ననుక్షణమును బగబగ మనుపచ్చవిలుతునిచిచ్చున నిచ్చలు భర్తృదారిక తోరపుటారాటముఁ బొందుచున్నది. ఏమిచెప్పుదు? మంజులముగాఁ బలుకుపంజరపుఁజిలుకలతోడ మాటలాడదు. కమ్మదమ్మెరలు పొలయుకేళీప్రాసాదముల నధిరోహింపదు. నర్మగర్భము లయినసహచరీసల్లాపములకు నవ్వదు. కేవలము మృణాళహారములను బూని ధారాగృహములఁ దిరుగులాడును. అరవిరిజాజిక్రొవ్విరులు గిలయ నెఱపినచిగురుసెజ్జలనత్తమిల్లును. లేఁత తామరపాకువిసనకఱ్ఱను విసరి ప్రసరింపఁ జేయుసిల్లనాయువునకు సొమ్మసిల్లును.

మాటలయందు మాటిమాటికిఁ దడఁబాటుఁ జెందును. క్షణక్షణము నతిప్రయాసమున నూపిరి పుచ్చును. మఱియు నిప్పుడు—

ఉ. వీనుల సారెఁ దత్కథలు వేయఁ బ్రసక్తిని దెచ్చుఁ; దాఁ బర
ధ్యాన మెదో ఘటిల్లినటు లయ్యెడు నిశ్చల మధ్యమధ్యమం
దానినమాత్ర హారము లతాంగి మరుచ్చలనీపయష్టిచం
దానఁ గనంబడుం బులకితండము మై నొలకెన్ నొత్తుగన్. 2

కావున నీసిగ్గరికత్తియ మనోభవ మయినమన్మథావేశముఁ దానుగ మనకుఁ జెప్పదు. మనము చెప్పింతము. ప్రాణసఖులతోఁ జెప్పుకొన్నప్పుడే గదా సంతాపము సైఁపఁ జాలిన దగును! (మల్లికనుగూర్చి) సఖీ! రంజనము రాజలక్షణము; సేవ పరిజనలక్షణము, క్షేమ విధానలక్షణము; నమ్మిక మిత్రలక్షణము. కాఁబట్టి దుఃఖములోఁ బొరలుచు నాకుఁగొనునీడనుండియు మేలు గీడులఁ బాలుపంచుకొనుజనమునందు మనసు దాఁచుట మంచిపని కాదు. అని కాళింది పలుకుచున్నది. చెలియా! నీతలఁపులోనిది మాకుఁ దెలియఁబఱచి సంవిభాగమువలన సంతాపము తగ్గించుకో.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! నే నెన్నిసారులు చెప్పఁ దలఁచుకొన్నను సిగ్గు బొత్తిగ నన్ను నో రెత్తనీయకున్నది. అయిన నెప్పగిదినేని చెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యామహాభాగుని— (అర్ధోక్తియందే బాష్పరుద్ధకంఠి యయి విరమించుచున్నది)

నవ—(జాలితో నెయ్యమునఁ గౌఁగిలించుకొని) సఖీ! నీవు వేఱుగ మాటలతోఁ జెప్ప నక్కఱ లేదు. వేఁడివెలుఁగు నెండను వాడఁ బాఱినదిరిసెపుఁ బూవు తీరు పోలిక దయనీయము లగునీయవయవములే తెలియఁ జేయుచున్నవి. మఱియుఁ బురుషోత్తమునియందు మహాలక్ష్మియు, భాస్కరునియందుఁ బద్మినియుఁ బోలె నీవానియందు నీ వనురాగము గూర్చితివో, లేఁబ్రాయము గలయా మహాభాగునిజన్మము సఫల మయినది గదా!

మల్లి—(నిట్టూర్పుతో) సఖీ! పరస్పరము లేనియనురాగము శోచనీయమే సుమీ.

కాళిం—సఖీ! మల్లికా! నీ వాలాగున ననఁ గూడదు. సదృశానురాగఘటనమునకుఁ బూనుకొన్నభగవానుఁడు సూనబాణుఁడు, తనయమోఘవిశిఖముల కాతనిని గూడ గుఱి చేసినాఁడు చూడు—

ఉ. నావలనన్ భవద్గుణగణంబులు దా విననప్పు డక్షి బా
ష్పావృతి, మేన వెల్లఁదన మానసమందును వాఢుఁ, జెంగటన్
గేవల మిష్టమిత్రమును, గ్రిక్కిఱియంగను వర్ణవర్ణమం
దావగకానికిం గళుకుటందపుఁజెక్కుఁగవన్ గగుర్పనున్. 3

మల్లి—కాళింది! సఖీజనంబు లూఱటకయి పలుకుకల్లమాట లిట్టివే యని నే నెఱుంగుదును.

నవ—సఖీ! సరే. అది కల్లమాట. మఱి దీని నే మనియెదవు? ప్రథమదర్శన విస్మయానందముల చేత విస్ఫారితోత్తానతరత్తారకాశాగోదరములయి, యీష త్తిర్యగ్జిహ్మితాపాంగరింఖణములచేఁ దరంగితవిభ్రమము లయినలోచనములు, చంద్రికాలింగితదుగ్ధసాగరతరంగధవళముగ్ధమధుర మయినకిరణసంతానమున నీకు సర్వాంగాభిషేచనము గావించినవి కావా? (చిఱునవ్వుతో) ఒకవేళ, మరకతగర్భస్నిగ్ధశరీరుఁ డగు నాతనిఁ జూచుమహాళాహాళిని నప్పుడు జరగిన యీసంగతి నీకుఁ దెలియనే లేదేమో? అయ్యెడ మందాకినీభగవతికి వందనముఁ జేయుట గూడ మఱచిపోయి, సముదాచారమునకుఁ దొలంగిన సంగతి నాకేలిప్రేలికదలికవలన నెఱుంగనయిన, నులికిపడి యెట్టెట్లో తెలివి దెచ్చుకొన్నదానవు గదా!

మల్లి—(సిగ్గు పడి నవ్వి) సఖీ! నన్నుఁ జక్కఁగా నుపాలంభించితివి.

కాళిం—సఖీ! సర్వథా నీ కనాశ్వాసనము గా కుండును గాక! ఆయన ముందుగా నీకాత్మార్పణంబు గావించుకొని, తరువాత హారము సమర్పించినవాఁడు.

నవ—కాళింది! దానక్రమంబున నే ప్రియసఖియుఁ బ్రతిగ్రహించినది సుమీ. మహాభాగు నే ముందుగా డెందమునం దారోపించుకొని తరువాత హారమును ధరించుకొన్నది.

మల్లి—(సంతోషముతో హృదయమును జూచి) మహాభాగ! సకలజనచిత్తవిత్తములను బలాత్కారముగా నెత్తుకొనిపోవుమహాకృపణునకు నీకు నౌదార్యము కూడ నుండుట యత్యాశ్చర్యము గదా! త్రిభువనైకమండన మయిననిన్నే నాకు దయచేసితివి. కాఁబట్టి తహతహపడుచున్ననాకన్నులకు హారము నెట్లెట్లు నిన్నుఁ గూడఁ గనఁబఱుపక పోయితివా, నీమాట మున్మాటికి బూటకమే.

నవ—(జనాంతికముగా) కాళింది! పాప మీపడుచు నాపలుకు నిజమనియే తలంచినది, కానీ. ఈమె నించుక యాడించెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! మల్లిక!

"తీరఁ గనఁబడిన నీమె నన్ను మన్నించునో మన్నింపదో" యనుననుమానమున మహాభాగుఁడు పయికి రాక మనసులోనే దాఁగి యున్నాఁడు.

మల్లి—సఖీ! యట్లయినయెడల నుదయించుచుఁ గదా చందమామ చెందొగతీఁగను బరీక్షింపవలయును! ఆమహాభాగుఁడు కానరానికారణమ్మునఁ గుమ్ములోఁ గ్రుక్కినట్లు నే నెంతకుములు చున్నానో నాయవస్థ నీ వెఱుంగవాయేమి?

ఉ. ఆతనిఁ జూచు కోరిక మహోద్ధతి యొకానొకఁ డేర్చు దారుణం
బై; తతమోహ మింద్రియచయంబుఁ గలంచుచు మూర్ఛపుచ్చు; సా
ద్వైతత నేకగాహి యయి, ధారగఁ గొండొక తెల్వి నిచ్చు; నే
లా తెలుపన్ సఖీ? యెను నిదంత హృదంతరవర్తి యాతఁడే. 4

నవ—(జనాంతికముగా) కాళిందీ! చూడు. భర్తృదారిక యనురాగప్రకారము మహారమణీయముగా నున్నది.

తే. గీ. రాచిలుక తేజిరౌతు నారాట మెల్ల
ముద్దుముద్దుగ వర్ణించి ముద్దరాలు
లోనఁ బ్రియుఁ డున్న హృదయంబుపైని భావ
మంథరసభావ్యదృష్టి వేమాఱు నెఱపు. 5

(విషాదముతో) అయ్యో! యిందు కేమిగతి? ఈమెకు ధైర్యనాశముతోఁ గూడ మదనావేశ మావిర్భవించినది.

(ప్రకాశముగా) సఖీ! యిప్పుడు నీహృదయమున నున్నతఁడు భావనామారుతుఁడు.

మల్లి—(సిగ్గుతో) అయ్యో! భావనామారుతుఁడే? నేను మూఢురాల నయి యథార్థమారుతుఁడే యనుకొనుచున్నాను. అకలంకహరిణాంకసుందర మయిన యాతని ముఖబింబమును మరలఁ జూచుట యెన్నఁ డయిన సంభవించునా?

నవ—సఖీ! నీ వింత బెంగ పెట్టుకోకు. లోకమున నుత్కంఠ గలజనులు ప్రతికృతిదర్శనాదులవలన సులభముగా మనస్సును వినోదపెట్టుకొందురు గదా.

కాళిం—సఖీ! నవమాలిక యథార్థము చెప్పినది. ప్రియజనోత్కంఠాతత్పరమానసుల కెల్లఁ దద్గుణవర్ణనమును, తద్భూషణలాభమును, తత్ప్రతిచ్ఛందదర్శనంబునుగదా మహావలంబములు.

మల్లి—సఖీ! పరమేష్ఠి తీఱికతో మనసున సృజియించిన చక్కఁదనము గలయా మహాభాగుని ప్రతిచ్ఛందమును నేను జేతితో నే తీరున వ్రాయఁగలను. అయిన

ను జేత నయిన రీతిని బ్రయత్నించెదను. చిత్రశాలమునుండి రంగులతోఁ గూడఁ జిత్రఫలకమును దీసికొని రా.

నవ—మంచిది. (లేవఁ బోవుచున్నది)

(ప్రతిహారి ప్రవేశించుచున్నది)

ప్రతి—ఇదిగో! దంతపుబరణియొకటి చేతఁ బట్టుకొని మందాకినీభగవతికిఁ బ్రియశిష్యురా లగుసారసిక వచ్చినది.

మల్లి—శీఘ్రముగ నెందుకుఁ బ్రవేశ పెట్టువు ?

ప్రతి—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ ! తెత్తువుగాని క్షణముండుము.

(తరువాత సారసిక ప్రవేశించుచున్నది)

సార—మల్లికావృత్తాంతము వర్ణించినప్పుడేతద్దివ్యాంబరాగమనముమాట భగవతి నాకుఁ జెప్పినది. అక్కటా! యకన్యక రక్కసునిచేతఁ జిక్కిన దనివక్కాణించినప్పుడు నాయొడలు గడగడ వడఁకి పోయెనే! ఆసీమంతమణి యేల కనఁబడ దయ్యెనో ? అది సోఁకినంతమాత్రమున మూర్ఛిల్లిన వారికిఁ దెలివివచ్చు నని భగవతి తత్ప్రభావ మానతిచ్చినది. (ముందుచూచి యానందముతో) ఇదిగోఁ దహతనాపడుచు మల్లిక ముందరి నేయున్నది. (తేఱిచూచి)ఊఁహూ! మాలికాస్థానమున హార మభిషిక్త మయినది! "మల్లికయాకారములు స్మరవికారము చెప్పనే చెప్పినవి" యని భగవతి యథార్థమేయానతిచ్చినది.

చ. వడలియు నింపులై, పసిమిఁ బాండిమ నొప్పుచు, తేకు లిప్పుడి
ప్పుడె వికసించుకేతకిని బోలెడునీమెయొడల్ స్మరాధిఁ దె
ల్పెడు; విధిసృష్టికష్టము ఫలించుత మప్రతిమంబుగా; ముదం
బడుదురు గాక డెందముల బంధులు యోగ్యవరోపలబ్ధికిన్. 6

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! దుర్లభజనాభినివేశిని గదా నాయాశ.

సార—భగవతియాశీర్వాదములం బరిపూర్ణ.

మల్లి—(ఆనందముతో) ఏది

సార—నీ వేగదా!

మల్లి—రమ్ము సారసికా! కూర్చుండ వేమి ?

సార—త్వరితముగాఁ బోవలయు నని. భగవతి యొక్కర్తే యున్నది. దున్వాలువ యున్నయీదంతపుబరణి యామె నీకుఁ బంపినది.(మల్లిక చేతి కిచ్చుచున్నది.)

మల్లి—(సబహుమానముగాఁ బుచ్చుకొనుచున్నది.)

నవ—సఖీ! ధారాగృహమందు నుండఁగా నక్కడకు వచ్చినప్రవాళిక యిది వచ్చినవిధము నాకుఁ జెప్పినది. దీనిని సింహళద్వీపమునుండి తీసికొని వచ్చి యమాత్యులవారికి రత్నపతి గానుక పెట్టినాఁడఁట.

సార—నిజమే. అదేయిది.

మల్లి—ఇప్పుడు భగవతి యెక్కడ నున్నది ?

సార—అమాత్యులవారివలన శంబరకసంబంధమును గుఱించి యేమేమో యాలకించుచు నంతిపురమున దేవిగారియొద్దఁ గూరుచున్నది.

నవ—(వెనుకకుఁ దిరిగి) శంబరకుఁడు రాజముఖమున భర్తృదారిక నడుగుచున్నాఁ డనులోకప్రవాదమును గూర్చి యని నేను దలంచెదను.

మల్లి—(గోఁతపడుచుఁ దనలో) ఎబ్బె! నన్ను మఱియొకఁ డెట్టు లడుగును ?

సార—ఇఁక నన్ననుమతింప వలయును ప్రియసఖీ!

మల్లి—సఖీ! భగవతిసన్నిధికిఁ బోవుచున్నదానవు గనుక నిన్ను నేనుండు మనలేను.

సార—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ! యిఁక నిప్పుడు చిత్తరువుఁబలక తీసికొని రా.

నవ—సఖీ! భగవతి యంపినదుకూలము నొక్కసారి చూచి, చిటికలోఁ బోయి తీసికొని వచ్చెదను. (బరణిని దీసికొని వచ్చి మూఁత దెఱచి ప్రేలికొనతో దుకూలమును బయికిఁ దియుచు విస్మయముతో) ఓహోహో! నా చేతి కిది లేఁత యరఁటిపిలుకవలన వెలికి వచ్చినవిడివిడని మొలకమొవ్వాటాకును దాఁకి నట్లున్నది. (హర్షముతో) కాళిందీ! భర్తృదారికగుబ్బలమీఁది పూలదండ కెట్టిత్తావియో దీని కట్టితావి గలిగి యున్నదే. (గడి విప్పుచున్నది.)

కాళిం—(విలోకించి కౌతుకముతో) సఖీ! కొంగునఁ జిత్తరువు గూడఁ గానఁబడుచున్నదే.

నవ—(తేఱిచూచి) చిత్తరువు మాత్రమే గాదు. చూడుచూడు. వీనులఁ దాఁకెడు సోగకన్నులతో మహాభాగుఁడే యిట లిఖింపఁ బడినాఁడే.

మల్లి—(విస్మయానందాభిలాషములతోఁ జూచి) సఖీ! నవమాలికా! నిక్కముగా నతఁడే.

శా. ఆకర్ణాంతదృశం బదే మొగ మదే యందంపుఁగంఠం బవే
మోఁకాల్దాఁకుచుఁ బచ్చకంబముల సొంపుం గేరుబాహుల్ ; విశా

లాకారం బదె వక్షము ; (చిఱునవ్వుతో)

అం దదె యహో ! స్వచ్ఛంబు హారంబు; శుం

డాకాండప్రతిమంబు లూరు లవె ; శోణం బంఘ్రియుగ్మం బదే. ౭

సఖీ ! యింతేభేదము. కన్నులకు తెప్పపాటు లేదు గనుక నీతఁడు దివ్యపురుషుఁడు ; అతఁడు మానుషుఁడు.

నవ—(నవ్వి) ముద్దరాలా ! చిత్తరువున తెప్పపా టెట్లు లమ్మా ?

మల్లి—నిజ మయినవాఁడు కాఁడా ? అయ్యో ! చిత్తగతునియందుఁబోలెఁ జిత్రగతునియందును భ్రాంతి నొందుచున్నాను. (సిగ్గు పడుచున్నది)

శాలిం—సఖీ ! నవమాలిక ! యిది చిత్రవిన్యాసకౌశలము సుమా. నిజ మనియే నమ్మకము గలుగుచున్నది.

నవ—(చిత్తరువును దేఱి చూచి) సఖీ ! యీరమణీయ మయిననిర్మాణశైఖరి భర్తృదారికాహస్తవిజ్ఞానవైదగ్ధి ననుకరించుచున్నది.

మల్లి—(సోత్కంఠానుస్మరణముగాఁ దనలో) దీనిని జూడఁగా నా కేదో తలఁపు వచ్చుచున్నది. (మరలఁ దేఱి చూచి) సఖులారా ! చూడుఁడి చూడుఁడి. మహాదృష్టవంతురా లయినదేసిమీఁదనో యీయనకుఁ జక్కఁగా నారూఢ మయినగాఢోత్కంఠ గలిగి యున్నట్టు లాకారమువలన గోచరించుచున్నది.

తే. గీ. మొలకవెదురును బోని ము ద్దొలుకుమేన
నొలసె బిసకాండసోదర మొందు చాయ ;
కమలిన ట్లగ్గు నిట్టూర్పుగాలిఁ గెంపు
తునకతులకింపు గలమోవిదొండపండు. ౮

(నిర్వేదముతో) అయ్యో ! సఖీవచనసలిలసంసిక్త మయిన యాశాలతాంకురము మొట్టమొదటకే లూన మయినది. అక్కరములతోఁ గాక, బాలచంద్రకలాపాండరములయినయవయవములతోడనే యీమహాభాగునిచేతఁ దనసౌభాగ్యాతిశయమును దెలిపించుకొనుచున్నయీపుణ్యభాగిని యెంతధన్యురాలో గదా ! అయిన నామె నిష్కరుణురాలు. కాకున్న నీదృశావస్థయం దున్నయీయనయెడల నుదాసీనురా లేల యగును ? (మదనపీడ నభినయించుచు ఖేదముతో నిట్టూర్పు విడిచి) అయ్యో ! జేల హృదయమా ! వేఱొకతెయందుఁ దగులుకొనినమనసు గలజనునిమీఁద మాటిమాటికి నేల వాలెదవు ? నిన్ను నే నిప్పటికిని మానధనమునుగా నెంచుచున్నాను. కోరిక లన్ని సున్నయయ్యెనే ! నీబిడియ మంత యెక్కడకుఁ బోయినది ? నిన్ననవలసిన దేమి ?

మన్మథునే దూషింప వలయును. నిన్నాఁడి రాకుండఁ గ్రొవ్వాఁడి నారసములతోడ నావన్నెకానియందు గట్టిగా బిగఁ గొట్టినవాఁడు వాఁడె కాఁడా? (ఆకాశమున లక్ష్యముంచి) భగవానుఁడా! ఆఁడుకూఁతులమీఁదఁ జేతిబలుపు నగపఱిచెడుపోటుకాఁడా! మన్మథుఁడా! నగరార్గళదీర్ఘభుజదండమండనుఁ డగునమ్మహాభాగునకు నీవు నిశ్చయముగా భయపడుచున్నావు సుమీ. ప్రళయానలభీషణము లయి నా హృదయమును భస్మసాత్కృతము సేయునీసాయకము లక్కడనే యున్నభవదీయ రూపలక్ష్మీపాటచ్చరుఁ డగు నమ్మెచ్చులానిమీఁదఁ బడ కున్నవి గదా! కాదు. పడుచునే యున్నవి. అందుచేతనే యేమెనిమిత్తమో, చక్కనిగడ్డపెరుఁగుముక్కవలె వెలవెల్ల నగుచెక్కిళ్ళతో నీయన గాన వచ్చుచున్నాఁడు. (కన్నీళ్ళతోఁ దేఱి చూచుచున్నది.)

కాళిం—(సకరుణముగా, జనాంతికముగా) అహహా! యేమియీప్రేమాతిశయము!

తే. గీ. తెలిసి యయ్యాయియాకారములను జిత్ర
కాంతునందును నన్యసంగతిని వగచు
చామకనుదోయి, రోషవిషాదములను
స్నిగ్ధదమకంబులను జలించెడును మిగుల.

(ప్రకాశముగా) సఖీ! నీవు చెప్పఁదలఁచిన మాట యయినపక్షమున నేను గూడఁ గొంచెము చెప్పఁ గలదానను.

మల్లి—(తనలో) స్నేహమాత్రదర్శిని యగునీమె వెండియు నన్నోదార్చు నని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా) కాళింది! యేమని?

కాళిం—నే ని ట్లూహించెదను. ఎవ్వఁడో చేతివిన్నాణమును గనఁబఱుచుకొనుటకు మనసునందే కల్పించుకొన్న యొకానొకని నిందు వ్రాయఁగా ఘుణాక్షరన్యాయమున మహాభాగునియాకృతికిఁ బ్రతి వచ్చి యుండును.

మల్లి—సఖీ! నీవు తిన్నగాఁ జూడ లేదు. ఎవ్వతెయో మహాభాగునిఁ జూచుటవలనఁ బరవశురా లయి తనతహతహ నివారించుకొనుటకు సాధనముగాఁ దత్సమానురాగు నిప్రతిరూపమును బయ్యెదచెఱఁగున వ్రాసికొనియె నని చెప్పవలయును. చూడు. కన్నీళ్ళతోఁ గలసి కనులనుండి రాలినకాటుకబొట్టు లిక్కడ నంటుకొని యిప్పటికిని గాన వచ్చుచున్నవి.

కాళిం—సఖీ! యిది పొసఁగి యుండ లేదు. ద్వీపాంతరమున మహాభాగుని దర్శన మెవ్వతె కే నేలాగునఁ జేకూఱును? మఱియు నిది ప్రత్యక్షవిరుద్ధము. నీవు ప్రభాతము

ననే గదా యాతనిఁ జూచినదానవు. అప్పుడీవిధ మైనయవస్థ గలవాఁడు గాఁడు. (చిఱునవ్వుతో) ఇప్పు డయినాఁడు.

మల్లి—(తనలో) ఈమెమాటలు యుక్తియుక్తములుగా నున్నవి. హృదయమా! యించుక యూఱడిల్లుము. (ప్రకాశముగా) కాళిందీ! యాకృతిసంవాదము సంభవిల్లును గాక. ద్వీపాంతరమందున్న చిత్రశిల్పి యీహారమధ్యమందలిమహేంద్రమణిని గూడ నెట్లు వ్రాయఁ గలిగినాఁడు.

కాళిం—(నవ్వి) సఖీ! నగ మగును, నగము కా దనునర్ధజరతీన్యాయము పనికిరాదు. చూడు—

క. సుకవిమతిఁ బోలి సఖి! చి। త్రకరునికరవర్తతూలి, తత్తద్వస్తు
ప్రకర మలక్షితతత్త్వము। సకలము నుల్లేఖనంబు సలుపు యదృచ్ఛన్. ౧౦

మల్లి—(సవితర్కముగా) అయ్యో! సందియపుటుయ్యాలయం దుండి నాడెంద మూరక యాందోళన మొందుచున్నది. (తనలో సంతర్ధైర్యముతో) కానున్నది కానిమ్ము. ఆయనం జూచుటకు వాఁచి యున్ననాకన్నులకుఁ బుణ్యావశమునఁ దత్ప్రతిచ్ఛందము లభించినది.

నవ—సఖీ! యెందులకును నీవు సందేహింపఁ బనిలేదు. "నీమాట ముమ్మూర్తటికి బూటకమే" యని నీ వీయన నుపాలంభించితివి గదా! తనమాట నిలుపుకొనుటకే చిత్రమిషమున నీకుఁ బ్రత్యక్ష మయినాఁడు. నీవు వేఱుగా నాలోచించుటచేతఁ జింతిల్లుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి మృణాళధవళ మయినహారముతీరున నీతఁడును భవదీయహృదయసంగసౌభాగ్యమునకుఁ దగినవాఁడు. (పయ్యెదయందుఁ గదియించుచున్నది)

మల్లి—(ఔత్సుక్యస్మరణహర్షవితర్కములతో) ఏమిది?

ఉ. పయ్యెద నై మదీయకుచభాగము నియ్యది సోఁకినంతనే
యొయ్యదొ నాకబీజముగ నిప్పు డనుస్మృతి యంకురించెడున్;
దియ్యమునం దదీయ మగుదేహమె బిగ్గఁ గవుంగిలించిన
ట్లయ్యెడు మేను, చిత్రగతుఁ డౌ ప్రియసంగమమే లభించినన్. ౧౧

ప్రతీహారి—(ప్రవేశించి) భర్తృదారికా! బంగారుదారమునఁ గ్రుచ్చిన దయి, చంద్రునిప్పలాగున దగదగ వెలుంగుచు, మడుఁగుఁబుట్టమున మూటుమఱిచినను, వెలివిరిసి నలుఁగడలఁ గడలుకొనియెడుకడిఁదిమినుకుల గుమికతనఁ దనయున్నతావు తేటతెల్లగాఁ గాన వచ్చెడు విడిమానిక మొకటి చేత నుంచుకొని భ్రమరకుఁ డనునొక పురుషుఁడు, తన్నుఁ గంకేళిక తీసికొని రాఁగా గుమ్మముకడ నిలిచి యున్నవాఁడు. నేఁటి

యుదయమున మందాకినీభగవతియాశ్రమమందు మనము మరలి వచ్చునప్పుడు చూచినమహాభాగునియానతిని భర్తృదారికను జూచుటకయి స్కంధావారమునుండి వాఁడు వచ్చినాఁడని కంకేళిక చెప్పినది.

మల్లి—(సఖులముఖముఁ జూచుచున్నది)

నవ—(జనాంతికముగా) ఇది పొసఁగియేయున్నది. వాఁడు కంకేళిక వేడుకకాఁడు. మహాభాగునియాభ్యంతరాను చరుఁడు.

మల్లి—కనకలతా! వానినిఁ దీసికొని రా.

ప్రతి—చిత్తము. (నిష్క్రమించి పూర్వోక్తభృమరకునితోఁ బ్రవేశించుచున్నది)

భృమ—(తనలో) నే నెప్పుడుఁ ద్రొక్కి యెఱుఁగనియీయాయమాత్యులవారిలోఁగిటియందుఁ గంకేళికమూలమున నాకు నేఁడు ప్రవేశము కలిగినది. (నడచి సశ్లాఘముగా) మాదొర మారుతుఁడుగారు మహోదారులు గదా! ద్వీపాంతరమునుండి వచ్చినదని తమకు మహారాజుగా రంపినబాలార్కపాటలము నీరత్నము నే యిచ్చినారు. అయిన నిట్లున నేల? తాదృశమాలికాదానమునకు జీవితమైన నుచితమైనదే. హర మన నెంత? మణి యన నెంత? (నిట్టూర్పు విడిచి) అయ్యో! కీమునకు మూలమైనయీచిత్తరుపలకను మహారాజుగారి కాసాహుకారిచచ్చినాఁడేలయులుపాయిచ్చినాఁడు? మహారాజుగారు దాని నీయన కేల పంపినారు? అది తేఁగానే కులగోత్రములు దెలియనియాసింహళద్వీపాగతచిత్రకన్యకను జూచి దగ్ధునివలె నేలినాతేఁడు నాకస్థితదృష్టి నున్నవాఁడు అయినను నాకస్థితలకుఁ గులగోత్రము లుండునా?

ప్రతి—ఈమెయే భర్తృదారిక.

భృమ—(సానందముగా దనలో) బంగారుపేరులాగునను, సంపెంగ పూలదండలాగునను బాగు మీఱునీరామయే యామహాభాగురాలా? నిష్పందమంథరస్నిగ్ధలోచనములతో సామిమారుతుఁడుగారు చిత్తరువునఁ జూచుచున్న దీమెనే గదా! ఇందుచేత నాచిత్రకన్యకు స్తనమండలమున మాలికవ్రాయుట తగియే యున్నది. (సాశంసముగా) ఆయనమీఁద నెట్లో యీమెమీఁదఁగూడ నట్లు నగఁబాలువాలురమ్ములు చిమ్మినప్పుడుగదా మన్మథుఁడు! (కడుదాఁపునకుఁ బోక) అమ్మా! దండము.

మల్లి—(తనలో) ఆయనపరిజనుఁ డని వీనిమీఁద నా కెంతగౌరవము! వీం డెంతపుణ్యము చేసికొనిరో! అతసీదళశ్యామలుఁ డయిన యమ్మహాభాగుని సఫలనిర్మాణములనఁదగినలోచనములతో నదాకొంకులేక చూచుచుందురు గదా! (జనాంతికముగా) కాళింది! తగురీతిని మాటలాడుము.

కాళిం—భ్రమరక! కొంచెము చేరువకు రా.

భ్రమ—(తనలో) వీరికిఁ బేరు కూడ నెట్లు తెలిసినది. (సమీపమునకుఁ బోవుచున్నాఁడు)

ప్రతి—ద్వారముకడ నడుగులచప్పుడువలె నున్నది. నేను బోయెదను.

(నిష్క్రమించుచున్నది)

సఖులు—ఉచితజ్ఞురాలు గదా కనకలత!

భ్రమ—(మల్లికను దేఱిచూచి తనలో) తామరతూండ్లవంటి పలుకఁబాఱినచెక్కిళ్ళచేత నీమెయుదీఁగ మదనవేదనను దేటపఱుచుచున్నది. (మరలఁ దేఱి చూచి) మేరుపర్వతశృంగమును గంగాతరంగిణి వోలె నేలినవానిముత్యాలపే రీమెకుచమండలము నలంకరించినది. ఔరా! పేరు మాత్రమే కాదు. దొరవారు కూడ నీమె పయ్యెదచెఱఁగు నాశ్రయించి క్రీడించుచున్నారే!

కాళిం—భ్రమరక! మహాభాగు లేమి చేయుచున్నారు? ఆయన నోటిమాటలుగా నపరాహ్ణమున నీతో నే మయిన సెల విచ్చినారా?

భ్రమ—చిత్తము. వినుండి. రత్నపతి యనునోడబేరి మామహారాజుగారికిఁ గానుకగా రెండు మేలివస్తువులు సమర్పించుకొన్నాఁడు. అం దొకటి- సుందరాంగులనెఱికురుల ధరింపఁదగినవెలలేని సీమంతరత్నము. రెండవది- లావణ్యమయ మయి యెల్లవారి చూపులఁ దనవైపునకు లాగుకొను నాకానొకచిత్రగతకన్యకారత్నము.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! పయ్యెదమీఁద వ్రాసి యున్నమహాభాగుని ప్రతిచ్ఛందమును బరాకునఁ గప్ప నయితిని.

సఖులు—(జనాంతికముగా) ఈరత్నపతియే యగునా?

కాళిం—తరువాతఁ దరువాత?

భ్రమ—తరువాత నమ్మాణియుఁ, జిత్తరుపలుకయు, దంతపుబరణిలోనున్న యొకానొకదివ్యాంబరము నీమూఁడును, సింగళపుదీవిచేరువలంక కీశాన్యదిక్కున మానిసియడుగుజాడ లేక పాడుపడినకాఱడవినడుమను, గొనకొమ్మల నాకసము దాఁకు కొండొకమఱ్ఱిమ్రాఁకుక్రిందఁ బెద్దఱాతిబండమీఁద నున్న వయి, దారి దప్పి యట కేగినమాకంటఁ బడిన వని యతఁడు మనవి చేసినాఁడు.

(అందఱు విస్మయపడుచున్నారు)

కాళిం—(జనాంతికముగా) ఈదివ్యాంబర మదే యని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా) తరువాతఁ దరువాత?

భ్రమ—తరువాత నాదివ్యాంబరముఁ గనంబఱుపకయే వసదనేముపు బరిగ్రహించి తత్సవ తి తనయిచ్చను బోయెను.

అందఱు—(తమలో) సంశయము తీఱినది.

కాళిం—తరువాత?

భ్రమ—తరువాతఁ బ్రీతిచేత మహారాజుగా రమ్మోలివస్తువులు రెండు నాచేతఁ బంపఁ గా, మాదొరగారు వానిని స్వహస్తమున నందుకొని, యాచిత్తరుకన్నియను వెలివిరి దమ్మిరేకుసరులచేతఁ బోలె విస్మయానందనిర్భరము లయిననయనములచేత నర్చిం చుచుఁ, బెద్దయుంబ్రొద్దు తమ కెద్దియో తలఁపునకు వచ్చిన ట్లుండిరి.

మల్లి—(నిర్వేదముతో నిట్టూర్పు పుచ్చి తనలో) హా! నాజీవితమున కాధారమైనమ నోరథమా! నీ కింక నీళ్ళుచుక్కలు విడువవలసినదే. (జనాంతికముగా) కాళింది! నీవు చెప్పినయుపపత్తు లన్ని విరుద్ధము లయి పోయినవి గదా!

కాళిం—(జనాంతికముగా) సఖీ! వచనశేషమును వినక ముందే యెందుకు వందురె దవు? (ప్రకాశముగా) తరువాత?

భ్రమ—తరువాత నాచిత్రకన్యకను సత్యమైనదిగానే తలంచికొని యాయన సారెసారె కు నారతనమును దనచేతితో నామె పాపట నుంచుచు వచ్చెను.

మల్లి—(జనాంతికముగా) సఖీ! వచనశేషమును గూడ వింటిమి గదా!

నవ—(తనలో) ఓమన్మథభగవానుఁడా! ముద్దరా లయినయీకులకన్యక హృదయము ను దృఢముగా నమ్మహాభాగునియందుఁ దగులుకొలిపి, యాతనిచిత్తము వే ఱొకబి త్తరియందు హత్తించితివి. ఇది కేవల మయుక్తము సుమీ.

కాళిం—(తనలో) ఏమిది! అయిన నీమాట ముగియ లే దేమో. (ప్రకాశముగా) అహో! మహాభాగున కామెయం దెంతయనురాగము! మఱి చెప్పుము. ఆయాకృ తి యెవరిపోలిక నుండును?

మల్లి—(ఆశంసముతో వినుచున్నది)

భ్రమ—ఇంతపర్యంతము నామెకు నెవ్వరు సాటి లే రనియే తలంచు చుంటిని.

మల్లి—(నిట్టూర్పుతోఁ దనలో) అందుచేతనే గదా మహాభాగుని కన్నులకు నే నన ర్హురాల నయినదానను.

కాళిం—ఇంకను, నేదో చెప్పఁదలఁచుకొన్నట్లు, నీవింతపర్యంతము నని వచించితి వేమి?

భ్రమ—ఇఁక నిప్పుడో (అర్ధోక్తియందు) ఉచితానుచితము తెలియదు. చూచినట్లు చె ప్పుచున్నాను. (మల్లికను జూపి) ఈపోలిక నుండును.

మల్లి—(ఉచ్ఛ్వాసముతో) అదృష్టవశమున సదృశపదమునఁ గూడ నారోపిత మైన దానను.

ఇద్దఱు—(జనాంతికముగా) సఖీ! మహాదృష్టవంతురాలవు. అందు నీవే వ్రాయఁబడితివి.

మల్లి—సఖులారా! సాదృశ్యమాత్రమున నేనే యని యెట్లు నిశ్చయించెదరు?

కాళిం—నిన్నుఁ జూచి వేఱొకదానిప్రతిరూపమును మహాభాగుఁడు చూడఁ డని.

మల్లి—ఆహా! స్నేహము!

కాళిం—భ్రమరకా! యిం దనుచిత మేమి? ని ప్పన్న నాలుక గాలదు. ఆకృతులకుఁ బోలిక లుండ వచ్చును గదా!

భ్రమ—కేవలముఁ బోలికమాత్రమే కాదు. నిజముగా నీయమ్మగారే యాచిత్తరువునందు, మాదొరవారికిఁ గాను కంపినపూలమాలతోఁ గూడ వ్రాయఁబడి యున్నారు.

అందఱు—(విస్మయపడుచున్నారు)

కాళిం—(జనాంతికముగా) సఖీ! యింకను సాదృశ్యమాత్రమేమి?

మల్లి—(సానందముగా) సఖీ! ద్వీపాంతరమున నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లు?

కాళిం—మహాభాగుని దెట్లో యట్లే. (ప్రకాశముగా) ఇది యాశ్చర్యము! తరువాత?

భ్రమ—తరువాత నది నిక్కము కా దని ప్రియమిత్రుఁడు కలకంఠుఁడుగారు వారింపఁగా, నాసీమంతరత్న మటనుంచుప్రయాణమువలన మరలుకొన్నవా రయి యిది తత్రభవతికే తగిన దిచ్చి రమ్మని నా కానతిచ్చినవారు. (బట్టలోనుండి మణిని దీసి కాళింది చేతిలోఁ బెట్టుచున్నాఁడు)

కాళిం—భ్రమరక! మహాభాగునిమూలమున మాప్రియసఖి పరాధీనుగా లయినది. కాఁబట్టి యాయనయానతి నెఱవేర్చెదము. (మణిని బుచ్చుకొని మల్లికకుఁ జూపుచు జనాంతికముగా)

తే. గీ. కొమ్మ! బంగారుదారాన గ్రుచ్చి ప్రియుఁడు
పాటలం బైనరతనంబుఁ బంపినాఁడు,
మారశరవిద్ధ మై మూర్తిమంత మైన
సానురాగంబు నిజమానసంబు వోలె. ౧౩

మల్లి—(ఉత్కంఠతోఁ జూచుచున్నది)

(తెరలో)

చ. పడమటిభూధరంబుతటిపాపటరత్నము విన్న కెంపు, ని

ఱ్ఱ్యాడ నిడె బాష్పసమ్మిశ్రితదృక్కుల జక్కవపెంటి చూచుచున్,
గతనె వసించువల్లభునిఁ గానక చేలోకపుట్టునం బలెన్
దొడర విమోహ మాత్మ, నెటు ద్రోవఁగ వచ్చును శావ మక్కటా. ౧౪

అందఱు—(వినుచున్నారు)

మల్లి—అయ్యో! వావలెనే చక్రవాకియుఁ దపించుచున్నది.

(మరలఁ దెరలో)

క. విడు చక్రవాకి! శోకము; । నెడఁదను దిట మూను; స్రెఁపు మీనమయరుచున్;
జడియకుమీ దినమణియే । జడియున్ భవదీయ మైనశాపపుమూర్ఛన్. ౧౫

నవ—భర్తృదారికా! వీరె వైతాళికులు. అమాత్యులవారికి సాయంసంధ్య నుద్ఘోషించుచున్నారు.

భ్రమ—మహాభాగలారా! న న్ననుమతింపుఁడు. ఈవృత్తాంతమంతయు మాదొరవారితో మనవి చేసెదను.

కాళిం—నీ వీనాలుగిండ్లబవంతిదారిని విడలి పొమ్ము. ప్రియసఖిని జూచుటకు దేవిగారును వచ్చుచున్నారు. ఇదిగో నందెలచప్పుడు వినవచ్చుచున్నది.

భ్రమ—(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

నవ—మనమును దేవిగారి కెదురు వోవుదము.

మల్లి—(తనలో) ఇప్పుడును హృదయ మనాస్థముగానే యున్నది. (విస్మయముతో) ద్వీపాంతరమందు నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లని. (సంతోషముతో) కాళింది మాబాగుగఁ జెప్పినది. మహాభాగుని దెట్లో యట్లైయుఁట.

భ్రమ—(హర్షముతోఁ దనలో) దొరయానతి నెఱపితిని. వికారములచేతను బ్రతిరూపధారణముచేతను దొరయందలియామెయనురాగమును దృష్ట మయినది. దొరభావమును బ్రకాశిత మయినది.

మల్లి—సఖులారా! పోదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది శ్రీపరమేశ్వరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధర వడ్డాదిసాధువంశక్షీరనీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హారితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయనామధేయాంధ్రీకృతమల్లికామారుతప్రకరణంబునందు ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

తృతీయాంకము.

(తరువాత మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది.)

మందా—అహహో! విధాతృనభిమత మస్మదానుకూల్యమున నే యున్నది!

తే. గీ. కలిగె నవ్యాజరమ్య మాగాఢతరస । మానరాగము మల్లికామారుతులకు;
దొరకె సీమంతరత్నంబు దువ్వాలువయుఁ । జాటుచును వారియతిశీఘ్రసంగమంబు.

(కన్నీళ్లతో)

తే. గీ. అకట! దివ్యాంబరంపుఁబయ్యంట గలిగి । చూలికామణి పాపటచోట వెలుఁగు
బిడ్డ నెమ్మోము గాంచుచు వెనుకటి దగు । నీమెజన్మంబు నే స్మరియింతు మదిని.

(హర్ష వితర్కములతో)

చ. బిగితముఁ జెందె నెంతయును వెన్గటిపుట్టువునందె; యిప్పుడో,
పగదగమంచు వెల్గునది దర్శనలాభము వెండి గల్గుటన్;
విగళితభావముం గననిబిడ్డలయీయనురాగ మెంతు, బా
గుగను బదార్థ ముండువలుకున్ మనుమంజిటిఁగా మనంబునన్. 3

అనురాగతత్త్వవేత్త లిట్లెఱుఁగునఁ జెప్పుచున్నారు.

క. పఱఁగును స్థిరప్రకాశ । స్థిరాప్రకాశాస్థిరతలచే, మేల్ నడి లోఁ
దరములు రాగములు యువో । త్క్రమమున మాంజిష్ఠనీలకౌసుంభములై. 4

(సదయముగా) మల్లికామదనాతంకమును గాళింది యిట్లు ప్రశంసించినది.

"ఉ. తూటి లతాకుడుంగమునఁ దోయజనేత్ర, చకోరినోరికిన్
జాఱు దళాంతరేందుకిరణంపుఁగణంబును గాంచి మూర్ఛిలున్;
మీఱుపికస్వరంబులను మెచ్చగు కేళినవాళికేమి? వే
మా ఱులుకుం గుహూమధురిమం ధరియించిన దౌనిజోక్తికే." 5

వినయగాంభీర్యనిధి యగుమారుతుండును నాయెడల నిరుపధిక స్నేహంబును వ
హించినవాఁడు.

క. నుడుగు రహస్యముఁ, గార్యము । లడుగు, నజస్రంబు దర్శనాపేక్ష గనున్;
తడవులపరిచితిఁ బడయం । బడునమ్మకముఁ, బడసి కతిపయదివసములలోన్. 6

పాపమొండొరులప్రతికృతులను మాత్రమే చూచుకొని లమతహాతహ నడఁచుకొ

న్న బిడ్డల కిద్దఱకును బునర్దర్శనము కొఱకుఁ గాళిందీసారసికలమాలమున నిపుణముగా వసంతోద్యానమున సదుపాయము చేయఁబడియెను గదా! (సవితర్కముగా) ఇప్పుడు శంబరకునిమాయకుఁ బ్రతిక్రియ చేయవలయును. (ఆకాశమున) సర్వమంగళాచరణశేఖర! విశ్వవసూ!

బాగు బాగు! "కాత్యాయనీభగవతియే కాని మల్లికావరనిర్ణయమునకు నేను బ్రమాణము కా" నని తియ్యన చెడకుండ నే రాజనిర్బంధనమును జక్కగా వదలించుకొంటివి. అయ్యో! శంబరకునినీతికౌటిల్యమును దలంచి నాహృదయ మనాశ్వాస మగుచున్నది.

సార—(తొందరగాఁ బ్రవేశించి) భగవతీ! తమయానతి జరపితిని. భ్రమరకుఁడు మాత్రమే యొద్ద నుండునట్లు మారుతుని వసంతోద్యానమందలి పువ్వుఁగురివెందపందిరి క్రింద నిలిపి వచ్చినదానను. నవమాలికాద్వితీయయగుమల్లికను బుష్పాపచయమిషంబునఁ గాళిందియు నక్కడకే తీసికొని వచ్చినది.

మందా—(ఆనందముతో) భూయోదర్శనమున బిడ్డలకు ననిర్వచనీయమగు నాశ్వాసనము గలుగునుగాక.

తే. గీ. ఒకరొకరిఁ గౌఁగిలించెడుసుకమొసంగు। పూలచేరును హారంబుఁ దాలుచుటను,
ప్రకృతిసుకుమారగాత్రు లీవత్స లిద్ద । ఱోరిచెద రెట్టు లెట్లొ యీయారటంబు.

బిడ్డా! విభ్రాంతిగొన్నకన్నులతోడను, వడవడవడఁకుచున్నయొడలితోడను జడిసిన దానివలెఁ గానఁబడియెద వెందుచేత?

సార—భగవతీ! మహారాజు నేఁ డమాత్యవిశ్వావసువుగారితో "నీవు గౌరీగృహంబునకుఁ బోయి మల్లిక యెవ్వని కీయఁ దగినదో యడుగవలసినది. ఆభగవతి శంబరకునికి ననినపక్షమునకు నిశ్శంకముగా నాదేవియాదేశముచొప్పునఁ జేయవలసినది" యనియానతిచ్చినాఁడఁట.

మందా—(సాశంకముగా) తరువాత?

సార—పిమ్మటఁ "జిత్త మల్లే" యని రాజశాసనము వడసి రాజపురుషపరివృతుం డై యిప్పుడే గౌరియాలయ మామంత్రివర్యుఁడు చొచ్చుచుండఁగా, నీలాగున వచ్చుచుఁ జూచినదాన నయి భగవతి కీవృత్తాంతము నివేదింపవలయు నని శీఘ్రముగా నేతెంచితిని.

మందా—(తనలో) అయ్యో! వెఱవవలసినదే సంప్రాప్త మయినదే! (ప్రకాశముగా) వత్సా! గౌరీదర్శనార్థ మిదిగో నేనును బయలుదేఱితిని. దారి తీయుము.

సార—ఇటు, ఇటు, భగవతి! (ఇద్దఱునడుచుచున్నారు.)

మందా—సారసికా! యతిప్రకట మయినమల్లికామారుతులయనురాగముఁ జూచి శంబరకుఁ డి దేదోయారంభించినాఁడు.

సార—మహారాజు కూడ వాని కనుకూలుఁ డని నే నడలుచున్నాను.

మందా—ఓసి బేలా! త్రిభువనదుర్లంఘుశాసనురా లయినకాత్యాయినీభగవతి రాజశాసనానువర్తిని గాదుగదా! (నవ్వి) సుజనులయెడల నిసర్గసుకుమారంబును ఖలులయెడల నతిఘోరంబును గదా దేవిచరితము! చూడు—

తే. గీ. ప్రథమమున విశ్వజనని యపర్ణ, కరుణ। నద్రిపతికులమందుఁ దా నవతరించి,
యంగజవిరోధియర్ధదేహంబు గొనియె। నకృతకవిలాసలోభనీయాంగకముల. 8

సార—మారలలాటదహనభస్మితుం డగుకందర్పుండు విభ్రమకోమలంబు లయినదేవి యపాంగములచేత వెండియు సంజీవితుం డయ్యెను గదా!

మందా—మరల నామెయే—

మ. అరిఘంటాదరశార్ఙ్గశూలశరబాహాదండసందోహ యై
కరివిద్విట్పటులాచ్ఛకేసరలసత్కంఠం బధిష్ఠించి సం
గరరంగంబునఁ జండరాక్షసశిరఃకాండం బసిం జెండి చె
చ్చెరఁ జెండాటకు నిచ్చుచున్ బ్రమథయోషిచ్ఛ్రేణి కేపారదే? 9

సార—భగవతీ! మహిషాసురశిరోనిర్ఘాతచరణకమల యగుచండికాదేవి పరాక్రమము వాగగోచరము గదా!

మందా—అందుచేతనే యమ్మహామాయ యెడల నసురేంద్రులమాయయు నిరర్థకము. ఇఁక శంబరకునిమాయ కేమిలెక్క?

సార—ఇది సత్యమే. (ముందు చూచి) పన్నినకాటుకకొండగుబ్బునుం బోలె నొత్తయినచీఁకటిమ్రాఁకులగుబురువలన దట్టముగా నిరులుకొనిన కాత్యాయినీదేవికోవెల యిదియే.

మందా—వత్సా! మన మిక్కడనుండియే వింటము. ఈవంచనావిశేషము దూరమున నున్నవారికే తిన్నగాఁ గానఁబడును.

(తెరలో)

తే. గీ. అమ్మగో! నీకు మ్రొక్కెదఁ, గమ్మసుప్ర। సన్నురాలవు కల్యాణి! శర్వరాణి!
నీప్రసాదంబుచేతను నేను గన్న। బిడ్డ కానతి యీవమ్మ దొడ్డవరుని. 10

మందా—(ఆకర్ణించి) ధీరప్రశాంతగంభీరస్వరుం డగువిశ్వవసుని ప్రార్థనము సుమీయది. (మరలఁ దెరలో) వత్సా! విశ్వవసుఁడ! మల్లికకు శంబరకుఁడు దొడ్డవరుఁ డని తెలిసికొనుము.

మందా—(మరల విని) ఏమీ! యీయాకాశవాణి చీఁకటిమ్రాఁకులగుమురుపయినుం డి బయలువెడలి కరభస్వరంబులాగున ఘర్ఘర మయి వినవచ్చుచున్నది. (స్వరాను సారిగాఁ జూపునిగిడించి) సారసికా! చూడు మదిగోఁ దమాలవృక్షము చివరను గనఁబడి కనఁబడనట్టు లెవఁడో మనుష్యునివలె నున్నాఁడు.

సార—(చూచి) భగవతీ! నిజముగా మనుష్యుఁడే. నీలిగుడ్డ ముసుఁగు వేసికొని చీఁక టిచెట్లచిగురుగుత్తులలోఁ గలిసిపోయి కనఁబడుచున్నాఁడు.

మందా—అహో! శంబరకునియవినయము! నిసర్గశుద్ధహృదయుని విశ్వావసుని వంచిం పఁ జూచుచున్నాఁడు.

సార—భగవతీ! మనము గర్భాలయము చొచ్చియిది యంతయు వెల్లడింతము.

మందా— బిడ్డా! కూడదు కూడదు. కాళిందికిఁ దక్క నీసంగతి మఱియెక్కడ వెల్ల డింప రాదు సుమీ.

సార—అట్లయిన, నిందుకుఁ బ్రతిక్రియ యేమి భగవతీ?

మందా—బిడ్డా! వంచనమునకు వంచనమే ప్రతిక్రియ.

ఉ. కూటవిధానచుంచు వగుకుత్సితకార్యవిచారతత్పరున్
గూటచయంబుచేత నె నిగూఢవిధంబున మోసపుచ్చెసన్;
గాటముగాఁ బనంబులను గాఁడినకంటకసంచయంబులన్
బైటికిఁ దీయు టెంతొ సులభంబు గదా పటుకంటకంబులన్. 11

సార—సత్యము. ఒప్పు నిది భగవతీ!

మందా—(అనుస్మరణముతో) మారుతుఁ ప్రియసఖుఁడు కలకంఠుఁడు విష్ణురాతుసకూఁ తును రమయంతికను గామించినాఁడు.

సార—ఔను. వా రిద్దఱకు ననురాగ మున్నదఁట. కలకంఠుని వీథిలో నుండఁగాఁ జూ చి, ప్రియసఖి రమయంతిక నిరంతరకంతుసంతాపమున వేఁగుచున్న దని మధురిక నాకుఁ జెప్పినది.

మందా—రమయంతిక యిప్పుడు స్నానము నిమిత్తము సోమసరస్సునకు వెళ్ళియున్నది నీ విప్పటి యీయాకాశవాణీవృత్తాంతమును గాళిందిచెవిలో వేసి కలకంఠుని సోమ సరస్సునకుఁ బంపింపుము. నేనును గాత్యాయినీభగవతిని సందర్శించి విశ్వావసున కీ భ్రాంతిని దొలఁగించెదను.

సార—అలాగే.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు. విష్కంభము.)

(తరువాత నుద్యానవనమున మారుతుఁడును భ్రమరకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.)

మారు.—తాచ్ఛీల్యముచేఁ దాద్రూప్య మగు ననుమాట యబద్ధము కాదు.

మ. అద ముగ్ధాలక్కోడుమో మదే చిగురుసో కామోవిమాణిక్య మ
య్యది హాస్యగ్రస, యాయదే కుచగుళుచ్ఛాభ్రమ హాకాయ మ
య్యది యొయ్యారపు నడ్పు, లోచనసుధాస్యందిప్రియారూప మ
య్యదియే యాయది యగ్గిరే యది యటం చోఁ దన్మయం బాత్మ హా. 12

(అంగటఁ జూచి) ఆహా! విరించనునిప్రపంచనిర్మాణప్రకార మిద్యోతన తాశ్చర్య
జనకము గదా!

ఉ. బింబఘనాంచితం బు విపుబింబకదంబము కంబునందు; న
క్షత్రముఁ గుంభికుంభములు; చంపకలప్పెఁ బాలికలుబులుం; బయో
జ బులు పత్రిత్రగ్రద్ధ్రేచంద్రప్రము లన్ని మొలుంగులంగు; లో
కం బఖిలంబు లొ్కయము; గాంచఁగ నబ్బుర మేది గా దిటన్. 13

భ్రమ—(నవ్వులో) ఇదియే యున్మాదముకు ప్రారంభము. (ప్రకాశముగా) ప్రభు
వా! పూజ్యురాలిచ్చిన మీప్రాడిట సులభ మని సారసికమునఁ దలిసికొంటిని.

మారు—(స్మరించి హర్షముతో)

క. విని ప్రియురాలిమాగతి! మనమున నే నుఁడిలుగు మదనాకులుఁడన్
గని పంగ్రికోపయం ను! మునిపా సార్గ్మ పుఁగకోరమునుబోలె నిటన్. 14

(నిట్టూర్పు విడిచి) ఇంతయవిను యు మాయిఁ తగ్గిర శీర్షణయనురాగసత్త్వము లెట్లుపరీక్షచే
నిశ్చయింప నభిలషించుచున్నారు. (సాశంసముగా)

సి. కువలయనేత్రి మోపమునఁ గూడ మరుపు డిటు చొచ్చెనేని ని
క్కపముగఁ గూడ కుండినను గోరిక లన్నియుఁ దీఱు నంత నే;
రవి దివియుందుఁ బద్మిని సరస్సున; నైనఁ బరస్పరానురా
గవిలసదంతరంగితను ఖ్యాతిమె కా మిథునాళ్య వారికిన్. 15

భ్రమ—ప్రభువా! యుపపత్తులచేత నిశ్చిత మైనపూజ్యురాలియనురాగమందు సం
దేహ మెందుకు?

మారు—రాగాంధచేతస్కుల కుపపత్తులు నమ్మరానివిరా. చూడుము.

ఉ. ఊహలు సేయుచున్ నయన యుగ్మమునందు నసత్యభావముల్,
మోహముచే ననుస్మరణ సుప్తి యందమును రాగమంచలుం
ద్దైవ్యహిమూర్ఛలాది బహురాంప్రసిద్దం ప్రకటించి, యూష్మఁ డి

వ్యాహత మాపరాభవము నంది వితా యనుతాప మొందెదన్. 16

భ్రమ—స్వామీ! సీమంతమణిని సమర్పించునప్పు డాపెపయ్యెదచెఱఁగున వ్రాసియున్న దేవరప్రతిచ్ఛందమును జూచితి నని మనవి చేసితిని గదా!

మారు—అంతలేసి యదృష్టములకుఁ బాత్రమును గాఁ దలంచుకొను నాహృదయము సర్వథా యనాశ్వాసమే. చూడు. నీమాటను గూడ నూఱటనుగా నూహించుచున్నాను.

భ్రమ—(చిఱునవ్వుతో) స్వామీ! దేవర యిట స్వయముగాఁ జూచినను దనుకన్నులయందుఁ గూడఁ దమకు నాశ్వాసనసంశయమే యగు నని నే నెంచుచున్నాను.

మారు—(ఔత్సుక్యముతో) ప్రియురాలిరాకను బ్రతీక్షించుచున్న నా కన్నుల నిప్పు డేలాగున వినోదపెట్టుకొందును?

భ్రమ—ఏలికా! యాడుకొనుచున్న యీయావని సిరియడుగుఁదమ్ములలత్తుకరసమున జొత్తిల్లినలేఁజిగుళ్ళచేఁ గట్టెట్టి నగుచెట్లగుములవలనను, నల్లనల్లన వీతెంచు కమ్మదెమ్మెరలం దొలఁకుతేనెసోనలఁ దాసమాడుపూవుఁదీవెలతావులకుం జుంజుమ్మని క్రమ్ముకొని బయ లప్పళించుతుమ్మెదలదిమ్ములవలనను, దియ్యక్రొమ్మావిమ్రాఁకులతలిరాకుఁదునుకల మెసఁగిమెసఁగి యెసఁగినగరువంబునం జెవులపండువుగాఁ బంచమస్వరకోలాహలంబు గావించెడుకోవెలలవలనను సొబగు మీఱు నివ్వసంతోద్యానంబుఁ జూచిన దేవరకుఁ గనువేడుక గాక పోవునా?

మారు—(నవ్వి) నీవు చెప్పినది చూడఁగాఁ బామునకు భయంపడువానిని బుట్టలోఁ దూఱు మన్నట్లున్నది. మన్మథునకు వెఱచుచున్నవానికిఁ దచ్ఛిబిరావాసము నుపదేశించుచున్నావు. చూడు.

చ. చివురులమేలుకట్లెసఁగుచెట్టులు కావిగుడార్లు, తేఁటికూ
టువకరవాలికల్ గలభటుల్ చిఱుగాలులు, తారకాహళా
రవములు గండుఁగోయిల సొరంబులు, గావున సామి యామనో
భవమహిపాలుడామరపుఁబాళెము కేళివనంబు రూఢిగన్. 17

కాఁబట్టి మనశిబిరమునకుఁ బోదము పద. ద్వీపాంతరభూషణ మగుప్రియతమురాలి ప్రతిచ్ఛందమును దీసికొని రమ్ము.

భ్రమ—చిత్తము సామీ! ఉద్యానదేవతలారా మాయేలిని కిప్పుడు మీరే సాయము (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

మారు—(కోరికతో) ఏసుకృతశాలి యామెయభినవరూపామృతము నాస్వాదింప

నున్నాఁడో గదా!

తే. గీ. ఏది పరిపాకమును బొంది యెవనిచేతఁ
జంచలేక్షణపాణిఁ బట్టించు జగతి;
నాతపస్యయె యుత్కృష్ట మాతపస్య;
యాతరుణుఁడె లోకోత్తరుఁ డౌతరుణుఁడు. 18

(నిట్టూర్పుపుచ్చి) దుర్నివారప్రరోహ మయిననాయీమనోరథద్రుమంబునకు మందాకినీవచనంబు లుపఘ్నంబులు. మఱియు.

ఉ. అంపన్రమానిపం డనుచు నమ్మధురాధర నెంచి యయ్యో! నా
బొందిని బ్రాణముల్ వెడలి పోవుచు, సారెకు నాఁగుఁ గంటమం
దందుకు ముఖ్యహేతువు, గృహంబున కేగుచు మోము ద్రిప్పి, నా
యం దటు సాభిలాషపుఁగటాక్షము లాలలితాంగి చిమ్మెఁటే. 19

(తెరలో) భర్తృదారికా! యిటు. ఇటు.

మారు—(చూచి యానందముతో) ఓహో! మదీయనయనచకోరచంద్రిక యగుమల్లిక నిశ్చయముగాఁ గాళిందీనవమాలికలతో నిటకు వచ్చినది. (పరిశీలించి ససయముగా)

చ. నలినలి నైనకోమల మృణాళముపోలిక నోపలేనిమై
నలఁగఁగ, మోవ రానిజఘనంబుభరంబున డయ్యుచున్, గటా!
పలుఁదచనుంగవన్ నడుము భంగుర మై కెరలన్, వెలంది కెం
దలిరులచంద మానిజపదంబులు గందఁగ నిందు వచ్చెనున్. 20

(ఆనందాతిశయము నటించుచు)

మ. స్మరునాగ్నేయశరంబులం బ్రహతమై, సంతాపశోకార్తులం
గర మిందాఁకను దీనభావముమెయిం గన్పట్టునాచిత్త మ
ద్దిర! యీముద్దియసన్నిధానమున, నెందే నిర్గతం బౌసుధా
ఝరి నోలాడెడుకైవడిన్ బరమహర్షం బొందుఁ దా నిత్తఱిన్. 21

నే నీతీఁగపొదరుమాటున నుండి యీమెను నిరభ్యంతరముగా వీక్షించెదను.

(అట్లు చేయుచున్నాఁడు తరువాత మల్లికానవమాలికాకాళిందులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మల్లి—(తనలో) ఇప్పటికిని నామనస్సునకు నమ్మకము లేదు. (విస్మయముతో) ద్వీపాంతరమున నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లు? మహాభాగుని జట్లో యట్లే యని కాళింది

చక్కఁగాఁ జెప్పినది.

సఖులు—ఇటు ఇటు.

మారు—అతిశయాళుసౌందర్య మయినయీమెకేశము మేర మీఱినమాఁదికాఁపము ను వెల్లడించుచున్నది.

ఉ. భావము లేనిచో పధసపల్లవముం గమలించుచునూర్పు, గ్రొ
మ్మావిని గిల్లఁజేఁ దలిరుమోదిరి వాడినమేను, చారుసా
కానసరోల్లసల్లలితయంపముఁ గ్రింగికిఁ గ్రోయుపొందిన
శ్రీవానరాయచన్మోములు, చెక్కిలి, మిక్కిలియున్ స్ఫురించెడున్." 22

మల్లి—కాళింది! సందులేక, యంచట నిండి యున్నపువ్వుగుత్తులచేఁ దలలు బొత్తిగ వంగిపోయినతీఁగలు గలయీప్రదేశమునే గదా నీవు సారెసారెకు ప్రశ్నించుచు వచ్చేదవు?

మారు—క. శ్రీమదనుహాలాయుధసూజిత! నారంగద్విగ్నాంగ! నాకోవులాలా!
యారంగఁ గ్రోలుఁ డీగ, సు। ధారసధారానుకారితమణీభాషితున్. 23

కాళిం—(లోనలో) ఇక్కడ నేదో యొకలతానికుంజమున మారుతుఁడు దాఁగి యుండు నని తలఁచెదను (ప్రకాశముగా) సఖీ! నిజముగా నిజే. మృదుసుందరకోమలపములయిన మధుకరస్తోమములు పలుపుమై, జిలుకపలికిని జనియించినదిరుఁగి లితో నిన్నది యేలాగునఁ బిలుచుచున్నదో చూడుము.

మల్లి—అందుచేత మన మిక్కడనే పువ్వులు గోసికొందము.

(అందఱును బువ్వులు గోయుచున్నారు)

మారు—(ఆసతో మల్లికను దేఱి చూచి)

ఉ. ప్రస్ననిమోము పై కుసిచి రాలెడుపుష్పపుఁ జిక్కఁ సుంకి నా
గున్నలు ముగ్గ నెన్నడుము గాసిలఁగాఁ గుచగౌరవంబునన్.
ప్రశ్న నొకింత నాభి గనరా, జఘనస్థలితోయమై, లవిం
చు గిన్నెలు మండి ప్రేళ్ళయి సుందరి, నామనసో ప్రసూనమో? 24

మల్లి—అన్నా! యేమిది? చిదిమినను బువ్వులు చేతిలో నుండకున్నవి?

నవ—సఖీ! నీహృదయము మాఱియొకచోట నున్నది. ఇది మనము కోసి పడవైచిన నిష్కుసుమవల్లి గాదా?

మారు—ఔరా! నిజాశయాంతశ్శోకాతిశయముచేతనే మల్లిక భ్రాంతిపడుచున్నది!

చ. వికసితపల్లవంబు లాపపించుచుఁ బాణి సరోజశోణిమన్

జికిలినఖాళిరోమల రచించుచు నచ్చపుఁబువ్వులన్ జక
చ్చకితకటాక్షలౌల్యమునఁ జంచలభృంగకులంబు సల్పుచున్
ముకురకపోల పూర్ఘ్వమున మున్ విదుతీవియ వెంటి నైకొనున్. 25

వల్లి—(సిగ్గువడి నడిచి వేటొకతీఁగ గయికొని సంభ్రమముతో) అమ్మయ్యో! దుర్గలితము లయిన యీమొకరితుమ్మెదలు జుమ్మని యొక్కుమ్మడిని రేఁగి నామొగమ్మున మూఁగుచున్నవి.

మారు—క. చలహారలులితఘనకుచ! కలశయు, వనారవిందగంధలహరికా
వలపళిఝంకృతిసంభ్రమ! విలోల, యీబాల లోభపెట్టెడు మనముల్. 26

వన—సఖీ! పారిజాతపుష్పములపరిమళమును బరిహసించుగరువము గల నీనిశ్వాసవాసనలచేత నాకృష్టంబు లయి తీయమావిపూగుత్తుల సంపంగులఁ బొన్నలఁ బొగడలను విడిచి నీయెదుట నభోంగణము నరికట్టినవి. కాఁబట్టి చేతితో మోముఁదమ్మిని మాటుకొనుము.

మల్లి—(అట్లు చేయుచున్నది)

మారు—అవురా!

తే. గీ. చకితచాలకురంగలోచన నిజాన
నాంబుజాతము హస్తతలంబుచేతఁ
గప్పుకొనిసను దుమ్మెదకదుపు లల్లె
మునను జుమ్మని బిసరుహంబుగఁ జేసి. 27

మల్లి—సఖులారా! వారింపుఁడు వారింపుఁడు. ఈదిక్కుమాలినతుమ్మెదలు నన్ను మరల విడిచి పెట్టకున్నవి.

నవ—సఖీ! వెఱవకు వెఱవకు. దీనిని నేను వారించెదను (మల్లికను గౌఁగిలించుకొని వేటొకచోటికిఁ గొనిపోవుచున్నది.)

మల్లి—(కన్నులు దెఱచి) అదృష్టవశమున నెట్టెట్టో యీతుమ్మెదలయలజడికిఁ దలంగితిని.

కాళిం—సఖీ! కోమలాంగి! మల్లికా! నీ మేపూవులు గోయునాయాసమున మిక్కిలి వాడి పోయినవి. కాఁబట్టి చల్లనినీడ గలిగి చదు నయినయేదేని యొకతీఁగమొదలను గొంచెము సేపు విశ్రమింతము.

మారు—ఈమె యలసినమాట సత్యమే.

ఉ. ఊరుపు దోర మాట దెలియుం జనుగట్లు చలించు చుంట, రం

ఘారచిరోరువేపథువు వ్యక్తమ యుచ్చలదంబరంబునన్,
హారిముఖాంబుజంబున శ్రమాంబుకణంబు పరిస్ఫుటంబె, లా
క్షారహితంబు రక్తిమము గానఁబడుం గరపల్లవంబులన్. 28

మల్లి—నీయిష్టము.

కాళిం—సఖీ! దక్షిణమున నిదిగోఁ బటికపుఁబాదున నున్న నీతల్లి యగుమల్లికావల్లీమతల్లిని విలోకింపుము. గౌరీవచనమునఁ దండ్రిగారి కమాత్యులవారికి నీతీఁగె మొదలనే గదా నీవు దొరకితివి.

మల్లి—(సస్నేహముగా) అమ్మా! మ్రొక్కుచున్నాను.

మారు—(సబహుమానముగా)

తే. గీ. అఖిలజననేత్రభృంగసేవ్యతను, గాంతి
పూరమకరందమయతను బోలుచున్న
యీకలికి నీకుఁ గలికరై యెసఁగుకతన
లతిక! మీఱెదు మందారలతిక నీవు. 29

నవ—భర్తృదారికా! యరవిచ్చినపువ్వుగుత్తులనుండి పూఁదేనియ జాలువాఱునీవల్లిక, యంకోపవిష్టను నిన్నుఁ జూచుటవలనఁ జన్నులు చేఁపినదానివలెఁ గాన వచ్చుచున్నది. కాఁబట్టి యీతీఁగె మొదలను గూరుచుండము. (అందఱుఁ గూరుచున్నారు)

మారు—(ఔత్సుక్యముతో)

క. పరిపాండుమనోహరనిజ। శరీరకథితాంగభవరుజాభర యగుసుం
దరి రాగహేతు వెలుఁగం। ద్వరపడు నామది విలంబనంబును జేయున్. 30

కాళిం—సఖీ! పూవులు కోసినబడలికవలన నమితోన్నమితము లగు బిగువుటిజిగుబ్బలబరువునం జేసి యసదుఁగౌఁదీఁగ యల్లలాడ, వాడుదేటి చెమరించెడుమోముఁజందమామతోఁ గానవచ్చెడు నిన్నుఁ గవుంగిలింపఁగోరి క్రొన్ననలతేనియం జల్ల నయినస్పర్శము గలయీదక్షిణమారుతుఁ డుపసర్పించుచున్నవాఁడు.

మల్లి—ఏమీ! మహాభాగుఁడు మారుతుఁడా? (తొట్రుపాటుతో లేవఁబోవుచున్నది)

మారు—(సంతోషముతో) అహో! భగవానుఁ డయినమన్మథుని ప్రసాదాతిశయము! విస్పృంఖలప్రసరణంబు లయిన మనోరథంబులకుం గూడ నగోచరం బయిన యానందము ననుభవింపఁ జేయుచున్నాఁడు.

(ఉచ్ఛ్వాసముతో)

ఉ. మందమరుత్ప్రసంగమున మారుతుఁ డన్న మదాగమభ్రమన్

దొంతర, ప్రేమ, సిగ్గు, పరితోషసముత్సుకతల్ జనింప, స
స్పందకుచోరుభారముగఁ జయ్యన లేచుమృగాక్షిశారద
స్సుందరవక్త్రచంద్రుఁ గనుఁగొంటి నహో! సుభగుండ నే మహిన్. 31

(సస్పృహముగా)...నిన్నుఁ గౌఁగిలింపఁ గోరి...మారుతుఁడుపసర్పించుచున్నాఁ
డని కాళింది యథార్థము చెప్పినది.

చ. ప్రణయిని నీమె నల్ల శోకభంగి నోడిం గదియించి కౌతుకం
బును ద్రపఁ బారవశ్యమును బొందినదై ప్రథమస్పృగుద్భవ
స్తనజఘనస్థలీపులకసాంద్రతి నొప్పెడుబాల, హాయిగాఁ
గనికర మూని మానియును గౌఁగిట నే నిఱియింపఁ గోరెడిన్. 32

(విమర్శించి నిర్వేదముతో) అయ్యో! నాహృదయ మకాండతాండవము చేయుచున్నది
పరిశ్రమాలసురాలయిన యీముద్దరాలికి సమీరణాగమనము మాత్రము సముత్థానకా
రణము గాక పోవునా?

కాళిం—(మల్లికపయ్యెదకొంగుపట్టుకొని) సఖీ! లేవకు లేవకు. నేను మందానిలమును
గదా వర్ణించితిని!

మారు—(ప్రత్యాశతో) ఇందు కీమె యే మనునో?

మల్లి—(లజ్జతోడను విషాదముతోడను) సఖీ! మోసపోయితిని.

మారు—ఓహో! నాసంశయతంతు విప్పటి కుచ్ఛిన్న మయినది. హృదయమా! నీమ
నోరథములు సత్యములే చూడు.

క. కాదంబిని! కాదంబిని! కాదంబిని! యనెడుచాతకంబునకుం, దూ
ర్పీఁదువలె దర్శకుం డి! హైపదలిఁ గామించునీకుఁ బతుం బయ్యెన్. 33

మల్లి—(కాళింది పట్టుకొన్న తనపైఁటకొంగునందలి ప్రతిచ్ఛందమును జూచి) సఖీ!
విరహకాతరుఁ డీమారుతుఁడే కాని, యీమారుతుఁడు నాకు సులభదర్శనుఁడు
కాఁడు గదా!

మారు—(ఆనందముతో) పయఁటకొంగునఁ బ్రతిచ్ఛందమును జూచితి నని భ్రమరకుఁ
డు చెప్పినమాట సత్యమే.

క. ప్రియురాలిగబ్బిగుబ్బల పయ్యెదాలి సుఖించునాదుప్రతిమానమ! ని
శ్చయ మీవే ధన్యమ వే! నయనం దద్విరహాభరదహానదగ్ధుండన్. 34

నవ—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) భర్తృదారికా! నీ వీలా గెంతకాలము గడపెదవు? చూడు.
నానాఁటికి విరహపరితాపమునఁ జేసి కృశించి కృష్ణపక్షపాకరమూర్తివలె

లావణ్యమాత్రశేష మయినతనువల్లితోఁ గాన వచ్చుచున్నదానవు. విరహిజనుల ప్రాణములను బలాత్కారముగా నపహరించెడు నిర్ఘృణవ్యాపారుఁడయినమన్మథుఁడు కాలక్షేప మిటుమీఁదట సహించువాఁడు గాఁడు. కాళిందీ! యిది నీ వెఱింగినదే గదా! ఏనాఁ డాశ్రమమున, సవిలాసఘూర్ణనశీలము లయిన నిద్దంపుఁగనీనికలు చుంబించునంచలంబులనిగ్గగలు కపోలయుగళముఁ గలువపెంపులు నిమ్మ, నుద్దామకుతూహలలజ్జావస్థితము లయినగమనాగమనములు గల విలసితమందమథురముగ్ధమంథరాక్రాంతిమితతరంగితకూజితోత్కంఠస్పృష్టిపాత్రముల నీ భర్తృసారిక, సాకార మైనదినదినపరివర్ధితగౌరీప్రసాదమునుబోలె వానిఁ దత్కాలసన్నద్ధుఁ డగుమకరధ్వజుఁడు బాహుప్పళించి యిందువింట సంధించి విడిచిన నొడలఁ దూఱినసారసములపింజలో యన పట్టంపుఁ బులకలు మొలకలెత్తుటం జిటిలినమయికలపము చెమటవెల్లువను గరఁగి లావణ్యాతిశయము బయలు పడ, నవలోకించెనో నాఁడుమొదలు, తచ్చింతావలంబన మయినహృదయమును, దత్ప్రతిచ్ఛందదర్శనాలంబన మయినయనమును, దన్నామగుణధారణాలంబన మయినశరీరమును, దల్లాభప్రత్యాశాలంబన మయినజీవితమును గలిగి ప్రదీప్తపావకతాప్యమాన యగుచామీకరశలాకయుం బోలెఁ బరిక్షీణ యయ్యును సవిశేషరమణీయతను గానవచ్చుచున్నది.

మఱియు లోఁగిటియంకణమున నేని జరియింప నోపనియడుగుఁదొగలతో మానికపుసోపానములపరంపర నారోహించుటం జేసి, కంపించుబిఱుఘనపుంఁదలముల భారమున నొరువఁ జాలక కోమలోరుయుగళము కళవళింప, బయలు వెడలు నిశ్వాసమారుతములు పర్యంతలతాపల్లవముల నల్లలార్పఁ గ్రీడాపర్వతశిఖరము నధిరోహించి, మజ్జనావముక్తము లయిన వాహోత్తంసములఖురపుటముల రేఁగుధూళిపరాగమున సన్నివేశము గాన వచ్చెనుతదీయస్కంధావారము నవలోకించుచు, నీప్రచ్ఛూచ్యమాణగంభీరమృదంగఘోషమునకు సాభిలాషముగాఁ బీనులొగ్గి, సముద్రమథ్యగర్జజ్జలధరమునుఖమునకు మయూరియునుబోలె హర్షించి, నిస్పందవికసితలోచనోత్పలకిరణతాపింఛితగగనాంగణముగా దినదినము నటఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు నిలుచుండును. తూఁగుటుయ్యాల ద్రొక్కుటయుఁ దూలుబంతి లెక్కించుటయు లోనుగాఁ గలక్రీడాసాధనము లకుఁ గడఁగుట బొత్తిగ దూర మయ్యెను గదా! పరిజనము పాదములమీఁదఁ బడి బతిమాలుకొను ప్రతిబంధముచేతను గదా పూఁట పూఁట స్నానపానాదులఁ బ్రవర్తించుట! గట్టివాలు గేలఁ బూని కాసఁబఱిచెడు

మంగళముకురమునఁ బ్రతిఫలిత మగు తనమొగమునే కనుఁగొని రేవెలుఁగను భయమున నవనవ నడంకి నిడుదయూర్పుగాడుపులచేత దానిని మలినముగాఁ జేయుననఁగా, సుధారసబిందుసందోహమును జిందించుచుఁ గరాళజ్యోత్స్నావర్షసంజీవితజీవలోక మగు చంద్రమండలమును గన్నెత్తి చూడ దని వేఱె చెప్పవలసిన దేమి? కేళీగృహమౌక్తికభిత్తికిరణసంపర్కమునంగూను జంద్రాతపభీతి యుపయించి ముగ్ధకిసలయకోమల మయినకరతలము నాతపత్రము గావించుకొనుచుండును. పన్నీటఁ గలిపినపచ్చకప్పురపుఁబూఁతల శీతల మగురతనాలనెలకట్టున సమకట్టిన పూలపానుపుమీఁద సిసిసిసి నెమ్మేను సేర్చి యుపధానోత్తానిత మగుకేలుఁదమ్మి నత్తిమిల్లినపాండురగండమూలమున నపాంగదేశబాష్పధారాసిక్తమానమునఁ జికురాంచలము లలమికొనఁగఁ, గెమ్మోవిని గమలించుచు దుస్సహముగా వెలువడియెడు నిశ్వాసపవనములవెల్లున మంగళదీపశిఖాపల్లవము లల్లలాడ, గృహదేవతలు సమానదుఃఖముతోఁ దాపృశవేపనావిశేషమును గన్నులారం గాంచుచుండ, నడికిరే యతిక్రమించినను గన్నువాలయక వేఁగివేఁగి, యెట్టకేల కెట్టెట్టో కునుకుపట్టిన స్వప్నసంభావితప్రియసంగమ యయి యనిమిషఘర్మసలిలసేకమున నొడలఁ బులకతండములు మొలక లెత్త నిస్తులస్తనప్రదేశమునఁ గనుపట్టు కోమలహస్తయుగళస్వస్తికముతో నిఃద్వాలంబిత, స్వరచ్ఛీతల నిశ్వాసనివేదితానందవిశేష యగుచు, క్షణమాత్రము నిశ్చలత్వమునఁ గానవచ్చి, యనంతరము మందమందముక్తసీత్కారపూర్వకముగా దంతకుందజ్యోత్స్నాకుసుమితబింబాధరము మాటుకొనన నొకకేలును, నొండొంటిని గెంటెముగాఁ బెనవేసికొని చెమరించెడుతొరంపుఁదొడగవను నలిగులి యగుసితంబరుకూలమున నించుక విడివడినపోఁకముడిని బట్టుకొనన వేఱొకకేలును బ్రసరింపఁ జేసి, యపరిస్ఫుటాక్షరముగా నేమేమో గొణఁగుకొనుచును "నాథా! మారుత! నన్నేల విడనాడి పోయెద" వనుచును మేలుకాంచును ఇది యంతయునీకుఁ బ్రత్యక్షమే కదా!

నిన్నటియపరాహ్ణమున నీ వాశ్రమమునకు వెళ్ళినప్పుడు సాయంతనమజ్జనోత్తీర్ణలగుకుసుమపురసుందరులకు కులకొనలనీటితుంపురులబరువున మందర మయి, యప్పుడే విచ్చుచున్నవిచికిలముకుళమ్ములు గుమ్మరించు కమ్మతావులు మోసికొని తెమ్మరతూనలు మలయుచుండ, నేమికతమో యాకస్మికముగా దిగ్గనలేచి బిగ్గ నామెడఁ గౌఁగిలించుకొని "సఖీ! నవమాలికా! యిదియే నాకడసారికౌఁగిలింతగా నెంచుకొమ్మా. తెల్లవిరిదమ్మిరేకులను డగడువెడఁదకన్నులు గలయాపరవ్య

సనాతనభిజ్ఞజనునితో జన్మాంతరమందేని తనకే కూర్చుదానఁగా నెంచుకొమ్మని విన్నవింపుము. అనుచు బాష్పగద్గదకంఠముతో సందేశము చెప్పి మరణమునకుఁ గృతనిశ్చయ యయి, భవనాంగణమునఁ బెరిఁగి తరుణిమగర్వితకేరళవిలాసినీరదనాంశుకసౌభాగ్యలాభశ్లాఘనీయ మయి రోలంబఝుంకారసంకుల మగు బాలకంకేళిపల్లవకుడుంగమును గెంగేలను స్పృశియింప సాగెను.

కాళిం—(కన్నీటితోఁ, గర్ణములను మూసికొని) సఖీ! తెగుదారి యగునామగువవృత్తాంతమును నే నింకిట వినంజాలను.

నవ—సఖీ! విను. అటుమీఁదట "భర్తృదారికా! యిట్లయినపక్షమున మే మంపఱము గూడ నగ్నిహోత్రమునఁ బ్రవేశింతు" మని యొట్టుఁ బెట్టుకొని చరణాంబుజపర్యస్తచికురబంధముగా నమస్కరింపఁగాఁ, జెలిమికత్తియ లగు మానిర్బంధమునఁ గొండొక దాక్షిణ్యము వహించి యెట్టకేలకుఁ దా నచ్చటనుండి మరలి వచ్చినది.

మాధు—(సంతోషముతోడను జాలితోడను)

ఉ. సుంతయు నైజజీవితముచోట నపేక్షను బూనకట్టి నై
యెంతయు మక్కువం దెలుపు నీలలితంపువిచేష్ట లక్కటా!
కంతుదురంతతాపమున గాఢతరంబుగఁ గ్రాఁగునట్టి నా
స్వాంతము సంతసంబును విచారము నొంబొరయించు నిర్వ్యపేన్. 35

(మరల సకరుణముగా) ఓహో! యిది మహాప్రమాదము

ఉ. బాలమృగాయతాక్షి నవపల్లవ ముగ్ధశరీర మోరుచుం
జాలను గాలిచేఁ గదలి జాఱెడు జాజిసుమంబుపాటునన్;
శైలకఠోరకూటసమసారము గల్గిన వారిప్రాణమున్
డీలు వహింగఁ జేరెడికడిందివి తద్వ్యగమేషుబాణముల్. 36

నవ—పెక్కులేల? కంఠగతప్రాణ యయి మరలమరలఁ బోవ నుంకించునీమెను, మహాభాగునిపేరటుకముసంసర్గమునం జేసి సుభగమయినయాహారమే కంఠలగ్న మయి యడ్డగించుచున్నది. (మల్లికాకంఠహారమునుజూపుచున్నది)

మాధు—(ఆశతో)

శా. ముక్తాహారమ! నాథునుం దెలుపుమా మున్నానుచున్ నీళ్ళ, నా
సక్తిం జల్పినతత్త్వసచ్చరణ నిష్టాప్రక్రియన్ మిత్రమా?
వ్యక్తిం బావిరహంప్రఁ బొంపఱును జానా నేణపృష్ఠం తథం.

సక్తిం గాంచి స్పృశించుచుంటి పురముల్ జన్మత్తు లొత్తన్నినన్. 37

నన— (దోసిలిపట్టి మల్లికతో) సఖీ! ప్రసన్నురాలవు గమ్ము. చూడు. కులకన్యల కుఁ గూడ గాంధర్వవివాహము లాయాయియితిహాసముల వినంబడుచున్నవి. కాఁ బట్టి నన్నయినఁ గాళింది నయిన నంపుము గూఢముగా నీహృదయవల్లభునిఁ గొనివచ్చెదము.

మల్లి—(నిట్టూర్పుతో) సఖులారా! యనురాగము దెలియరానియాజనునియొద్దకు మి మ్మేమనుచు యనుపుదును? ఒకవేళ నాతఁడన్యాసక్తచిత్తుఁ డయ్యెనేని కేవలము నాచాపలమే బయలువడునుగదా!

మార—(సదయముగా)

క. నీవే సుమి నాజీవిత, మావంతియు నన్యసక్తుఁ డనకుము నను, నె
క్కెవ్వడిఁ దామరతీవియ, నే వలచెదు తేఁటి గోరు పేరంచులతల్. 38

కాళిం—(తనలో) తనకన్నులతోఁ దాను జూచినను నీమెకు నమ్మకము గలుగదు. (ప్రకాశముగా) సఖీ! శిఖామణీదానమున ననురాగసర్వస్వము ప్రకట మయినది కాదా? (శిఖామణిని జేతితో నిమురుచు)

"తే. గీ. కొమ్మ! బంగారుదారాన గ్రుచ్చి ప్రియుఁడు
పాటలం బగురతనంబుఁ బంపినాఁడు,
మారశరవిద్ధ మైమ మూర్తిమంత మయిన
సానురాగంబు నిజమానసంబు వోలె"

(ఈపూర్వోక్తపద్యమును జదువుచున్నది)

మార—(విస్మయముతో) అహో! దైవమునఘటనఘటనాపటిష్ఠత్వము! సింహళ ద్వీపస్థ మయినయీమానిక మెక్కడ? మగధపురమండన మయిన యీమల్లిక యెక్కడ? (మణిని గూర్చి)

తే. గీ. ఏను నీవును, నౌదలమానికంబ
యౌదు మతిరాగవంతుల మైన నీదు
నియతి వేతీమె సురభివినీల మైన
యలక లంటవె నీవు కరాంచలమున? 39

(తెరలో) కాళిందీ! భగవతి సెల వయినది.

అంచలు—(విని) సాసికమాటలా గున్నది.

కాళిం—ఓహో! భగవతి పిలుచుచున్నట్లున్నది. శీఘ్రముగాఁ బోవలయును.

మారు—(విని విషాదముతో) హా! దైవప్రాతికూల్యము!

* తే. గీ. దప్పిగొన్న చకోరపోతంబు నోరఁ
బడెడు వెన్నెల మబ్బుచే బలెఁ జిరాభి
లషితసంప్రాప్తదర్శనలాభ యైన
భామ దొలఁగింపఁబడియె దృష్టిపథమునుండి. 40

(అందఱును నిష్క్రమించి లతాగుల్మాంతరిత లయి ప్రవేశించుచున్నారు.)

మల్లి—కాళిందీ! మారుతుఁ డిక్కడ నున్నాఁ డన్నమాట నిజమా?

కాళిం—సఖీ! సారసిక మఱియొకలా గేల చెప్పును?

నవ—సఖీ—! యిప్పుడు సోమసరస్సునకు స్నానము చేయఁ బోవుచు నీచెవిలోన ది చెప్పిన దేమి?

కాళిం—(తనలో) శంబరకుని యవినయమును దీనికిఁ జెప్పను. మంత్రబీజము భిన్నమయి నయెడల ఫలముగలుగ నేరదు గదా! (ప్రకాశముగా) ఏమా? యీపువ్వులగురివెందతీఁగమండపమునందే నిగూఢముగా నున్నాఁడని.

మారు—అయ్యో! సఖులతోఁ గూడ మల్లిక వెళ్ళిపోయినది. (వెలువడుచున్నాఁడు)

మల్లి—(చూచి సంతోషముతో) ఆహా! మబ్బుమఱుగునుండి చందమామలాగున దీఁగమండపము మాటునుండి మారుతుఁడు వెలువడినాఁడు. (శంకతో) అయ్యో! యొంటరిగా నున్నాఁడే.

కాళిం—సఖీ! శంక నొందకు. హృదయమందే సంచారిణి యగు ప్రియసఖి మహాభాగునకు సాయ మున్నది.

మల్లి—అహో! యేమీ! మనోరథవిషయమున నీయతిప్రసంగము!

కాళిం—సఖీ! యిం దతిప్రసంగ మేమి యున్నది. నిన్నే చూడవలయునని వాంఛ గలవాఁ డయి పరిజనము నెల్ల వంచించి యొక్కఁడు నీలతామండపమున నిగూఢముగా నున్నాఁడు.

మల్లి—(ఆనందముతో) ఊఁహూఁ! అట్లయినయెడలఁ జపలాతిచపలము లయిన మనమాట లన్నియు నాగరహృదయుఁడు విన్నాఁడు గదా!

---

* మైసూరులో నచ్చుపడిన తెలుఁగుప్రతిలో నిటపద్యములేదు. గద్యమున్నది. కలకత్తానాగరపుఁ బ్రతిలోఁ బద్యమున్నది. భావము పద్యమునకుఁ దగియున్నందున దీనినే గ్రహించితిమి.

నవ—సఖీ! తాపప్రశమములే యయిన యీమదనజ్వరగాఢతప్తుని మాటలు మనమును వింపము.

మల్లి—(ప్రీత్యాశతో) అలాగే. (పోల్చి చూచి) ఇప్పు డీయన ప్రతిచ్ఛందము ననుకరించుచున్నాఁడుసుమీ

"తే. గీ. మొలకవెదురును బోఁ ముద్దొలుకుమేన,
నొలసె బిసకాండసోదర మొందుచాయ;
కమలినట్లగు నిట్టూర్పుగాలిఁ, గెంపుఁ
దునుకతులకింపు గలమోవిదొండపండు."

(ఈ పూర్వోక్తపద్యము చదువుచున్నది.)

మారు—(సోత్కంఠముగా)

ఆ. వె. వేఁగుచుండ నెమ్మి వేసంగిచేత, ల
భించెఁ బ్రథమమేఘవృష్టి యెట్లొ;
యైన దాని నకట! యాకస్మికంబ యే
తెంచి గాలి యెటకొ కొంచుఁ బోయె. 43

నవ—సఖీ! మహాభాగునివచనము వినఁబడినదా?

మల్లి—వనమాలికా! దీనియభిప్రాయ మస్ఫుటము గదా!

మారు—(మన్మథబాధ నటించుచు) ఆమెయడుగుఁదమ్ములు మోపినచోటే యాశ్రయించెదను.

మల్లి—(ఆశంసముతో) ఇంపలి "యామె" యను మాట యెవ్వతెను దెలుపునో!

మారు—(నడిచి) మల్లిక యిక్కడఁ గదా పూలు గోసినది.

మల్లి—(గగుర్పాటుతో) అహో! నాపే రుచ్చరించినమాత్రముననే నామెయెల్లఁ బులకరించుచున్నది.

మారు—

మ. కొనగోరం గుసుమంబులం జిదిమి కైకో, నామె చే నంటుకొం
టను ధన్యం బగునీలతల్, దొడిమగంట్లన్ మూఁగి యాడాడ ని
ష్ఠను జుంజుమ్మను తేంట్లపెన్ రొదను నేడ్చున్ దత్పయోజాతవా
సన కొంగేలికి దూర మౌవగపునన్, జాజుల్ సౌనన్యాప్తముల్. 44

మల్లి—అహో! మహాభాగుఁ డెంతమధురముగా వర్ణింప నేర్చును!

మారు—(క్రిందుచూచి)

ఉ. అంప లతాగ్రసూనము, పదాగ్రమునన్ నిలఁ బోలు నీవు, నిం
దందు నలక్తలాంఛితము లంగుళికాగ్రపుజాడ లేర్పడెన్ ;
(వేఱొకచోటఁ జూచి)
గ్రందుగ గండుఁదుమ్మెదలు గ్రమ్మఁగ నమ్రగనేత్ర, భీతిఁ గే
ల్చెంపలిడన్ విదుర్చుటను జెందిన పీపువు లిచ్చటం గటా. 45

మల్లి—(సిగ్గుపడి నవ్వి) అహో! మహాభాగుఁడు, సర్వము, జరిగినది జరిగినట్లే, చెప్పుచున్నాఁడు.

నవ—సఖీ! యిప్పటికి నభిప్రాయ మస్ఫుటముగానే యున్నదా?

మల్లి—సర్వాకారమధురుఁ డగునీయనయాలాపములు నిసర్గపేశలములగుటం జేసి ప్రస్ఫుట మయినను నిర్ణయించుటకు వల్లగాకున్నది

మారు—(తలఁచుకొని) ప్రియతమురాలా! మల్లికా! సర్వథా నీ వనాశ్వాసశీలవు సుమీ. నీకటాక్షలవమును బ్రతీక్షించువానిహృదయము నన్యసంక్రాంత మని శంకించుచున్నావు.

సఖులు—ప్రియసఖీ! తన్ముఖముననే యాలకింపుము.

మల్లి—(హర్షముతో) మహాభాగా! నన్నుఁ బ్రియతమురాలా! యని సంబోధించుటచేత నిజముగా నే నిప్పు డాశ్వాసిత నయినదానను.

మారు—నీయవయవములయందే తిరుగుచున్నది నీ కేల తెలియని పగను?

చూడు—

చ. అడుగుల వ్రాలి, గోళ్లురసి, యంటి తొడల్, కటి విశ్రమించి, నె
న్నడుమును శూన్య మంచు రసి, నాభిగభీరజలాశయంబునం
బడి, బెడఁగారు నారులతఁ బట్టి చనుంగవఁ బ్రాఁకి, చూపులన్
మిడిసి లయించె నామనసు, మేచకపున్నెఱికైశికంబునన్. 46

మల్లి—(ఆకాశమున) అకారణకారుణికుఁడ వయినభగవానుఁడా! పంచబాణ! యాఁడవారిమీఁద నతినిష్ఠురతఁ జూపువాఁ డని నీయెడల రూఢ మయినపరీవాదమును నేఁడు గదా నీవు శుభ్రముగాఁ గడిగివేసికొన్నాఁడవు! అహహా! యెటువంటి మాటలను వినిపించుచున్నావు.

మారు—(నడిచి) ఇదిగోఁ బ్రియతమురాలు వసియించుటచేత, ధన్యమయిన లతామూలము రమణీయమై ధైర్యముపోఁదు గదలించెడు నామె మాన్మథక్షోభము లిక్కడనే గదా నవమాలిక వర్ణించినది! నే నిచ్చటఁ గూరుచుండెదను? (కూర్చుండి

నిట్టూర్పుతో) సఖీ! నవమాలికా!

నవ—భర్తృదారికా! మహాభాగుఁడు నన్నుఁ జేరుకొనినను, నే నాన తిమ్మని సమీపింపఁ జాల కుంటిని.

మల్లి—కనఁబడకు కనఁబడకు. ఈయనవిస్రంభాలాపమును క్షణ మాలకింతము.

మారు—చూడుము. నీప్రియసఖియుపాలంభము. నేను బరవ్యసనము నెఱుంగనివాఁడ నఁట. అవురా! యవాఙ్మనసగోచర మయిననామన్మథజ్వరోత్థదాహము నీముద్దరాలు తలంప దయ్యెను.

చ. విననె పికస్వనంబులను వీనులసూదులు గాఁగ? నే సహిం
పనె సహకారకోరకపుమంజరు లూఁచెడుగాలులన్? గటా!
యనుకసుధారసం బొలుకు నట్టికరంబులఁ జంపమామ, శేల్
గనగనఁ గాయు వెన్నెలలఁ గ్రంపగుమూర్ఛల నిస్తరింపనే? 45

మల్లి—అయ్యో! త్రైలోక్యమంగళదీప మయినయీయనకు నానిమిత్త మింతటిసంతాప మని యెఱుంగ నయితిని (నిట్టూర్పు విడిచి) ఎఱింగితిని బో- అప్పుడు మాత్రము నే నేమి చేయఁ గలను?

నవ—(జనాంతికముగా) కాళింది! యీభర్తృదారిక తనకు మారుతుని యనురాగము ప్రత్యక్ష మయినను బలిసంద్రుడులచాటుది గనుకఁ దన్నుఁ దాను సమర్పించుకో లేక యున్నది.

కాళిం—(తనలో) ఇది విశుద్ధకులకన్యకాస్వభావమునకుఁ దగినదే గాని మన్మథుఁడు కాలయాపనమును సహించువాఁడు గాఁడు. కావున నీలాగునఁ బలికెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! మల్లికా! సకలజననయనానందుఁడు మహాకులప్రసూతుఁడీమారుతుఁడు నీయం దింత యనురాగముగలవాఁడు గదా! పాపము! ప్రళయానలకల్పము లయి దుస్సహంబుల లగుమారనారాచములచే నీ సుకుమారశరీరుఁడు వేఁగుచు మిగుల నొగిలి యున్నాఁడు. కాఁబట్టి నీ విప్పుడు క్షణ మయిన నుపేక్షించితివేని వెనువెంటనే మూర్ఛగాని మఱి యేదయినఁ గాని కాఁగలదుసుమీ!

మల్లి—(ఖేదముతో) అయ్యయ్యో! యమంగళములను దలంపకువే.

భ్రమ—సామీ! దివ్యగంధముచేత లోకులు దెలిసికొందు రేమో యని మాలికను దేలేదు. ఇదిగోఁ! జిత్తరువుఁబలకమాత్రము దెచ్చితిని.

మారు—భ్రమరక! నీవు వెరవరివి గదా! (చిత్రఫలకము పుచ్చుకొని) క్షణలబ్ధప్రియతిమాపన్నమయిన నాకన్నుదోయిఁ, చిత్రఫలకావలోకనముచేతనయిన నా

నంపపెట్టుకొనియెదను. (నిర్వర్ణించుచున్నాఁడు)

అందఱు—(విస్మయముతోఁ జూచుచున్నారు)

నవ—ఆశ్చర్యము! చూడు చూడు, ఉత్తుంగశృంగమండితమైన కొండొకకొండ వ్రాయఁబడి యున్నది (మరలఁ బరిశీలించి) దానినడిచక్కి నొక్కసెలయేఱుగూడఁ దేటినీరితో దిగఁ జాఱుచున్నదే. (సంతోషముతో) అదిగో! దానితీరపుఁబూవుఁబొదరమున నీవక్షకు మామకముచూచి యెఱుఁగ దివ్యరూపము గలచెలిమికత్తెచేఁ బరివేష్టిత యయి మత్ప్రియసఖియును లిఖియింపఁ బడియున్నది.

మారు—భ్రమరక! యిది చూచినది మొదలు నాహృదయము విస్మయమున మునిఁగి పయికిఁ దేలలేకున్నది గోపాంతరస్థుఁ డగుచిత్రకారుఁడు మల్లిక నేలాగునఁ జూచినాఁడు? దివ్యజనసేవ్య మగునప్పర్వతమున నామె యేల వ్రాయఁబడినది? చూచి—

మ. ఇది విద్యాధరసేవితప్రతితటోపేతంబు శీతాద్రి; యి
య్యది ఖేలద్గిరిభేంద్రదానకలుషం బైపాఱుమిన్నేఱు; నం
తదరిం బూఁబొదరింట నెచ్చెలులమధ్యంబునఁ జెండాడుచు
న్నది నాజీవిత మైనమల్లిక నితాంతక్లాంతకాంతాకృతిన్. 46

మల్లి—(సోత్కంఠాస్మరణంబుగా) ఏమిది! ఈప్రదేశము చిరపరిచితముగ లెఁదోఁచుచున్నది. ఈసఖురాండ్రుగూడ నట్లే.

నవ—(సాసూయముగా) ఈసఖీమండలములో మమ్మెందుకు వ్రాయలేదో!

భ్రమ—"నితాంతక్లాంతకాంతాకృతిని జెండాడుచున్నది" యని దేవర యథార్థము వచించితిరి కంది కెంపలిరాకునందమును గ్రిందుపఱుచునామె యుఱచేతియందు ముత్యాలబంతి చెందామరపూవునందలిరాయంచ ననుకరించుచున్నదిగదా!

మారు—(పరిశీలించి యాసతో)

చ. ముడివిడి జాఱుకొ ప్పాఁజిగి మూఁపున వ్రేలెడు; మోముఁదమ్మి నె
క్కుడలమెఁ జెమ్మటల్; పిగిలి గుబ్బలగుత్తపు రైక సళ్ళె; వీ
డ్వడె గవయంబొకింత; కటిపై మణిమేఖల జాఱెఁ; జూడ నీ
బిసమెయి బంతియాటతుద వింతయొయార మొకండు దోఁచెడున్. 49

నవ—భర్తృదారికా! దీని జూడఁగా మత్క్రీడాపర్వతఖేలనములు తలంపు వచ్చుచున్నవి

మారు—(మదనోన్మాదముతో)

క. ఖిన్నాలస నయనాంతము। స్విన్నాళికలగ్నకుటిలచికురనికర ము
త్సన్నతిలక మీసఖిముఖ। మన్నన్నా! ధృతిని దొలఁచు నతనునిఁ దలచున్.

మల్లి—(ఈసుతో వెనుక దిరిగి) సఖులారా! నిజముగా నేనే యిందు వ్రాయఁబడితినా?

నవ—(చిఱునవ్వుతో జనాంతికముగా) కాళిందీ! యీప్రతిచ్ఛందము దర్శనీయమే యయినను దీని నన్యముగా భావించి, భర్తృదారిక యీసునఁ బయి కెత్తిన కనుబొమ్మలచేఁ దనసుందరవదనకమలమును గలంకితము చేసికొనుచున్నది.

(ప్రకాశముగా) అతిమానిని! యలుగ కలుగకు. నీయెడమపాలింటిపయి వేలుచున్న సొజంపుఁబూలమాలిక గానవచ్చుట లేదా?

మల్లి—(చూచి సిగ్గుతో) అయ్యో! యీసునఁ గలఁకం బొందిననాభావము వీరు దెలిసి కొన్నారే.

మారు—(కనికరముతో) అయో! పాపము! ఈమెయాయాస మింకను దీఱకున్నది. భ్రమరక! మన కనతిదూరమున నున్నసోమసరస్సునుండి లేఁతతామరపాకులను దీసికొని రా మెల్లమెల్లగా నే నీమెకు విసరెదను.

సఖులు—భర్తృదారికా! మే మదృష్టవతులము. మహాభాగుఁడే నీకు సురటీ వేయుటకుఁ బరిజనపదమునఁ గుదురుచున్నాఁడు.

మల్లి—ఈయనయు నావలెనే ప్రతిచ్ఛందమును సత్యముగాఁ దలంచుచున్నాఁడు.

భ్రమ—(విషాదముతో) సామీ! యిది చిత్రము గదా!

మారు—భ్రమరకా! నీవు సత్యము పలికితివి.

క ఒకచోఁ జవలొకచో మొగు। లొకచోఁ గొలఁకొక్కచోట నుత్పలయుగ్మం
బొకచోటఁ జాపలత వే। ఱొకచోటను మార్వ యిదియహో! చిత్రమె యౌ.

మల్లి—(తనలో) అవురా! యిప్పటికిని భ్రమనివారణము గా కున్నది. ఇంతటి యనురాగము గలయాయనను సమీపించి కవుఁగిలించుకొందునా?

సఖులు—సఖీ! నీవే యిప్పుడు పరవ్యసన మెఱుంగనిదానవు.

భ్రమ—సామీ! యిది ప్రతిచ్ఛంద మని గదా మనవి సేయుచున్నాను!

మారు—(ఖేదముతో) అయ్యో! యిది ప్రతిచ్ఛందమా? నీరిలోఁ బ్రతిఫలించిన జాబిల్లికిఁ జేయి సాఁచెడుపసిపాపనిచాపలము ననుకరించితిని. (ఉత్కంఠామోహసంతాపములతో)

మ. ప్రళయాగ్నిచ్ఛటమంట ంటుకొనునో, పాటీరశైలానిలం

బులు పైవీచునో, కాయునో మిటమిటన్ భూయిష్ఠసంద్రాతపం
బు లెఱుంగన్, దలమోపుఁ దాపభరమో, మోహాతిరేకంబో, య
గ్గలికన్ మైఁ జుఱుపుమ్మచున్ గరణవర్గంబున్ నిరోధించుమన్. 52

(ఉన్మాదమున) భ్రమరకా! యిది యేప్రదేశము?
అందఱు—(ఆవేగముతో) అయ్యయ్యో! యెంతప్రమాదము!
మల్లి—సఖులారా! నా కేమి చేయుటకును దోఁప కున్నది.
భ్రిమ—(భయముతో) సామీ! యిది వసంతోద్యానము కాదా?
మారు—(అంతటఁ జూచి) సరిగానే యున్నది. ఇదిగో! గున్నలేఁదీయమావి మోక మొదట—

తే. గీ. రభూమ్మనఁగ మూర్ఛ, పంచమాస్త్రియు ఘటించి
మన్మథుఁడు కేళినీస్తనమండలైక
కలితాద్వైతసాక్షి యథాకరము చేతఁ
గ్రహణము చేయుచున్నాఁడు కార్ముకంబు. 53

మామకప్రాణాపహరణోద్యోగంబు గావించునీయించువిలుకానిని క్షణవిలంబనార్థము ప్రార్థించెదను.

ఉ. విను విషమాస్త్ర! నా చినరవిన్నప మియ్యది, నీకు మ్రొక్కెదన్,
కనికరమూఁది నిదురకుఁ దొణన్ క్షణకాలము తాళవయ్య; మ
న్మనమున నొక్కమాఱు స్తిమితంబుగ ధ్యానముఁ జేసికొందుఁ, గెం
పెనసినమోవి సోఁగలనపీక్షణముల్ గలమల్లి కాస్యమున్. 54

(కన్నులు మూసికొని మూర్ఛ నొందుచున్నాఁడు)
మల్లి—(కరుణానురాగసంభ్రమావేగములతో) అయ్యయ్యో! మూర్ఛిల్లిన ట్లున్నాఁడు.
సఖులు—సఖీ! యుత్సంగమునఁ జేర్చుకొని పట్టుకొనుము.
మల్లి—(ఒడలు పులకరింప నంకమునఁ జేర్చుకొనుచున్నది.)
భ్రిసు—(చూచి యానందముతో నమస్కరించి తనలో) వీరుగూడ నిక్కడనే యున్నారే. (ప్రకాశముగా) అమ్మలారా! భాగ్యవశమున వచ్చేసితిరి.
కాళిం—నవమాలికా! కర్పూరపుఁజివుళ్ళను గరతలములతో నలిపి రసము దీసి యీయన నొసలిపైఁ బూసి చూతము. (యిద్దఱు నట్లు చేయుచున్నారు)
భ్రిము—సామీ! తెలివి నొందుఁడు ఈ మల్లి మల్లికాంగయే మిమ్ముఁ బ్రసన్న తో

మీఁదఁ జేర్చుకొని పట్టుకొన్నారు. మునుపు గూడ మీ రప్పుడప్పుడు సొమ్మసిల్లుచు నీమె నామము నుచ్చరించునంతమాత్రముననే తెలియుచు వచ్చితిరి గదా!

మల్లి—(వడఁకుచుఁ జేయి ఱొమ్ముమీఁద నుంచి) నాథా! భ్రమరకుఁ డనినమాట వినఁబడ లేదా?

మారు—(తెలియుచు రోమాంచముతో)

ఉ. హాయిగఁ జంద్రచంద్రమణిహారపటీరహిమాంశుమాలతీ
ప్రాయతుషార మై, సురుచిరం బగుస్పర్శ మొకానొకండు నా
కాయమునందుఁ దోఁచుట, నఖండసుధామయవృష్టిఁ బోలె, నా
ప్యాయము నొందుచున్నది మహాత్మ, విధూతదురాపతాప మై. 55

(కన్నులు దెఱచి చూచుచున్నాఁడు)

సఖులు—సఖియా! మన మదృష్టవంతురాండ్రము. వెన్నెల కౌఁగిలించుకొన్నకలువ కొలఁకులాగున మహాభాగుఁడు తెలివి నొందినవాఁడు.

(అందఱు హర్షము నొందుచున్నారు)

భ్రమ—(ఆనందముతో) స్వామీ! మూర్ఛాగమమున మీకనులు మూఁతపడఁగానే కనికరమునఁ దత్తఱిల్లుచు, మల్లికానికుంజమునుండి శీఘ్రముగాఁ జనుదెంచి యీమె మిమ్మ సిట్లు పట్టుకొన్నారు.

మల్లి—(సిగ్గు పడుచున్నది)

మారు—(హర్షముతో) అహా! వీరు వెళ్ళ లేదే!

తే. గీ. బిడియమును గురుజనభీతి గడచి డాసి,
గగురుపొడిచినగుబ్బలఁ గౌఁగిలించి
పట్టె ననుఁ, గాతరాక్షి, నీపట్టుకతన;
నహాహా! నా కెంతయుపకారి వయితి మూర్ఛ! 56

(తెరలో) ఓహో! జనులారా! పాఱి పొండి పాఱి పొండి.

చ. అరరె! యతర్కితోదితమదాంధము లై యిరుసింగురంబు లు
ద్ధురతను మానటీలఁ బడఁ ద్రోసి విశృంఖలవృత్తి న ట్టిటుం
బరు విడు చధ్వగాళిఁ బరి మార్చుచుఁ జొచ్చె నొకండు సోమపు
ష్కరిణిని, వేఱొకం డిట వసంతవనిన్ భృగుదంతఘోరముల్. 57

(అందఱు విని తత్తఱ పడి లేచుచున్నారు)

మారు—అయ్యయ్యో! యెంతదారుణము జరుగుచున్నది!

స్రగ్ధర. దోదోలం బాఱుచున్నం, దఱిమి లఘుగతిన్ దాను వెన్నంటి యుచ్చై
ర్నాదం బేపార ఘీట్కారములు సలుపఁ, దద్రావ మాలించి కూలన్,
బాదాగ్రాక్రాంతి నెమ్మిల్ పటపట మనఁగాఁ బ్రాముచుం బ్రాణికోట్లన్
వేదండం బుగ్రశుండాపృథురదహతులన్ బిష్టపేషంబు సేయున్. 68

భ్రమ—(సదయముగా) సామీ! యదిగోఁ జూడుఁడా బెట్టిదపు మదపుటేనుఁగు, నిబ్బరపురోసంబున మానుసులపొట్టలు సించి చెండాడునపుడు గట్టెఱ్ఱనిప్రేగుఁ దుట్టెలు చుట్టుకొన్నకొమ్మురోకండ్లచేఁ బాలవెల్లిని ద్రచ్చువేళఁ బగడంపుఁదీఁగెచుట్టలు దగులుకొన్నయున్నతశృంగంబులతోడి కవ్వంపుఁగొండను నవ్వఁజాలుచు, గండమూలంబులం జాలు వాఱుదానధారలకు మూఁగి మొరయుచుండెడు గండుఁదుమ్మెదలు జయడిండిమప్రాయము లయి నిజాగమనంబుఁ జాటుచుండ, నట్టనడిమికిఁ దెగిపోయి కాలి యీడ్పుల ఖలఖలాయమాన మ్మగుసుదృఢలోహశృంఖలంబుతో నీషద్వక్రితపింగళేక్షణ భీషణముఖాభోగం బయి తా నీలాగుననే వచ్చుచున్నది.

అందఱు—(వడఁకుతో) మహాభాగా! రక్షింపు రక్షింపు.

మారు—వెఱవకు వెఱవకుఁడు. ఈదుష్టవారణమును నేను వారించెదను.

(సత్వరముగా బద్ధపరికరుఁ డయి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

మల్లి—అయ్యయ్యో! మహాభాగుఁడు తదభిముఖముగాఁ బరు గెత్తినాఁడు.

భ్రమ—ఆహాహా! రోషప్రసారిత మయినయద్దానిశుండాదండము నే సోపానముగా వించుకొని నాథుఁడు సముత్సేధసనాథ మగుమూర్ధసౌధ మధిరోహించి, నిష్ఠురాంగుష్ఠమున ఘట్టించి గట్టిగాఁ గర్ణమూలముఁ బీడించుటం జేసి దెసలు వాపోవ గీఁ పెట్టుచు, మదావళము మరలినది. కాఁబట్టి నేనును దానివెనుకతట్టునఁ గూరుచుండెదను

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

అందఱు—అయ్యో! వా రిద్దఱును జూపుమేర నతిక్రమించినారు.

(మరలఁ దెరలో)

ఉ. హాళిని దేలుచుండ రమయంతిక సోమసరస్సునందు న
బ్జాలికపాలికిం బరుగువాఱు నయో! మదహస్తి చెచ్చెరన్;

అందఱు—అయ్యయ్యో! హా! సఖి! హా! రమయంతిక! కాలవశమున నీ విప్పుడా ముటేనుఁగుచేతికిఁ దామరతీఁగ వగుచున్నావు.

(మరలఁ దెరలో)

శైలతటంబునం బడెడుశంబ మనం బయినుండి మత్తశుం
డాలము నెత్తి దూఁకెఁ బొగడం గలకంఠమృగేంద్రుఁ డార్భటిన్. 58

అందఱు—(ఆలకించి హర్ష విస్మయములతో) బాగు! కలకంఠుఁడా! బాగు!

(మరలఁ దెరలో) సఖీ! రమయంతికా! భయపడకు భయపడకు, కలకంఠకంఠీరవుఁడు వారణమును దూరముగాఁ దఱిమి వేసినాఁడు.

అందఱు—(విని) ఇది సారసికయూఁటపలుకు.

కాళిం—సఖీ! మల్లికా! జీవితసంశయమునకుఁ దప్పినరమయంతికను మన మూఱడింతము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

గద్య-ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధరవడ్డాదిసాధువంశక్షీర నీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హరితసగోత్రపవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ నామధేయాంధ్రీకృత మగుమల్లికామారుతప్రకరణంబునందుఁ దృతీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

చతుర్థాంకము.

(తరువాత నిద్దఱు మాపటివాండ్రు ప్రవేశించుచున్నారు)

ప్రథముఁడు—ఓరీ! బర్బరక! విశ్వావసుమంత్రిగారి కూఁతుమీఁదివలపుచేత, దోస మనక మనదొర శంబరకుఁ డెంతతొందఱపని చేసినాఁడురా! చందమామవంటిచల్లనిస్వభావము గలిగి, శత్రువులయం దయినను జాల ననురాగమునే కనఁబఱచుచుఁ జక్కఁదనమునఁ జక్కెరవిలుతుని లెక్క సేయనివాఁ డయినమారుతుని యందు మల్లికమనసు తగిలియున్న దను హేతువుచేతఁ బాప మాతని రహస్యముగాఁ గడతేర్పఁ జూచుచున్నాఁడు చూడు. చెఱాలోనుండి బయలువెడలి మారుతుఁ డొక్కఁడు వసంతవనోద్యానము చొచ్చియుండఁగాఁ జూచి వచ్చితి నని వేగులవాఁడు చెప్పినమాట విని, మందుపెట్టి చెఱి యొకయేనుఁగును మదెక్కింప వలసిన దని నీకు నాకు నాన తిచ్చినాఁడు గదా! (విస్మయముతో) నే నట్లు మదెక్కింపఁ గానే, రోషావిష్టమై వచ్చునాయేనుఁగును జూచి మహాపురుషుఁ డయినమారుతుఁడు హఠాత్తుగా నుద్యానవనమునుండి బయలు వెడలి యవలీలగా మీఁద నెక్కి గరుత్మంతుఁడు మసకపుఁద్రాఁచుఁబామునట్లు దానిని దూరముగాఁ గొనిపోయినాఁడు.

బర్బరకుఁడు—సింహాముఖ! “దొర శంబరకుఁ డెంతతొందఱపని చేసినాఁడు రా!” యని నీ వన్నమాట ఎంత బాగుగ నున్నది రా! వేఱొకసొగసుకానిపయిని మేలుపడి యున్నకన్నియమీఁద నెవఁడు కన్నువేయునో, చీచీ! యాయొబ్బరాని పిసాసి గాని మానిసి కాఁడు సుమీ.

సింహ—అవు నది యట్లే, మఱి నీహస్తి సోమసరస్సున నున్నకలకంఠుని యొద్దకుఁ బరువెత్తినది గదా! దానిపని యేమయినది రా?

బర్బ—ఏమయినదా? అది యట్లు పరువెత్తి, విష్ణురాతుఁడుగారికూఁతురు దమయంతిక సంతోషముతో నట జలక మాడుచుండఁగా, నామెను బట్టుకో వలె నని నీళ్ళలో దిగినది.

సింహ—(అనుతాపముతో) అయ్యయ్యో! పాపము! దమయంతిక కూడ నాసే యున్నదా?

బర్బ—(నవ్వి) సింహాముఖ! నీయేనుఁ గుద్యానవనము చొచ్చి నప్పుడు మల్లిక కూడ నక్కడ లేదా?

సింహ—(భయముతో) అయ్యో! మల్లికగూడ నక్కడనే యున్నదా? చెంకుఁది గోలను బోలె నాబాల నది పట్టుకొన్న యెడలఁ బడినపాటంతయుఁ బయటఁ గలిసి పోవును. అవురా! శంబరకుఁడుదొరగారి తెలివి తేటలు!

బర్బ—(నవ్వి) పడ్డపాటంతయు నెట్లును బడదేరా.

సింహ—సరే. తరువాత?

బర్బ—అప్పుడు మారమునుండియే దమయంతికోసరము రోసముతోఁ దొంత మెత్తుకొని వచ్చు నామత్తకేనుఁగు విల్లువేటువవ్వన నుండఁగాఁ జేరువ చెట్టుకొమ్మ మీఁద నెక్కి, కలకంఠుఁడు జనసమూహములహాహాకారము లెగయుచుండఁగా నక్కడనుండి యతిసాహసమున దానినెత్తిమీఁద గుబాలున నుఱికి తక్షణంబ మరలించి మణికూటసమీపకాననమునకు దానిని బరుగెత్తించినాఁడు.

సింహ—ఔరా! యేనుఁగులు గూడ నూషనింబాడినవి! (నవ్వి) ఇహిహీ! వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన ట్లైనది. మఱి చెప్పు. మల్లిక యెక్కడ నున్నది రా.

బర్బ—సోమసరస్సున మూర్ఛ పోయిన దమయంతిక నూఱడించుచున్నది.

(తెరలో) స్వామీ! గజమల్లగర్వనిర్వాపణ! యిటు. ఇటు.

సింహ—ఇదిగో! భ్రమరకుఁడు దారి చూపఁగా, నయనాభిరాముఁ డయిన మారుతుఁడుగారు వసంతవనసమీపమున కిటు వచ్చినారు. కాఁబట్టి యీదాపున నున్న గూర్కకలవింగకున కీవృత్తాంతము నివేదింతము. ఆకాశవాణీప్రయోగపండితుఁ డతఁడు ప్రభువుగారికిఁ బ్రియశిష్యుఁడు గదా! (నిష్క్రమించుచున్నారు. ప్రవేశము) (తరువాత మారుతుఁడు భ్రమరకుండు ప్రవేశించుచున్నారు)

మారు—భ్రమరక! కుంజరకోలాహలమున కదలిపోయినమల్లిక యెటఁ బోయి యుండును? వసంతోద్యానమున నెక్కడను గానఁబడ లేదే!

భ్రమ—సామీ! దమయంతికను జూచుట కామె సోమసరస్సునకుఁ బోయి యుండు నని తలంచెదను.

మారు—అట్లే కావచ్చును. సోమసరస్సునకు మార్గము చూపుము.

భ్రమ—సామీ! యిటు. ఇటు.

ఇద్దఱు—(నడుచుచున్నారు)

మారు—(కనికరముతో)

ఉ. ఘాతుకవారణంబు బధిరంబుగ దం నతిఘోరఘీంకృతిన్,
గా [illegible] నేత్ర [illegible] బాలి గాంభీర్య [illegible],

భీతిలి దద్దఱిల్లె దయనీయముగాఁ గమనీయగాత్రి, నా
చేతమునం దొనర్చెదను జింతనముం దదవస్థ నిప్పుడున్.

ఆశ్చర్యము!

ఉ. వేయిమడుంగు లైనతనవేఁడిమితోడను గామవహ్ని నా
కాయము బగ్గు బగ్గు మని కాల్చుచు నున్నది; యైనఁ గాని, యా
రా యువతీఘనస్తనభరార్పణకారణలోభనీయ మా
నీయది నాదుమూఁపు వహియించెడు గగ్గురుపాటు మాటికిన్. 2

భ్రమ—సామీ! యామత్తేనుఁగును మన మడఁచి దూరముగాఁ దఱిమి వే సితిరి గదా!

మారు—భ్రమరకా! రమయంతికి మీఁదికిఁ బోవుచున్నయేనుఁగును గలకంఠుఁడు మరలించె నన్నమాట బూటకము గాదు గదా!

భ్రమ—సామీ! బూటక మెట్లగును? సోమసరస్తీరమునుండి మణికూటపర్వత మూలకాననమునఁ బ్రవేశించి సాటోపముగాఁ బరుగు వాఱుచున్నమదపుటేనుఁగుమెడమీఁద నెక్కియున్న కలకంఠుఁడుగారిని, దేవరవెనుకఁ బరు గెత్తుకొని వచ్చుచు నేను గన్నులారఁ జూచితి నని మనవి చేయుచున్నాను.

మారు—(సవితర్కముగా) భ్రమరక!

తే. గీ. పొంగు మది, విష్ణురాతునిపుత్రి మృత్యు
వక్త్రగుహ సొచ్చి కాపాడఁబడినది విని;
క్రుంగు నది కలకంఠు నొక్కరునిఁ గానఁ
గూళయేనుఁగు గొనిపోవు టాలకించి. 3

భ్రమ—సామీ! ప్రియమిత్రుని భుజపరాక్రమ మెఱిఁగి యుండియు నడలు చున్నా రేమి?

మారు—భ్రమరకా! నీ వన్నది నిజమే.

ఉత్సాహ. ఒక్కదంతి యెంత? కోటియుగ్రమత్తకుంభులున్
మొక్క వోనివిక్రమమున మొనసెదుకలకంఠునిన్
గక్కసముగఁ దాఁకి వానిగాథ మైనచండిమన్
నిక్కముగ సహింపఁ జాలునే క్షణంబు నాజిలోన్? 4

అయినను—

తే. గీ. ప్రాణమిత్రుఁడు గ్రహ్మంబు నిచ్చె నాదు

కంటఁ బడుదాక శోక మగ్గలము నాకు;
స్నేహకాతర మైనట్టిచిత్త మకట!
హేతువులు లేనియాపత్తు లెంచుఁ గాదె? 5

(తరువాత వేగిరపాటుతో బాటసారివేషమున శంబరకశిష్యుఁడు కలవింగకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

కలవిం—(మారుతునిఁ జూచి)

తే. గీ. మల్లికాయుల్లకంబున నుల్ల ముడికి
యక్కజపుబుద్ధి శాలి మాయయ్యవార
లెఱుకపడ కుండ నితరుల కెనసికేని
ద్రోహ మొనరింతు రట్టిమారుతుఁడు వీఁడె. 6

వసంతవనోద్యానమునసుండి యేతెంచుచు మాకుఁ గనఁబడినాఁ డని సింహముఖబర్బరులు నిజమే చెప్పినారు.

మారు—(చూచి)

తే. గీ. ముండ్లు గీఱినయొడలితోఁ, గండె గట్టి
దుమ్ము పాఱినయిరుచిఱుదొడలతోడఁ,
బయనపుంబడలికఁ దొట్రి నడుచు నెవఁడొ
వచ్చుచున్నాఁడు కాఁద్దారి బాటసారి. 7

కలవిం—(విషాదముతో) అయ్యో పాపము! మాయుపాధ్యాయులవారికుంజరోన్మాదనప్రయాస మంతయు వమ్మయ్యెను గదా! కానీ మఱి యొకయుపాయము ప్రయోగించెదను. (తొట్రుపడు మసమీపించుచున్నాఁడు)

భగ్రిసు—స్వామీ! మెడలో జందె మున్నది. ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు గానోపును.

మారు—బ్రాహ్మణా! మార్గాయాసము గలనీవు భ్రమసిపోయినట్లు గూడ నగపడుచున్నా వెందుచేత?

కలవిం—(ఆవేగము నటించుచు) అయ్యా! నాప్రాణముఁ గొంచెము కుదురు పఱుచుకొని సర్వము మీతో మనవి చేసెదను. నా కిప్పటికిని గుండెదడ వదలిఁనదికాదు. దిక్కు లన్నియు నాకు ద్విరదమయములయి కనఁబడుచున్నవి.

మారు—(తనలో) అయ్యో! పాప మీదీనుఁడు గూడ వేదండమునకే వెఱచుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) భీరుఁడా! భయపడక చెప్పు. ఇప్పు డాయేనుఁ గెక్కడ నున్నది?

కలవిం— (నిట్టూర్పుతో)

ఉ. ఏ విను మాంధ్రభూమి వసియింతును గొండొకగ్రామమందు ; గో
దావరితీరవాసి ; హరదత్తుఁ డటందురు నన్ను విప్రుఁడన్
భావమునందు సంసరణపంకజుగుప్స జనించినందునన్,
బోవుచు నున్న గాంగరుచి , ముమ్మొనవాల్దొరమౌళిపూఁదరిన్. 8

మారు—అహో ! తీర్థయాత్రాపరుఁడవా? ఎంతయదృష్టము!

కలవిం—తే. గీ. తెరువుబడి వచ్చుచును సోమసరసునందుఁ
గ్రుంకఁ బోవంగ నే, మణికూటపరిస
రాటవిని, గుండె జల్లన, నాము కవిసి
కొమ్ముటేనుఁ గొకండు నన్ గూడ ముట్టె. 9

మారు— (జనాంతికముగా) భళిమరక ! కలకంఠుఁ డెక్కినదే సుమీ యాకొమ్ముటే నుఁగు. (ప్రకాశముగా) అహో ! మహాప్రపమము సంభవించెను గదా ! చెప్పు చెప్పు. దాని కెట్లు దప్పితివి.

కలవిం— ఉ. మావఁతుఁ డొక్కరుం డుదిరిమాదిరిఁ బచ్చిమేనివాఁడు, త
గ్గిరిన నిరంకుశుండు గ నధిష్ఠితుఁ డై యతిసాహసంబునన్
నోవఁ బదాగ్రఘట్టనవినోదము సల్పుచుఁ గర్ణమూలమున్
దావిలసద్దయాబ్ధి, మదహస్తి నదల్పఁగఁ జొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 10

మారు— (జనాంతికముగా) సందేహము తీఱినది. అడ్డు లేనియేనిక నంకుశము లేకయే యదలింపఁ గలవాఁడు కలకంఠుఁడే గాక మఱి యెవఁడు ? (ప్రకాశముగా) తరువాత ?

కలవిం—(కన్నీరుపెట్టికొనుచు) అయ్యో! పయిమాటను నాకు నోరాడ కున్నది.

మారు—(ఆతురతో) చెప్పు పిమ్మట నేమి జరిగినది?

కలవిం—

శా. కట్టా! కట్టలుకన్ బలాఢ్యమదనాగం బడ్డు మూర్ధంబు ని
ట్టట్టాడించుచు వాని శైలదృఢము నయ్యాబూఁచి కూల్చెన్ మహిన్;

మారు—హా! ప్రాణసఖ! కలకంఠ! నీవేల పడిపోయితివి?

కలవిం—పుట్టం బూఁపఁగ వెండి వాఁడు నెగసెన్;

మారు—(ఆసతో) తరువాతఁ దరువాత?

కలవిం—తుంపెన్ గేలం బుష్కరిన్ బట్టెన్;

మారు—(ఆవలితో) తరువాత?

కలవిం—హా! సఖ! మారుతా! యఃతుదిన్ వాఁ డీగ్లె పంథాహ్వాహిన్. 11

మారు—(కన్నీళ్ళు గాఱ రోదనము చేయుచు)

క. హాహా! బంధుజనేందూ! హాహా! పరిపంథిసింధురాహార్యపవీ!

హాహా! మారుతజీవిత! హాహా! కలకంఠ యెంతయాపదమూఁడెన్. 12

(మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు)

భ్రమ—(కన్నీళ్ళతో, రోదనము చేయుచు, మారుతునిఁ బట్టుకొని) హా! స్వామీ! కలకంఠ! తాదృశపరాక్రమాపహసితమృగేంద్రుండవ వయిననీ కాకరికీటములవలన వినిపాతము?

కలవిం—(సంతోషముతోఁ దనలో) నానీతి వృక్షము ఫలించినట్లే; (ప్రకాశముగా) అయ్యో! యెంతకష్టము! నేఁ బ్రియమును జెప్పవాఁడ నయితినే! అయ్యో! పాపము! ఇటువంటిదుఃఖము రాఁగూడని యీమహాభాగుఁ డెవరు? ఈయనకుఁ బ్రేమాస్పదుఁ డయి మృదర్వాదముకరమందుఁ బువ్వుబంతియగుచున్న యామహాపురుషుఁ డెవ్వఁడు?

భ్రమ—అయ్యా! యీయన మతిప్రభావవశీకృతసకలమహీమండలుం డగు నమాత్యప్రహ్లాదత్తుఁడుగారికుమారుఁడు మారుతుఁడుగారు. ఆయన యీదొరకుఁ బ్రియమిత్రుఁడు కలకంఠుఁడు.

కలవిం—(మిథ్యావిషాదమును గనఁబఱుచుచున్నాఁడు)

మారు—(కన్నులు దెఱచి) సఖుఁడా కలకంఠ! యేమిది? నన్నాకస్మికముగా వనలి వేసితివి. (నిట్టూర్పు విడిచి)—

ఉ. జానువు లంటుబాహువులు జాబిలివంటి మొగంబు గల్గి, యే

న్యూనత గాని లేని దయి యొప్పెడునీదుకడానిఁ బోనినె

మ్మేనకటా కటా! యనుఁగు మిత్రమ! వజ్రకఠోరధార మా

నేనుఁగుఁగొమ్ముఁరోఁకలుల కేకరణిన్ విధి పాలు చేసెనో. 13

కలవిం—సుహృద్విపత్తివ్యసనములు దుస్సహములు గదా!

మారు—

మ. గురులం దన్పఁగ లేదు సేవలను సైగ్నికో లేదు గేస్తుంపసం

బు బుణత్రయ్యుపశాంతి కీప్సితములం బూరింప లే దర్థికిన్;

హరివంశంబులఁ బూయ లేదు యశ మీ వాలింప లే దంగనా

చరితం బెత్తుక పోయెనే విధి, వయస్యా! నిన్నుకాంచంబునన్. 14

భ్రమ—అయ్యో! నాటుకొన్నతోడనే యీపారిజాతపోతము తెలియ కుండఁ బడినక డిఁదిపిడుగుచేతఁ గాలిపోయినది.

మారు—(గద్గదికతో)

ఉ. ధీరతపట్టు వీడెను, గతించెను సజ్జనభావమున్ నిరా
ధారత నొందె నీతి విరతం బయి పోయె నయో! ప్రియోక్తియున్;
ధారుణిఁ బాసె నమ్మకము, దారెను బంధుతపంబు సర్వమున్;
చేరనె యుక్కి గాంచుటను నీ వకటా! కలకంఠుఁడా! సఖా! 15

అయ్యో! యూరక యిట్లు విలపించుచు నాలసింప నేల? మణికూటమున కేగి భృగుపాతమునఁ బ్రియమిత్రునిమార్గము ననుసరించెదను. భ్రమరకా వెళ్ళు. స్కంధావారము నిక్కడనుండి మానగరమునకుఁ దీసికొనిపొమ్ము.

భ్రమ—(విషాదముతో) స్వామీ! యేమిది? విరుద్ధకార్య మారంభించితిరి. (కాళ్ళమీఁదఁ బడి) నాథా! సరాజకము, సబంధువర్గము, సరాజపుత్రమండలము సగజతురగపదాతిస్యందనము నగునీసకలకుంతలవిషయమును గాపాడుఁడు. ఇంతకు మీరే జీవితము గదా!

మారు—(శూన్యవదనుఁ డయి నవ్వి)

ఆ. వె. దుఃఖితుండ నయిన దుఃఖియు,సుఖితుండ। నయిన సుఖియు నెవ్వఁడట్టిసఖుఁడు
ధరణిఁ గీర్తిశేషతనుఁడైన జీవంబు। లజ్జగింప కుండి లజ్జ పడను.

కలవిం—(ఆనందముతోఁ దనలో) నిశ్చయముగా నితఁడు చచ్చును. ఆహా! యూకాశవాణీప్రయోగకౌవిదుఁడ నయిననామతిప్రకర్షము సర్వాకషము గదా!

ఆ. వె. నైజభ్రూక్షేపవిభ్రమాయోజితోగ్ర। నైన్యనాసీరవీరజర్జరిత వైరి
యైనవిక్రమనిధి నిట్లు హతముసేయ। నోపునాబుద్ధి యత్యంత మూర్జితంబు.

కాఁబట్టి యీవృత్తాంతమున మాగురువుగారిని సంతోషపెట్టెదను. (విమర్శించి) అట్లు కాదు. ఈబాటసారివేషముతోడనే పోయి, సోమసరస్తీరమున నున్నమల్లికకు మారుతుని మరణము నివేదించెదను. ఇట్లు చేసితినా యామె వీనియెడల నివృత్తానురాగయయి తనంతన గురువుగారిని బెండ్లియాడ నమమతించును. కాత్యాయనీవచనైకప్రమాణుఁడయినవిశ్వవసుఁ డీవలకే యొప్పుకొన్నాఁడు.

భ్రమ—(కలవింగకునితో) అయ్యా! మహాదారుణ మయినమాదౌరయుష్యనమును మీరు నివారింపుఁడు.

కలవిం—ఓయీ! యింతయనురాగము గలయీమహాపురుషునిప్రయత్నము దుర్నివారము సుమీ. నే నిట్టిఘోరములు చూడలేను. గంగా దర్శనము గావించునంతకు క్షణమాత్రమయిన మార్గాలస్యము సయింపఁ జాలను. పోయి వచ్చెదను. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

భ్రమ—(తనలో) వీఁ డెవఁడో మహానృశంసునివలె నగపడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) స్వామీ! యింతయనురక్తురా లయినమల్లికను గూడ నుపేక్షింతురా?

మారు—ఓరి వెట్టివాఁడా!

క. దేహము విడుచుచుఁ గూడను । స్నేహార్ద్రిత నెవఁడు నన్నుఁ జేరె నతనితో
సాహిత్య మావహిల్లన్ । హాహా! మల్లిక యదేల నాబ్రతుకేలా? 19

(తరువాతఁ గలకంఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

కల—(అనురాగముతో)

ఉ. కాటుక జాఱు బెళ్కుఁదెలిగన్నులనిగ్గులచేఁ గొలంకుపై
న్నీటను గట్టిగాఁ గుముదనీరజముల్, జలకంబులాడున
బ్బోటిపయఃకణాన్వితపుముగ్ధకపోలము లొప్పునంపపుం
దేటమొగంబు నాహృదయదేశము దా నెడఁ బాయకుండెడున్. 20

ఏనుఁగును దూరముగాఁ దఱిమి వేసినప్రియమిత్రుని వసంతవనసమీపమున వెదకెదను. (నడచి చూచి విషాదముతోడను భయముతోడను) ఏమిది! యితఁడు కన్నుల బాష్పజలములు జాలువాఱ దుఃఖించుచుండఁగాఁ, గాళ్లమీఁదఁబడి భ్రమరకుఁడు బతిమాలుకొని యెట్లెట్లో యూఱడించుచున్నాఁడు. (సమీపించుచున్నాఁడు)

భ్రమ—స్వామీ! తమ రట్లే కావించుపక్షమున సకల మయినస్కంధావారమును ముందే భృగుపాత మొనరింపఁ గలదు.

కల—(భయవిషాదములతో) సకల మయినస్కంధావారమును ముందే భృగుపాత మొనరింపఁగల దనుచున్నాఁ డిది యేమి?

మారు—(వినకయే పైకిఁ జూచి)

క. నన్ను విడిచి దివి కిచ్చను । ము న్నీ వరుగుటకు సిగ్గు పొడమదె సఖుఁడా!

కల—అయ్యో! నేను జీవించి యుండఁగాఁ బ్రియవయస్యుఁ డన్యథా తలంచుచున్నాఁడు.

మారు—నిన్నుం గలసెద వేగము । యన్నా! గజరాజగమన! యను గాఁగఁ గదే 21

కల—పాపము శాంతించును గాక. అమంగళ మడంగును గాక. (త్వరితముగా సమీపించి) చెలికాఁడా! సకలమహీమండలమండనమ మయిననిన్ను నిష్కారణ మమంగళము లాడుకొనియెద వేమి?

మారు—అహో! యిది కలకంఠుని స్వరమే!

భ్రమ—(చూచి) సామీ! మన మదృష్టవశమున బ్రదికినారము. కలకంఠుఁడుగారిదిగోఁ దిరిగి వచ్చినారు.

మారు—(హర్షగద్గదికతో) కలకంఠుఁడా! రమ్ము రమ్ము. నాకంఠమ్మును గౌఁగిలించుకొమ్ము. బాష్పపూర్ణము లయి నాకన్నులు నిన్నుఁ జూడఁ జాల కున్నవి.

కల—(నెయ్యమునఁ గౌఁగిలించుకొని) చెలికాఁడా! యిది యేమి?

భ్రమ—సామీ! గోదావరీతీరవాసి నని యొకబాటసారి వచ్చి కుంజరవృత్తాంతము నట్లు చెప్పినందునఁ జతీ నులుకుకుట కిటు దొరవా రుద్యోగించుచున్నారు.

కల—(విమర్శించి) శంబరకశిష్యుఁ డయిన మాయలమారికలవింగకుఁడు ప్రియవయస్యుని వంచించె నని తలంచెదను. మల్లికార్థి యగు శంబరకపశువు మనకు ద్రోహము చేయఁ జూచుచున్నాఁడు గదా!

(తెరలో) హా! సకలలోకలోచనఫలమహాభాగ! నీ కంఠతటియనురక్తురాల నయిన నన్ను విడనాడి స్వర్గవిలాసినీలోలుపుఁడ వయితి వేల? అపహసితకుసుమాయుధగర్వుని నిన్నాయదృష్టలు వలలో వేసికొన కుండ నిదిగో నేను వచ్చి వారించుచున్నాను.

అందఱు—(ఆలకించుచున్నారు)

మారు—(సాకూతముగా)

తే. గీ. ఏణశాబవిలోచన దీనియెలుంగు। నాధృతి గలంచి డెందంబు నాఁచికొనెడు
వ్యాధశరవిద్ధనిజవల్లభాతిశోక। దగ్ధకురరీరణనముగ్ధతార మగుచు. 22

కల—రోఁకండ్లతోఁ గ్రుమ్మి చంపఁదగిన యాకలవింగకుఁడు మల్లికను గూడమూర్ఛ పుచ్చె నని నాకుఁదోఁచుచున్నది. శీఘ్రముగా మన మామెను జేరఁ బోవుదము.

(వేగమున సమీపించుచున్నారు)

భ్రమ—సామీ! యాపూజ్యురాలి పాపటనుండి జాఱి పడినది కాఁబోలు. ఇదిగో నిక్కడ శిఖామణి ప్రకాశించుచున్నది.

మారు——ఏనుఁగుభయమునఁ గలఁతపడి తొట్రుపాటుతో నడచుతొందరలో నీరతనము పతనము నొందియుండును. (తీసికొని సస్నేహముగా)

క. నీరదమున సౌదామని । తీరున సఖిచికురమునఁ బ్రదీపించితి వ
య్యో! రతనమ! యటఁ బాయుట। నీరొలికెడుఁ గంటఁ జూడ నేటియవస్థన్

(మరలఁ దెరలో) కాళిందీ! పట్టుకోవమ్మా. పట్టుకోవమ్మా. ప్రియసఖి మల్లిక మూర్ఛిల్లి పడి పోవుచున్నది.

అందఱు——(విని త్వరితముగా సమీపించుచున్నారు)

(తరువాత నవమాలికాకాళిందులచేతఁ బట్టుకోఁబడి మూర్ఛానిమీలితాక్షి యగుమల్లికయుఁ, దత్తఱపాటుతో రమయంతికామధురికాసారసికలును ప్రవేశించుచున్నారు)

రమ——(సవిషాదముగా)అయ్యో! మల్లికకు నవయావము లేమియుఁ గపల జాడఁ గానరాదు.

నవ——(కన్నీటితో)మన మెవరి కేడ్తము. మహాభాగునకా? మల్లికకా?

అందఱు——హా! సఖీ! మల్లికా! నీవు గూడ మహాభాగు ననుగమించి పోయితివా?

సార——కాళిందీ! మూర్ఛను బోఁగొట్టు సామర్థ్యము గలశిఖామణి యెక్కడ డరాలిపోయిన దమ్మా?

నవ——హా! మల్లికాహృదయవల్లభ! మహాభాగ! మారుత! నీనిమిత్తమున మూర్ఛిల్లిన యీమెను బట్టుకొమ్ము.

మారు——(తత్తఱమునఁ బ్రవేశించి)నవమాలికా; యిదిగో! నేను వచ్చితిని. పట్టుకొని యెదను.

అందఱు——(చూచి యానందముతో)సంతోషము, సంతోషము. అక్షతశరీరుఁడయి మహాభాగుఁడు మరల వచ్చినాఁడు.

నవ——(సహర్షగద్గదముగా)మహాభాగ! హర్షపారవశ్యమునఁ బర్యాకుల నయినే నేమియు ననలేకున్నాను. బ్రదుకే సంశయముగా నున్నప్రియసఖిని మల్లికను బట్టుకొమ్ము.

మారు——(విషాదానురాగములతోఁ బట్టుకొన్నాఁడు)

రమ——(వెనుకఁదిరిగి) మధురికా! యిదిగోఁ బ్రత్యక్షమన్మథుఁడు మహాభాగుఁడు మారుతుఁడు. ఈయనయేగదా నాజీవితప్రదానమహోపకారికిఁ బ్రాణసఖుఁడు. ఈయనయందు మల్లికకు స్నేహసంబంధము తగియే యున్నది. అదృష్టవశమున నాబాటసారసికనుగుమాట లబ్ధమయినవి గదా!

మధు—సఖి! రమయంతికా! యీదురాత్ముఁడే గదా సారెసారెకు వికారముగా నీ వంకఁ జూచుచు వచ్చినాఁడు.

రమ—చాలులే. ఆవచ్చినవానిప్రసంగ మిఁకఁ గట్టిపెట్టు.

కాళిం—సఖీ! తెలివి నొందుము. తెలివి నొందుము. తెలివి నొందుము. కల్పాంత దీర్ఘాయుష్కుని మహాభాగుని విలోకింపుము.

మల్లి—(తెలివి నొందుచున్నది)

మారు—(ఆనందముతో) నవమాలికా! యేమని చెప్పుదు, మాప్రియసఖి తేఱుకొను చున్నది. చూడుము.

ఉ. నిద్దము లైననల్లనికనీనికలన్ వికసించె వాల్గనుల్,
సద్దడఁగెం గ్రమంబుగఁ గుచంబు లవర్చెడు గుండెదివ్వులున్,
ముద్దియమోము రాహుపరిముక్తసుధాకరమండలంబుతో
నుద్దిగఁ దోఁచె మోహతమ మోలినిదూలి ప్రసన్న మాటచేన్. 24

మల్లి—(స్పర్శసుఖము నభినయించి) సఖులారా! నే నమృతసరస్సున నుంటినా? కాక మరణించి పోయి స్వర్గములో నామహాభాగునిఁ గలసి కొంటినా?

నవ—సఖి! మల్లికా! స్వర్గమునందుఁ గాదు, ఈసోమసరస్తీరమందే లక్ష్మీవిలాసప్రాసాద మయినమహాభాగునివక్షస్థలమం దున్నదానవు.

మల్లి—హర్షముతోఁ జూచి మహాభాగ! భాగ్యవశమున మిమ్ము మరలఁ జూడఁగాంచితిని. నిజముగా బ్రతికితిరా?

మారు—(వెనుకఁ దిరిగి)

క. నీవిపుడు మూర్ఛదేఱితి। కావున నే నిజము బ్రతుకఁ గంటిని, గాదేన్
జీవకథ గలదె యంగజ। దావానలకీలజాలదగ్ధున కబలా. 25

కల—(సమీపించుచున్నాఁడు)

రమ—(సంతోషముతో) మధురికా! యదృష్టవశమునఁ గలకంఠుఁడు కూడ వచ్చినాఁడు.

మధు—సఖీ! భాగ్యవశమున నాపాపిష్ఠుఁ డీయన కమంగళమును జెప్పినాఁడు కాఁడు. చెప్పియున్నచో మల్లికకుఁ గలిగినట్లే నీకును మూర్ఛావ్యసనము సంభవించి యుండును.

కల—ఏమీ! బాటసారివేషముతో వచ్చిన శంబరకశిష్యునిచేత మీరును మోసపోయితిరా?

సార—(జనాంతికముగా) కాళిందీ! వీనిస్వరము గూడఁ గరభఘర్ఘరమయి యల్లయా కాశవాణి ననుకరించుచున్నదని చెప్పితినిగదా?

మారు—కలవింగకుఁడు నాకు నపకారి యయినను మహోపకారమే చేసినాఁడు.

తే. గీ. తరుణి యాలించి నాదుమిథ్యావిపత్తి
వలఁచె నిశ్శంకముగ జీవితమును బాయ
నఖిలవిస్రంభపాత్ర మవ్యాజమైన
ప్రేమసర్వస్వ మిందుచే విశదపడియె. 26

(తెరలో) భుజస్తంభస్తంభితప్రతిభటకరటిఘటు లగు సేనాభటులారా! మణికూటకటకంబులయందును వసంతవనోపకంఠంబులయందును, సోమసరఃకూలోపశల్యంబులయందును బరిపంథిసింధురకంఠీరవుం డగుకుమారమారుతుని, సమరార్ణవమందరదోర్దండుం డగు కలకంఠుని మీర లన్వేషింపుఁడు. వార లిరువురు భ్రమరకమాత్రపరిజను లయి మాకుఁ దెలియ కుండఁ దద్గాల ప్రభిన్న మదరోషామర్ష దురుపసర్పంబు లయినకుంజరంబుల డీకొన్నవారు (అంచలు వినుచున్నారు)

కాళిం—(చూచి) అహో! ప్రచలత్కులాచలసహస్రసాదృశ్యంబు లయినభీషణగజఘటలచే నిరుద్ధపురోభాగం బయి వలత్తురగఖురకుద్దాలోద్దళిత ధరిత్రీతలచలితధూళిపాళికలచే ధూసరితదిశాముఖం బయి యిదిగోఁ జమూసమూహ మీలాగున నే వచ్చుచున్నది.

మారు—భ్రమరకా! వెళ్ళువెళ్ళు. సంభ్రమము వలదు వల దని వారింపుము.

భ్రమ—చిత్తము దేవా! (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

నవ—ఆహా! భ్రమరకముఖనిర్గత మయినమువల చెలియలకట్టగా సేనాసాగర మక్కడనే నిలిచిపోయెను.

మల్లి—(జనాంతికముగా) అయ్యో! యింతటిసైన్యచక్రమునకు నధినాథుఁ డయిన సకలలోకమండనభూతుఁడు మహాభాగుఁడు నానిమిత్తమున నేకాకి యయి భయంకరద్విపదమున కభిముఖముగాఁ బరుగువారెను గదా!

నవ—సఖి! యిప్పు డయిన నీవు తిన్నగాఁ జేయవు. నిన్నా యనకు సమర్పించుకోవు గదా!

మల్లి—సఖీ! పితృపరతంత్రి నని, నే నేమి చేయఁగలను? మల్లికావరనిర్ణయమున భగవతి కాత్యాయనీదేవియే కాని నేను బ్రమాణము కా నని తేనిసన్నిధానమున నాయనగారు ప్రతినచేసిరి గదా?

(ప్రతిహారి కనకలత ప్రవేశించుచున్నది)

కన—వనమాలికా! మనయమ్మగారు దుస్సహదుఃఖసంతప్తహృదయురా లయి భర్తృదారికను శీఘ్రముగా నింటికి దోడుకొని రమ్మని యాజ్ఞాపించినారు. ఆమె సకలపరిజనపరివృత యయి వసంతవనపరిసరమున వేచి యున్నారు.

వన—(భయముతో) కనకలతా? యమ్మగారు దుస్సహదుఃఖసంతప్తహృదయురా లెందుచేత?

కన—(విషాదముతో) భర్తృదారికను శంబరకుఁడు వరుఁ డని కాత్యాయనీభగవతి యమాత్యులవారి కానతిచ్చినది కాదా?

(మల్లికామారుతులు విషాదము నొందుచున్నారు)

సార—(జనాంతికముగా) సఖి! కాళింది! యది యామాయబోటసారి యగుశంబరకశిష్యుని వంచనప్రభావము గాని నిజము గాదు.

కాళిం—(ఖేదముతో) కటకటా! పసివాడినసోముఁడామునలచే గుండెతల్లడము వెల్లడి యగుచున్నయీమల్లికామారుతుల యేతద్దురవస్థ నేను జూచి భరింపఁజాలకున్నాను.

రమ—(జనాంతికముగా) మధురికా! మన్మథుఁ డెంతవెగటుపని చేసినాఁడే; పరస్పరసహ్యశానురాగు లగువీరి కకాండవియోగ మాపాదించెను.

మారు—(దుఃఖముతో)

చ. సొగియుచు నీమె నేఁ గొలఁతిఁ జూచిననాఁటను లంకురించి యే
పుగఁ గ్రమవృద్ధ మై ననిచి పూచి ఫలోన్ముఖ మైనయస్మదీ
యగురుమనోరథక్షితిరుహం బకటకటా! కూలి పోయె నే
మిగులఁ గృతాంతినై శసనమిద్ధమహాశనిపాతిపగ్గమై. 27

మల్లి—అయ్యో! మల్లికా! యింతటిదే నీబ్రతుకుఫలము? హా! తల్లి! కాత్యాయని! నన్ను రాక్షసునిహస్తమునఁ బెట్టితి వేమి?

మారు—(మల్లికముఖము చూచి తనలో)

చ. పరికొన కుండెఁ గాక పరితాపమునన్ భిదీయచిత్త మో
గిరిసుత! తల్లి! దుఃఖభరఖిన్నముఖున్ ననుఁ జూచె; నక్కటా!
తొరఁగుకృపాశ్రుబిందువులతోఁ గనుపట్టె వదేల నీకనుల్,
కరము విషణ్ణవక్త్రి యగుకన్నియ నీమెను జూచి యేసగుయున్. 28

కన—వనమాలికా! భర్తృదారికను జూచెమి నమ్మగారు పగిపడుచున్నారు కాఁడిరి

త్వరితముగా నీమెను గొనిపోవుదము.

నవ—(విషాదముతో) భర్తృదారికా! యిటు. ఇటు.

మల్లి—(సబాష్పగద్గదముగా వెనుదిరిగి) నయనాభిరామమహాభాగ! మరలొకరతణము రా లగుమంద భాగిని మల్లిక వీడుకొనుచున్నది.

నవ—భగవతి! కాత్యాయని నీవు దయార్ద్రహృదయవు గావా? నీపాపములే యాధారముగా నున్నయీమల్లికకు జీవితసంశయావస్థ దెచ్చి పెట్టితి వేమమ్మా? ఒకవేళ నీయాదేశ మిట్లు కాలేదేమో. ఇది కూడ నాళంబరకశిష్యుని వంచనమే కావచ్చు నని తలంచుచున్నాను.

సార—(జనాంతికముగా) కాళింది! నవమాలిక యథార్థము పలికినది.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! మల్లికా! యింతటిదే నీబ్రతుకుఫలము? హా! తల్లి! కాత్యాయనీ! నన్ను రాక్షసునిహస్తమునఁ బెట్టితివేమి? (నవమాలికతో నిష్క్రమించుచున్నది)

రమ—సారసికా! నే నెటు లయిన నీమల్లిక ననుగమించెదను. జీవితదానమహోపకారి యయినమహాభాగుని నేను సెల వడుగ లేను.

సార—మహాభాగ! నీవిచ్చిన శరీరమును దీసికొని రమయంతిక యింటికిఁ బోవ ననుజ్ఞ వేఁడుచున్నది.

కల—గృహము నలంకరించుము గాక.

కాళిం—సారసికా! తమహృదయంబులను భరియింప వలసినభావికాలదుస్సహావిరహావేదనను దలపోసికొనుటవలన సవిశేషవర్ధమాన మగుమదనానలంబు ధూమంబునుం బోనిదీర్ఘతరనిశ్వాసంబులతోడను, నుద్దామవిభ్రమోల్లసితభ్రూలతాకలంకితములయినక్రేఁగంటిచూపుకోపులు ప్రకటించెడు ప్రణయానురాగసర్వస్వంబులతోడను నొడలెల్లను గ్రమ్ముకొన్నక్రొంజెమటలం దోఁచిన యొండొరులప్రతిబింబములమూలమునఁ బ్రాప్తించుగాఢోపగూహనసుఖంబునం జేసి నారు మొలచినతీరునఁ దలచూపుపులకనికరంబులతోడను రమయంతికాకలకంఠు లెట్టు లున్నారో చూడు చూడు.

కల—(అనురాగముతోఁ దనలో)

సీ. అనయంబుఁ బ్రణయంబునను జంచలము లౌచు బ్రేమంబునను జాలఁ బెద్ద వగుచు
మన్మథస్వామికి జన్మదేశము లౌచు ధైర్యంబునకు విఘాతకము లగుచు
స్వాంతాపహారణసమర్థంబు లౌచు సాదెసఁ జలానిలకనీనికము లగుచు

వలచి, తరంగితములు ఘూర్ణితంబులు స్తిమితంబులును మధురములు స్నిగ్ధములును ముగ్ధంబులానవమోహనాంగి! చారునయనాంబురుహవిలాసంబులహాహా నాపయిం బ్రసరించునందము దలంప! జల్లుమని మేను పారవశ్యము వహించు.

మధు—ఇటు. ఇటు.

రమ—(వెనుకకుం దిరిగి) మధురికా! పూర్ణచంద్రసుందరుం డగుమహాభాగునిమరలఁ జెప్ప నేయినం జూడం గాంతునా?

మధు—సఖీ! ముందుగ రుద్రదాసుం డొకండు శంబరకి పక్షపాతి యని సంశయము. కానిచో దర్శనమే కాదు, వేఱొకటియు సులభమే సుమీ.

రమ—(నిట్టూర్పుపుచ్చుచు నెట్లెట్లో నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—నవమాలికా! కర్ణాంతదీర్ఘవిశాలలోచనపుండరీక మయిన మహాభాగునిముఖచంద్రమండల మితఃపరము దుర్లభదర్శనము గదా! అందుచేతం గఱవుదీఱ నిప్పుడే యింకొకమాఱు చూచుకొనెదను. (మోముద్రిప్పి కన్నీళ్ళతోం జూచుచున్నది)

సార—కాళిందీ! చూడు. సకరుణానురాగనివర్తితముఖచంద్రమండల యగుమల్లిక నేత్రములు, బాష్పపూరపూరితము లయి తుషారకణకదంబితకమలపత్రములకు మిత్రము లగుచున్నవి. కాబట్టి మనము పోయి యూమెనాశ్వాసితము పద.

కాళిం—సఖీ! మహాభాగుం డిట్లుండంగా మనకుం బోనం గాళ్ళాడునమ్మా?

మారు—మీరు మల్లిక ననుసరింపుండు.

కాళిం—మహాభాగ! యిదియు వారాణసీపత్తనవచనముకంటె వేఱు కాదని తలంచుకొమ్మ. వానిస్వరమాకాశవాణీస్వరమును బోలి యున్నదని సారసిక చెప్పుచున్నది.

సార—మఱేమి?

కల—ఇది పోలియున్నది. వానిదుర్నయవిలసితము లిట్టివే.

మారు—(తనలో) ఇవి యూఱటలు గదా! (ప్రకాశముగా) కాళింది! మల్లికాసీమంతలాలిత మయినరత్నమిదిగో. (మణి నిచ్చుచున్నాఁడు)

కాళిం—(పుచ్చుకొని) అయ్యో! వెదకినను మాకిది కనంబడ దాయెనే. (నిష్క్రమించుచున్నారు)

మారు—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) హా! దరి యంచు లేనిదుఃఖసాగరమునం బడితిని గదా!

చ. తహతహ మీఱుతన్ బోడముతన్ బలుమూర్ఛలు దాల్చిమాలుతన్
బహుళత నాధి గాంచుత మపారసుఖేచ్ఛ నశించుతన్ మరుం

దహితత మేను గోసి తని నందుత బెంగ రొసంగుతన్ గనున్
గ్రుహింణుఁడు తుల్యరాగజనదుర్లభతాఘటనక్ గృతార్థతన్. 29

కల—మిత్రుఁడా! మల్లికామారుతులకు మీ కనురూప మగుపాణిగ్రహణమంగళము సర్వమంగళ కసమ్మత మనుట సంగత మగునా? చూడు.

తే. గీ. సేవచేతఁ బ్రసన్న యాదేవిసుప్ర
సాదమూర్తులు గద మీ రసంశయముగ
భావమున నేను దద్వాగుపజ్ఞ మైన
విఘ్న మిది యించు కేనియు విశ్వసింప. 30

మారు—కలకంఠా! కర్మవిపాకములు కరము విచిత్రములు గదా! ఇది యవిశ్వసనీయ మెట్లగును? చూడు.

క. కలిగించు శుభాశుభములు। తొలుతటికర్మములు సుఖము దుఃఖము; దైవం
బల రెంటిని గుడుపు మిఁ దా। నలరుఁ దటస్థుఁడుగా నుదాసీనుండై. 31

కల—ఏల యిట్లు పలికెదవు? కలవింగకవృత్తాంతము వయస్యునకుఁ బ్రత్యక్షమే గదా!

మారు—(ఆలోచించి) ఆహా! సంశయస్థాపితుండ నయితిని గదా! (తనలో) ఇందుల కేమి చేయుదును? (గర్వముతో) ప్రణతజనపారిజాతవల్లిని భవానిని బ్రసన్నురాలిం జేసికొనియెదను.

తే. గీ. గౌరియాలయమునకు నొక్కరుండ నేగి
విఫల మగునాప్రాణముల్ విడుతు నొండెఁ
బ్రాణవల్లభ మల్లికఁ బడయువాఁడ
నొండెఁ దద్దేవి పాదాబ్జయుగము గొలిచి. 32

(ప్రకాశముగా) మిత్రుఁడా! కలకంఠ! నీహృదయమును రమయంతికాక్రాంతము గదా!

కల—(సిగ్గువఁ జిఱునగవుతో) వయస్యా! సత్యము గనుఁగొంటివి.

చ. కలితనిగూఢభావములు గాఢతరోత్కలికంబులున్ సబా
ష్పలవసముద్గమంబు లగుభవ్యకటాక్షము లాపె నాపయిం
బలుమఱు చిమ్ముచుం బిఱుఁదుబర్వున మందరమందయాన మై
నిలయముఁ జేరుచుండియును నెచ్చెలి నాయెడఁదం జరించెడున్. 33

మారు—కలకంఠ! మదపుటేనుఁ గామెను బట్టుకొనఁ బోవుచుండఁగాఁ బయినుండి నీ వేలాగున నుఱికితివి?

కల—మిత్రుఁడా! నీవు క్రమముగ కిమ్మాత్రపరిజనుఁడ వయి వసంతవనమున నుంటి వని నేను విని త్వరితముగా నీయొద్దకు వచ్చుచుండఁగాఁ దారిలోపల సాహసిక నాసిల్లి నన్ను సోమసంస్థ్రమునకుఁ గొంపోయినది.

మారు—(తనలో) అవురా! యితనిని గూడ సాహసికయే దీసికొని వచ్చెనా? (ప్రకాశముగా) తరువాత?

కల—తరువాత జలక్రీడానంతరమునఁ, గదలినదుమమునుండి కలువులఁగూలునుం బోలె సరోమధ్యమునుండి బయలు వెడలు రమయంతికను నేను జూచితిని.

మారు—తరువాత?

కల—తరువాత—

ఉ. స్నానముచేసి వెల్వడుచు జక్కఁ దడింపు తెఱంగిఁ దాంగిఁ బ
ద్మానన, సక్తమాత్మవిమలాంబరలోభ్యనితంబభాగఁ దీ
రాననుఁ నిల్చనాపయిని రాలెడుచూపుల దాని, మన్మథుం
డాననఁ బోణి నామనసునందు లిఖించె స్వకీయకౌశలిన్. 84

మారు—మిత్రుఁడా! జన్మాభ్యాసశిల్పిచేత నమల్లిఖితంబు లయిన నితంబినులయంగకంబులు హృదయంగమంబులు; స్నానమాడి వెడలునప్పుడు వారియొప్పిదము చెప్పవలసిన దేమి? తరువాత?

కల—తరువాత నయ్యాపన మదద్విప మాకస్మికముగ సమీపింపఁగా నెట్టనేదిస్త్రపాదపంబు నధిరోహించి గుబేలున దానిమీఁద నుఱికితిని.

మారు—(హర్షముతో) అపాయస్థానమున రమయంతిక మృత్యువుచేతనుండి తొలఁగింపఁ బడినది.

కల—చ. జనులు హాహాకృతిన్ నుతులు సల్పఁగ నే గజకంఠపీఠిఁ జ
ట్టనఁ బయినుండి హుమ్మని హఠాద్గతి దూఁకుడు, నేమి చెప్పఁ దాఁ
బెనఁగొను హర్షరాగభయవేగవశమ్మున నమ్మృగీవిలో
కన హృదయంబు దిగ్గురన గాటపుమూర్ఛ మునింగె నక్కటా. 85

మారు—సఖా! నీకోరిక నెఱవేఱినదే యని తలంచుకొమ్ము. చూడు—

ఉ. తావకరూపవిభ్రమకథాపరివర్ధితరాగవృత్తి దాఁ
గావున మున్నె యాబిడ సఖా! భవదీయకరస్థ యయ్యె; సం

రాధేయుంకిరంబుఁ జినుగ్రి హాయాళుకరంబు నైనదం
తానశరాజాభొరి కటు దప్పెనిఁ కిప్పుడు చెప్ప నేటికిఁ? 36

కల—వయస్య! యాషెయన్నయపరుప్రరాతుఁడు శంబరకపతుపాతి యని సందేహము.

మాయ—అంతమాత్రమున నేమి?

క. తరుణులు సమహ్యాగు లయిరే, నిరువురుఁ బ్రతికూలు రైననేమీ బంధుల్?
విరసు లయిరేని వారి, ర్వ్యాయ వీరనుకూలురైరి పోషలు మేమీ? 87

కాఁబట్టి మనము శిబిరమునకుఁ బోదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ సరసకవితాధురంధర వడ్డాది సోమనంశ తీరత్నాకర
రాకాసుధాకర రాచనామాత్యపౌత్ర హారితస గోత్ర పవిత్రగుణకదంబ లక్ష్మాంబా
గర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరా
యనామధేయాంధ్రీకృత మల్లికామారుత ప్రకరణంబునందుఁ
జతుర్థాంకము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

పంచమాంకము.

(తరువాత విప్రవేషధరుఁడు రాక్షసుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

రాక్ష—ఆహా! యకుతోభయంబు నతిమనోహరంబును గదా యస్మదీయకుల చరిత్రము!

మ. నరమాంసంబున భోజనంబు జరగుఁ; రక్తంబు పానీయ మౌ;
సురతక్రీడయు స్వేచ్ఛమై నడచు నస్తోకాన్యదారాహృతిన్;
బరఁగున్ భాగ్యసమృద్ధి యజ్ఞమథనప్రారంభదీక్షన్; వసుం
ధర స్వచ్ఛందమనోజ్ఞ రాక్షసజనిఁ సంతుష్టిగా దేమిటన్? 1

అస్మదీయజాతివిరుద్ధ మగుటచే నతిశోచ్య మయినను, సింహళద్వీపవాసి యగు నాసఖుఁడు వికటగ్రీవునిపనినిమిత్త మీవేషము ధరించితిని. అతఁడు నాతో 'సఖా! ఖడ్గజిహ్వా! సకలమూర్ఛాహర మయినరత్నముఁ, జిత్రమయ మయినకన్యారత్నము, విమల మయినదివ్యాంబరము ననునీప్రశస్తవస్తువులు మూఁడును నాకుఁ గలిగి యున్నవి నీవును జూచి యున్నావు గదా! నే నీమూఁడింటిని లంకాపురగమనసంభ్రమాకులుండ నయి నానివాస మగుమఱ్ఱిచెట్టుమొదటఁ బ్రమాదమునఁ బడవేసితిని. తద్వస్తుత్రయనాశనానంతరము నాయాయు వత్యల్ప మని లంకాపురవాస్తవ్యులగుజ్యోతిష్కులు చెప్పియున్నారు. కాఁబట్టి తద్వస్తుత్రయాన్వేషణమునకయి నీవు ప్రయత్నింప వలయు' నని యానతిచ్చినాఁడు. (హర్షముతో) విప్రవేషముతో వెదకుచున్ననాకు నమ్మూఁడును నీకుసుమపురమందే కంటఁ బడినవి. (విస్మయముతో) ఆహా! యనిర్వచనీయసౌందర్యనియంత్రితసకలలోకలోచన యగు నచ్చిత్రకన్యయు, దుకూలాంచలలక్షితుఁడును, మరకతస్తంభస్నిగ్ధరుచియు నగు నత్తరుణవయస్కుండును నిట నిజముగా నే యున్నారు. (నవ్వి) వారేదొంగలును. (వికటముగా నడచి ముందు చూచి) సాయంసంధ్యాసమయమ్మునఁ గ్రమ్ముకొనెడు నిమ్మునిచీఁకటిని జిక్కఁబఱుచుచు నాకసము వాఁకుచున్నయీచీఁకటిమ్రాఁకుల పెనుదోఁ పేమిగా నుండునో? (బాగుగఁ జూచి) కుసుమపురోపకంఠవాసిని యగు కాత్యాయనీదేవి విహారోద్యానము గానోపును. ఇది రాత్రులయందుఁ బత్త్రికులసన్నివిష్టసకలపరివారమండలం బయి మనుజదుష్ప్రవేశము గా నుండు నని

వినుచుండెదను. అందుచేతనే యిప్పుడు——

చ. అట నిటఁ జెట్లఁ గ్రింపఁ బ్రబలాగ్నులు లేచెడు రాటలన్; మహా
ర్భటి నడి విఘ్నరాక్షసగణం బులువాల్లు వినంబడుం; బురీ
ఘటలు భయోత్పాదకోట్ట్రతుల గంపతి దోలఁ పలంగ వీను నా
పటముగఁ గింగవాంఛములు వాహనసింహాసనాదివిభూతులై. 2

(భయముతో) కాఁబట్టియే యీప్రదేశము మాకుఁ జేరరానిది. ఈదేవి యసురాంతకు
సుపక్షమున నిగ్రహద్వేషిణిగదా! మాయావినుఁ బెగులును దేవాలంపమానదుఁ దో
పెఁ బట్టును. అస్త్రీ సామాన్యపరాక్రమురాలు.

తే. గీ. కొమ్మకొన నింద్రునోపవాహ్యమ్ముఁ జివ్చి
నట్టి మహిషాసురుని యుష్మ మాంగి విరామ
లేఁత పగుచిగురాకుపోలికఁ బెనచ్చు
తనకుపపతలమున విమర్దన మొనర్చు. 3

అయినను నీమెపరాక్రమము భీమజనప్రశంసాగోచరమే.

మ. తొలి మాస్వాగతపెంప మ్లపరిమహాపం దాత్మవోక్ష్విలనమం
దలియం గోరి పెకల్చి వెండినుల యొత్తెం గాదె యావ్వేస్తగాఁ;
గలియింపం గిరి, యేమి చేప్పఁ బరిపస్థన్? గౌఁగిలించెం బనం
త లసన్నాటకునాగన పేక్ష విభు నంతవ్వాసుఁ డా భీమునన్. 4

(మార్గాంతరమున నడుచుచు ముందు చూచి కౌతుకముతో) గంధాగరుమహానుంభవసం
తానంబుతో నిత్యాకంబుగా నవి కాయలినారామమునఁ బ్రవేశించినయట్టి వాయూ
పయోగానారంభుఁ డెవ్వఁ డగునో?

చ. మరకతరత్నకాంతి యయి మంజులపాండరగండభాగుఁడై
యురుభుజపంజరమండనమహోగ్రకృపాణలతాసమేతుఁడై
కటము మనోహరాకృతిని గాంచియు వీఁడు భయానకుం డగున్,
పరుషవిషాహియుక్తవిటపం బగు చందనశాఖికైవడిన్. 5

(పరీక్షించి చూచి) అహో! వీఁడు మాదుకూలపుఁ జెంగున బ్రాయఁబడిన వీఁడుచువాఁ
డు. అరి తాకట్ల పీనియుక్తిన. (భయముతో)

క. మనతేజానఁ జీఁకటిలో, నను నైనను పవ్వులనె కనంబడు నేత
న్మను నటటా! గురుడంపుఁ డీ, యున యశానవస్తంధమానహస్త్రతికోపిన్. 6

వా. ... యని పిలంచెను. ఆయనను

సత్యకన్య యుండఁగాఁ జిత్రకన్యతో నేమిప్రయోజనము? ఈవృత్తాంతము సర్వము మణికూటశిఖరాగతుం డగు చెలికానికి వికటగ్రీవునికి నివేదించి నాయిచ్చం బోయెదను. (ఆకాశముఁ జూచి) ఈసమయ మస్మత్సంచరణోచితము గదా!

ఉ. మాయని క్రొత్తనెత్తురులమాంసపుసంచయమట్లు సంజకెం
జాయ విహాయసాంతమున సాంద్రముగాఁ గొమరారుచుండఁగా,
వాయసపఙ్క్తిమై నిరులు వావిరిగా నరుదెంచి ప్రస్తర
క్షోయుతిమట్టులయ్యాది సమస్తము గ్రస్తమొనర్చెఁ దోడుతోన్. 7

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు. విష్కంభము)

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు మారుతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

మారు—(అపేక్షతో)

చ. అరమర లేనిప్రేమ విరిసై, నునుసిగ్గునఁ బొల్చి, తేల్చుచున్
గరణములన్ బ్రమోదరసకంధి, హృదంతరగూఢభావముల్
సరసపుసృక్ప్రచారములజాడ వెలార్చెడు సుభ్రువిభ్రమో
త్కరమున కేను దొల్లిటివిధంబున వెండియుఁ బాత్ర మౌదునా? 8

కష్టా! యావిషయమును బౌనఃపున్యముగాఁ దలంచుకొనఁ దలంచుకొని నాహృదయము నుతాప మొందుచున్నది.

తే. గీ. తన్ను నన్యుండు పెండ్లిగాఁ బలఁచు టెఱిఁగి
వెడలు చింటికి నంతర్వ్యాభిన్నహృదయ
యిందుసుందర మైనమో మిటు మలంచి
సారె ననుఁ జూచెఁ, జూపు బాష్పము గిలంప. 9

(మరల నపేక్షతో)

ఉ. పొంజిగియుంటి మొవ్వడిపొట్టువలెం గడు గొదన్న్యమై
పుంజితపున్నిస్గరుచి మున్గి కతోఁ సుమాయుధవ్యథా
సంజనితంపుఁ బాండిమ సెసంగుచునుంగనపొంగుతోడియా
కంజదళాక్షియంగ మిఁకఁ గౌఁగిటఁ జేర్పను జూడఁ గల్గునా? 10

అయిన నట్లనుకోనేల? అది యనుభూతమగుచునే యున్నది గదా!

ఉ. నేనిదెకూరుచుండి శయనించి నిలంబడి యేగుచుండి కు
న్కొనియు మేలుకాంచి కను మూడి నడించుచు నుండి మానిసై
నానను పుంపమానసపుఁ జెక్కు నగుమోమునఁ బ్రేమ మాపుఁ జెక్కు

దేనియపల్కులన్ దగుసతిం గనుదున్ నను హత్తి రేపగల్ 11

(ముందు చూచి సంతోషముతో)

క. కురువకచంపకకేసర, కురంటకతమాలముఖ్యకుటసాంద్రంబున్
బరిహసితనందనం బిది, యరయం గాత్యాయనీగృహారామ మగుం 12

(అనుతాపముతో) ఎల్లరాత్రుల సర్వసుపర్వగణంబులు సాక్షాత్కరించు చుండుటం జేసి మానుసుల కిది దివసమైకగమ్య మని వినంబడుచున్నది. (తెరలోఁ గలకలము)

మారు—(చూచి విస్మయానందములతో) అహో! యహంపూర్వికాప్రణయానావర్జితము లయినమానికపుభోమిడికముల పరస్పరసంఘట్టనమున విస్రస్తస్వస్తరుకుసుమాపీడు లయి వచ్చుచున్నయమ్మతాంధసులచేత మృడానీభవనసమీపమున నంబరము గిక్కిరిసి యున్నది. (కౌతుకముతో)

తే. గీ. పుణ్యతమపర్వమందు సంపుల్లనేత్రుఁ । డవతరించెడు నదె పైబిడౌజసుండు
కమలవనసౌరభ్యమై పెనుగాలిచేత । ధూత మాదేనతానదీస్రోతమట్లు 13

శా. త్రైలోక్యంబును ద్రోవ నేయము, బలిప్రధ్వంసి తమ్ముండు, ది
క్పాలుర్ బంటులు, స్వస్తివాది గురుఁడున్, బ్రాఁబల్కు స్తోత్రంబు, జ
న్నాలే యామెత క్రిల్లు హైమగిరి, మంగారాళి పూఁదోఁట, మిన్
జాలే బావి, యొడల్ శచీనయనవీక్షం బింద్రుభాగ్యం బహో. 14

(మఱియొకవంకఁ జూచి) మెఱుపువెలుఁగునలెఁ గన్నులు మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్న యీపెద్దవెలుఁ గేమిగా నుండును? (ఆలోచించి)

ఉ. లంపటకున్ సమాన మగు నాస్యము వేల్పులకున్, బవిత్రయీ
సుందరు రాంద్రి మాంగళికప్రసూత్రముఁ గ్రొంచి శూలికన్న, రూ
పొందిన స్వాహానోముఫల ముత్కటతేజము నం దమంబు వా
యుం దిగుచున్నవాఁ డితఁడె హవ్యవహుం డుష్యంపం దగున్ 15

(చిఱునవ్వుతో) ఈతనిం జూచి యాపదున్మిషితమంత్రాక్షముగా హారమహిషి స్మరదాహము సంస్మరించు నని నే నూహించెదను. (పేఁబుపైపు చూచి) ఓహో! భీషణాగ్నిజ్వాలాకారుఁ డిదిగో ఘనిశానుఁడు త్రాషదేవుఁడు.

ఉ. పాపమహాత్మజీవులకుఁ బ్రాచితపుంబడె మోపకారము
జూపఁగ యుక్తదండనము శుద్ధమనంబునఁ జేయువాఁ డితుఁడ్
రోషహృదా, శిక్షు నాజగము చుట్టము గాదిలితెట్రి దైనవాఁ
డీపాపకట్లు నాపదలు పట్టు భుఁ డేల సమానసన్నాఁ డా? 16

అయ్యో! యీయనవాహనమున కీయాకస్మికసంభ్రమ మేమి చెప్పుమా? ఆ! తెలిసినది.

ఉ. మాత! జొహా ర్జొహా ర్మహిషమర్దని! నీ కని మ్రొక్కెద దేవసం
ఘాతము వాక్ప్రయంబు భయకంపిత మాచును నాలకించి, తక్
దూతలు ముట్టుకొన్న జనధూతవిషాణభయానకంబుగాఁ
బోతు ప్రధావనంబు సలుపున్ వలవంకకు ఘంట మ్రోఁగఁగన్ 17

(అన్యత్ర చూపుఁ బఱపి భయముతో)

చ. వికటపుమోముఁ, గ్రొమ్మెఱుఁగువెండ్రుకలున్, నరమండమాల, తా
ళికుటమహాభుజంబులు, జ్వలన్నయనంబు లగోన్నతంబు మే
చకఘనకాయముం గలిగి సర్వభయంకరుఁ డౌచు విన్కనిన్,
వికృతముగా నభోంగణము నిండి కనంబడు నీతఁ డెవ్వఁడో, 18

(విమర్శించి) ఇతఁడు దిక్పాలపంక్తినివిష్టుఁ డని వినంబడు రక్షఃపతి నిరృతి యని తలం
చెదను. (నవ్వి) ఆహా! యీతనియుం దంబికాపరివారవర్గమున కెంతసా
హాచర్యము!

తే. గీ. వేసఁ బ్రత్యగ్గమింతురు, కౌఁగిలింత్రు । స్వాగతంబుల నడుగుదు రవసరంబు
నుచితము వచింత్రు, నిరృతిరా, యిచట నున్న। ప్రమథులెల్లను నిండారుప్రమదమునను.

(స్పర్శసుఖమనుభవించి) ఏమిది? నాయంగము చల్లనిమడుఁగులో మునిఁగినట్లు లా
హ్లాద మొందుచున్నది! (చూచి)

తే. గీ. హారకుండలధరుఁడు రమ్యాననుండు । నగుచుఁ గనుఁగవ వసరయించు నంబుభర్త.
విమలతారకపూర్ణేందుబింబయుక్త । మైనగగనావకాశంబునంపమునను. 20

ఓహో; యీతని తేజ మితరతేజఃపరిభావకము.

క. వరుణుని తేజం బన్నము । హరియించె నటన్న నేమి యచ్చెర వీతం
డిరవుకొనుకడను జేరిన । తరుణము నెసపొనుఁగుపడుఁ గదా వెనుజోతుల్. 21

(మఱియొకరియెడఁ జూచి తావి నరసి) సకలేంద్రియసంతర్పణం బయినపరిమళంబునఁ
బ్రపంచము ముంచివేయుచున్నాఁ డీతఁ డెవఁడో? (బాగుగఁ జూచి)

చ. అనలుఁడు మిత్రవంతుఁ డగు, నన్నము పాముల కబ్బ, నాసిప్రపు
చ్చును భువనం బనూన మగు శూలిశరీర మెనందు గల్గ, మూ
ర్ధనమనసంచలత్కుసుమదామగళన్మకరందలుబ్ధభృం
గనినదయుగానబంధురుఁడుగా నలగంధవహుండు డగ్గఱున్. 22

(తలఁపు వచ్చినట్లుగా) నిత్యస్పర్శంబున నాహ్లాదము సేమోకాని యనిలాస్యదాయన

యౌత్సుక్యము నొందుచున్నది.

తే. గీ. మానసము హర్షపడు, స్వాత్మమతి జనించు
నితనియెడ నేమొకో యిది యే నెఱుంగ; (చిఱునవ్వుతో)
నైన సంగంబునను గేవలైక్యబుద్ధి
గలుగు సమనామములకుఁ బయస్సులకుఁ బోలె. 23

(అతికష్టముగా నన్యత్ర చూపు మరలించి) ఏకపింగళమయినకనుంగవతో సన్నిహితుం డయిన సముగ్రభూషణమణిప్రభాళకలితశార్వరాంధకారోన్మేషుఁ డీపురుషోత్తముఁ డెవ్వఁ డగునో? (తెలియుట నభినయించి)

చ. కలుములకాఁపుసంపుటలకాపురశాలికి సార్వభౌముఁడున్
విలసితనైజభూధరనివేశితశీతలపాదచారుఁడున్
లలితపుయక్షరాజ్యకమలాదిపులాపళి కంబువాహుఁ డౌ
నలఘునిశాధినాథమణి గ్రొల్లబిలుం డగునీతఁ డారయన్. 24

(సానునయహర్షంబుగా) ఆహా! నాభాగ్య మవాఙ్మనసగోచరము గదా!

మ. సజవోద్వేల్లలదోపహార్యవృషభస్పందానువృత్తిస్ఖల
న్నిజచూడోచ్చలితాదితేయతటినీనిర్హ్రాదుఁ డాహ్లాదకృ
ద్ద్విజరాజచ్ఛవి, తాను దృక్పథమునం దీపించుచున్నాఁడు పూ
ర్విజయుం డవ్వల దవ్వులం దొలఁగ దారిం దారునం దేవతల్. 25

ఉ. దేవర యిప్పు డొద్ద కరుదేరఁగ హర్షపరీతచిత్తనై
దేవియుఁ దల్పతలంబునను దిగ్గనఁ బయ్యెద జాఱ లేచి, కై
లా విడఁగా జయాసఖి, కెలంకున మిక్కిలి సంభ్రమంబునన్,
దా విభు డాయఁగాఁ గొనిపదంబు లిదే మెలమెల్ల నేగెడున్. 26

(మరలవిలోకించి) ఆహా! యిది యతిమనోహరముగా నున్నది.

క. సురసిద్ధసాధ్యవిద్యా। ధరకిన్నరసుందరులయుదారనయనభా
సురముఖముల నిండి దివం। బరు దగు బహుచంద్రమండలావృతిమట్లై. 27

నే నీబృందారకుల కందఱకు వందన మాచరించెదను.

తే. గీ. లగ్గు నొడగూర్ప నెగ్గుఁ దొలంగఁ బెట్టఁ
గలుగునింద్రాదిదిక్పాలకులకుఁ బ్రణతి;
యేతదఖిలామరశ్రేణి యెపుడుఁ గొలుచు
దేవి కీశైలరాజపుత్త్రికి జోహారు. 28

(నమస్కరించి లేచి పైకిఁ జూచి) అయ్యో! యాకాశము శూన్యమైనది.

తే. గీ. వేలుపులు లేరు; లేరు దిక్పాలురన్న । నసలు లేరు; విమానవర్గంబు లేదు;
కేవలంబును దొంటిభయానవహంపు । జిహ్మగతిఁ కటి శేషించెఁ గ్రమ్మఱంగ.

నిర్వర్తితకార్యాణిపన్నులయి గీర్వాణులు గమించి రని తలంచెదను. (హర్షముతో)

తే. గీ. వెనుకటి ఘనంబులందు నల్పినమదీయ
బహుతరోత్కృష్టతప మెల్లఁ బండె నేఁడు;
దేవతాసార్థమును దాను గేవలంబు
సాంబమూర్తియె నాకు సాక్షాత్కరించె. 30

(విమర్శించి) సర్వమంగళాచరణమూలోపసన్నమున కిదియే నా కనుకూలసమయము సమీపించెను. (పరిక్రమించుచు సపేక్షతో) అంబిక యనుగ్రహించునా?

క. ఉపచితఘనరాగుండై నే । నపారవిఘ్నాంధకారమునుఁ జించి కిటుకునన్
జపలాక్షి కృపగ్రహించుతు నా । తపమున్ దమ నన్నగనందినితానాదరవోలెన్. 31

(ముందుచూచి) ఇదె యుపవనద్వారము. నే నిందుఁ బ్రవేశించెదను. (ప్రవేశించి తొట్రుపాటు నభినయించి నిర్వేదముతో) ఇది నగ్నప్రదేశ మయినను నాయకుఁడు తొట్రుపడు చున్నదేమి కారణము? కానీ. ఇక్కడనే కూరుచుండి దేవిని బ్రసన్నురాలిం జేసికొనియెదను. (దోసిలిపట్టి)

ఉ. పంచలవాలుగా భిదురపాణి, కుబేరుఁడు పాలు భీరుఁడై,
కాంచఁగ నీళ్ళకోఁ డొంపలఁ గంపము, శూలియు మూలఁ దూఱ, వే
యంచులవాలుజోదు పాఱయం బలుబాములు, నైఁప కెన్మరా
త్రించరుమస్త మెత్తి అ మధించినదేవిపదంబు గొల్చెదన్. 32

(సశ్లాఘముగా నాకాశమున)

ఉ. శోడినయస్య యౌవిజయతో సరసోక్తుల నింక మానకే,
జోడుగ నొద్ద నున్న శశిచూడునిమోమును చూపుఁ ద్రిప్పకే,
పోఁడిగ నెత్తునంఘ్రిమణిభూషయు గల్లన మ్రోఁగ కుండఁ జెం
డాడితి వద్రిజా! మహిషు; నంబ! యి దేమి విలాసమో గదా. 33

(నిమిత్తమును సూచించి)

తే. గీ. ప్రియతమాలింగనము నీకు బెఱయ దింక
నకట! దక్షిణబాహువా! యదర దేల?

యొఱుఁగవే మల్లికానుట నైక హేతు
నైఁగ నగనోష్ఠకఠిన వాక్యంబు నీవు? 84

(నిశ్వసించి యాకాశమున)

తే. గీ. అయి నిర్వ్యాజకన్యకాకాంక్షచిత్త । పాపసుకృతుఁడ నగు నాకు నబ్బమి తగుఁ;
గాని త్వద్వాక్యమే కదా దాన మాల । మంబ! నీకరుణార్ద్రత కద్దిటు లె?

అయినను స్వకర్మాధీనసుఖదుఃఖుఁడ నయిన నేను భగవతి నీ కాత్యాయని నుపాలంభించెద నేల? ప్రియతమురాలు లభింపమిం జేసి నాజీవితము నిష్ఫలము గావున స్వీయముపహారంబు లయిన యసుకుసుమంబులచే నీయార్యామహాదేవి నర్చించి సంతోషపెట్టెదను. (మరల నాకాశమున) ఓ కాత్యాయనీ!

తే. గీ. ప్రణతకామితమందారవల్లి! తల్లి! । యనుఁగుఁజెలి నాకు మల్లిక యబ్బదేని
నాదు హస్తాసి లూనకంఠంపు మోము । గనుమి పుడు నీపదములఁ గోకనద మగును

(కత్తి దూసి సప్రార్థనముగా)

తే. గీ. పద్మపాటల మైన నీపదము లందు । దేవి గో! నాకు భక్తి నర్థిల్లఁ గాక;
యనుఁగు మల్లికతోడ జన్మాంతరంబు । నందు నైనను సంగమ మబ్బఁ గాక.

(ఖడ్గము కంఠమునం దుంచుకొనుచున్నాఁడు)

(ఆకాశమున) హా! నాథ! మారుత! రక్షింపుము రక్షింపుము. రాక్షసహస్తమునం దిట్లు చిక్కియున్న నన్నేల చూడవు? మొట్టమొదట మత్తుతేనుఁగుహస్తమునుండి నన్ను విడిపించి బ్రతికించినవాఁడవు నీవే కావా? హా! యంబ! గౌరి! నేను సత్యముగానే రాక్షసహస్తమున జిక్కఁబడితిని. హా! తండ్రి! హా! తల్లి! యిదిగో! గౌరీప్రసాదలబ్ధ యయిన మీయేకపుత్రి మల్లిక చెల్లి పోవుచున్నది. హా! మాతృసమానురాల! భగవతి! మందాకిని! యిదిగో! నేను నీయాశ్రమపుసమీపమునకే తేఁబడినదానను. అమ్మా! నామీఁది ప్రేమచేతను గదా నీవు హిమగిరిని విడిచిపెట్టి యిచ్చోటికి విచ్చేసితివి! హా! సఖి! నవమాలిక! హా! కాళింది! మీదర్శన మిఁక నాకు దుర్లభము గదా! (ఖడ్గము కంఠమునుండి తీసి సంభ్రమాభిప్రాయములతో) ఏమిది! మల్లికాస్వరము కరుణకరుణముగా గగనగోచరమగుచున్నది! [విషాదవితర్కములతో]

ఉ. ఆక వసింప మేఁడపయి నభ్రము మిం చని కొంచుఁ బోయెనో?
నాక మలంకరింప సురనాథుఁడు వేలుపులన్ హరించిరో?
ప్రాకటభూష చంద్రకళ రాలె నటంచు గిరీశుఁ డెత్తెనో?

యేకసమం దిటుల్ కుశరి నైయు విలపించెదు భీరు వే మొకో? 38

(పైకిఁ జూచి) అన్నన్నా! యెంతప్రమాదము

సీ. గుండె జల్లనుపల్లకోరమీసంబులు, వ్రేలుజుంజుఱురాగి వెంద్రుకలును
ముడివడ్డబొమలమోమును, బెడ్డతలకాయ, కఱకు దేరినవంక మెఱుఁగుఁగోఱ
లుఱుకుగ్రుడ్డులుగల్గి వ్యోమంబునను పమశ్చ్యయమాల్లుతోఁ జనీభయగుఁ డెవఁడో?
తెలిసె నిశ్చయము; రాత్రించరుఁడు వీఁడు, ప్రస్ఫాపించుచున్నాఁడు; దైవమెంత
యాపదఘటించె! నదె వానియంకతలము
నుండి ప్రభ్రష్ట యాచుఁ బయోధరంబు
వలనఁ గ్రొక్కారుమెఱుఁగుఁదీవయును బోలెఁ
బడెడు మల్లిక గడగడ వడఁకు చహహా! 39

(కన్నీళ్ళతో) హా! విధాతనిష్కరుణత!

చ. మునుగును నేన నేన యని బోటులు చేతుల నూఁత యీయవో
పవనములదారి నైనఁ గటిభారమునన్ మెలమెల్లడిగ్గునం
గన గగనంబునుండి పడిగాఁబడు గాంగఝురిం బెకల్చి చి
మ్మనచవుపంతిచేతిబలిమిం బడుబంగరుఁదమ్మితీఁగ నాన్. 40

ఈమెను నేను బడకుండఁ బట్టుకొనియెదను. (ఖడ్గము క్రిందఁ బెట్టి చేతులు వెలికిలఁ బయికెత్తుచున్నాఁడు)

(తరువాత మారుతహస్తగతయయివడఁకుచున్నమేనితో మల్లిక ప్రవేశించుచున్నది)

మల్లి—హా! పడిపోయితినిగదా!

మారు—(కన్నీళ్ళతో) అదృష్టవంతురాల! భయపడకు భయపడకు.

చ. మదిఁ బదిలించుకొమ్మిటులు మాటికి మేను వడంకనేల? నీ
కొదవ దుపద్రవం బసురయుక్షతి నేని మఱొంటనేని యిం
కిది యభయప్రదేశము సుమీ! భవదీయవిధేయుచేయి యన్
మృదుతలిమంబునందు వసియించినదానవు చూడు సుందరీ. 41

మల్లి—(చటుక్కునఁ జూచి) అహో! మహాభాగుఁడే. హా! మహాభాగ! (కంఠము గౌఁగిలించుకొనుచున్నది)

మారు—సుందరీ! యిది యేమి?

మల్లి—(తడవుగ నిశ్వసించి సిగ్గుతో) నేనాకాశవాణీప్రమాణమువలన మహాభాగుని పాదసేవ దుర్లభ మని తలంచి యీయర్ధరాత్రమునఁ బ్రాణసఖి యయినవమాలిక

ను గూడఁ గన్నుమొఱఁగి మరణమునఁ గృతనిశ్చయురాల నయి భవనోద్యానమునకుఁ బోయితిని. పోయినతోడనే యెవఁడో రాక్షసుఁ డొకఁడు న న్నాకస్మికముగా నెత్తుకొని యాకసమునఁ బఱ గెత్తుచుండఁగా దైవికముగా వానిబారికిఁ దప్పి యిప్పుడు దేవరచేతిలోఁ జాఱి పడితిని.

మారు—(ఉచ్ఛ్వాసముతో)

ఉ. పాయవు శ్లాఘ్య జీవమును బంధుజనప్రియ! నాకన్నై, శుభం
బీయమృతంపుమేను వొలియింపఁడు పీనుఁగుఁదిండి, పుణ్య మా
హేయునిచేతికిం దొలఁగి తీగతి, భాగ్యము; నేలఁ గూలుచున్
నాయెద హేమమాలికయనం గయి సేసి తపృష్టమే, ప్రియా. 42

మల్లి—మహాభాగ! మీ రేల యిక్కడ దేవతాద్వితీయులరుగా విజయంచేసియుంటిరి?

మారు—ఉ. ఏనును నాశిరోంబుజము నీగిరిరాజతనూజ కింపుగాఁ
గానుక యిచ్చి, గన్ బడయఁగా మదిఁ గోరి, కురంగనేత్ర! కం
ఠానఁ గదించుకొంటి (చేతఁ జూపుచు) నికటస్థిత మీ యసి కేలఁ బూని-

మల్లి—(తొట్రుపాటుతో) మహాభాగ? సాహసము చేయకు.

మారు—(చిఱునవ్వుతో) యా! లోనసె నీదుశోకపుటెలుంగు చెవిం బడఁ దెంపు మానితిన్. 43

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! కడచినవృత్తాంతము చెప్పఁబడుచున్నది? (సకరుణానురాగముగా) ఆహా! నానిమిత్తము మహాభాగుఁడు ప్రాణత్యాగము గూడఁ జేయఁ బ్రయత్నించెనే!

(తెరలో) ఎవఁడో యాయువు చెల్లినవాఁడు నాయుత్సంగమందలిమానవకన్యను దొంగిలించినాఁడు. నాయొడిలో నప్పటిరీతి యిప్పుడు కనఁబడ కున్నది. నే నొక్క యుఱుకున దానిని సింహళద్వీపముఁ జేర్ప నాలోచించితిని.

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు)

మారు—(నవ్వి) ఆహా! దేవీప్రసాదమున నీమె నాచేతిలోఁ బడినసంగతి యీమూర్ఖరాక్షసుఁ డెఱుంగఁడుగదా!

మల్లి—(భయముతో) అయ్యో! రాక్షసుఁడు మరల వచ్చుచున్నాఁడు. (వడఁకుచున్నది)

మారు—(నవ్వి) సుందరీ! భయపడకు, క్షణమాత్ర మా చెట్టుచాటున నుండుము. ఈ పాఁటిరక్కసుని నేను జెండాడెదను.

మల్లి—అయ్యో! మహాకాయుఁ డయినరాక్షసునితో నాథుఁ డెట్లు కలయఁ బడునో?

మారు—(నవ్వి) భీరురాల! మహాకాయుఁ డయిన నేమి?

తే. గీ. పెంపడరుస్వహావీర్యతేజస్వు లెందు
సరకు సేయరు పరవపుస్సౌష్ఠవము నబల!
యంబుజాప్తుఁ గెంపుఁడునుకట్టియపుటగ్గి
బూది సేయదె కొండంతపుడుకవాము? 44

మల్లి—(భయముతోఁ జెట్టుచాటున నున్నది)

మారు—(కత్తిదూసి గర్వముతో నిలఁబడుచున్నాఁడు)

(తరువాత వెనుకొనుచు సంభ్రమముతో యుద్ధోద్దిష్టముగా రాక్షసుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

రాక్ష—

శా. నే నాసింహళదేశకాననపతిన్; డింఢిమనామాంకుఁ గా
లానన్ భ్రామితకూటశాల్మలి భయం బొందు న్మహోన్మత్తవున్;
స్త్రీని సంకష్టను గోలుపోయి వికటగ్రామాసుమం డోర్చునే?
నానాతిం గయికొన్నయన్నరుఁ డెటు న్నాఁడే గతాయుం డికన్. 45

మల్లి—(భయముతో) అయ్యో! భయంకరాకృతుఁ డగుపీనితోడఁ గుసుమాయుధశోభాలాంగుఁ డయినమహాభాగునకు సంగరం బెత్తెఱంగున జరుగునో గదా!

మారు—(చూచి విస్మయముతో)

మ. శిర మభ్రంకషతుంగశైలనిభ మాస్యంబుర్ సముద్గీర్ణకై
రవముం బ్రస్ఫురితాలభీషణము, తాలోత్తాలముల్ బాహువుల్,
పరిణాహంబు ధునీతటీ తలము, వాలన్ పీనిమ్మొగ్గప్రేక్షణ
పరిమాణుప్వముఁ బర్వతంబులనె పొంపం జేసినో కాలమున్. 46

(బిగ్గరగా) ఓరీయుసురగికోపస్వ!

తే. గీ. కుసుమసుకుమార, శృంగారరసపయోధి
సుధ, మదనజీవనాడి, నావిభవసదన,
బరముకల్యాణి నంటునీకిరము నూఱు
వ్రయ్య లెటు గాదు గోరికి వ్యాపహారా! 47

రాక్ష—(నా మిత్రునిఁ జూచి) నిరాయుధునిఁ జేసి పోయెదను. (సపరిహాసముగా) ఓరీ

రుఁడా! మేలు మేలు!

తే. గీ. గాఢవిషవహ్నిభీషణకాలసర్ప। విస్ఫుటస్ఫటఫలకశోభితమణిశిల,
నస్మదీయాంకమధ్యపర్యంకవిధృత। జవ్వనిని గవ్వినాఁడ వీ వెవ్వఁడవుర?

మారు—(సక్రోధముగా) హా! లోకవిద్విష్టాచార! వెండియు నీవ్యవహారము కన్యకాగోచరమే యగుచున్నది. (తిరస్కారముతో)

మ. అరితిం బాపమతీ! పలాశ! చపలాత్మా! శ్వాన మాజ్యాహుతిం
బోరయం బోలునె? బాల నంటు టెటు? ఛీ! పో జీవ మాశించితే;
మరికాదేని, కఠోరఖడ్గదితయుష్మత్కంధరాంతస్సిరాం
తరసఘ్యాతకవోష్ణరక్తఝరమేదస్విన్ ధరం జేయుదున్. 49

రాక్ష—(బొమముడితో) ఆ! వికటగ్రీవుఁడ నగు నాయెదుట నిలుచుచు నిశ్శంకముగాఁ బొగడుకొనుచున్నావు! (బాగుగఁ జూచి ప్రత్యభిజ్ఞతోఁ దనలో) వీఁడే మద్గుకూలాంచలలిఖితుఁ డయినపడుచువాఁడు. చిత్రకన్యాచోరుఁ డని ఖడ్గజిహ్వుఁడు నాతోఁ జెప్పినవాఁడును వీఁడే. (పరిహాసముగా)

ఉ. ఏలరమర్త్యడింభ! నిరపేక్షుఁడవై నిజజీవమందు, నా
మ్రోలకు వచ్చినాఁడ విటు? మూఢుఁడ! పుణ్యము; కన్యకేమిపో
నీకులఁ జింతపండు బలె నీమృదులాంగము మేళగించి తృ
డ్జ్వాల శమింపఁగా గుటగుటం దియనెత్తు టిచారు ద్రాగుదున్. 50

(మారుతుని మూఁపునఁ బెట్టుకొని పరుగెత్తుచున్నాఁడు)

మల్లి—(సత్వరముగాఁ జెట్టుచాటుననుండివచ్చి రోదనముతో) భద్ర! రాక్షస! యిదిగో నంజలిపట్టి వేఁడుకొనుచున్నాను. మహాభాగుని విడిచిపెట్టుము. వెండియు నన్నె భక్షింపుము.

రాక్ష—(చెవిని బెట్టక నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో) అయ్యయ్యో! మహాభాగుని రాక్షసుఁ డెత్తుకొనిపోయినాఁడు. (సకరుణముగా) హా! సకలలోకలోచనచకోరవారపూర్ణచంద్ర! హా! కందర్పమనోహరాంగ! హా! సుజనచూడామణి! హా! పుండరీకలోచన! హా! లక్ష్మీవిహారభవన! హా! మల్లికాహృదయవల్లభ! హా! మారుత! సర్వలక్షణలక్షితమైనసీకమనీయవిగ్రహము రాక్షసాహారమగుచున్నదా నాథా? అయ్యో! నేనెంతపాపాత్మురాలను! ఎంతయదృష్టహీనురాలను! కష్టా! దైవోపహతురాలను గదా! సర్వానర్థములకు మరల మరల నేనేకారణ మగుచున్నదానను. (నిట్టూర్పు పుచ్చి) నా

బ్రతు కింక నిరర్థకము. అయ్యో! మరణము కూడ నాకు దుర్లభ మయినది. భగవతి! భూతధాత్రి! నాకు వివరమిచ్చి నీలోనికిఁ దీసికొమ్ము కటకటా! సకలభువనమును గాలాంజననీల మయినకటికిచీఁకటి క్రమ్ముకొని యున్నది. నేనెక్కడకుఁ బోదును? ఎవ్వరికి మొఱ్ఱ వెట్టుదును? హా! దిక్కుమాలినదాన నయితిని గదా! (రోదనము చేయుచున్నది)

(తొట్రుపాటుతో మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది)

మందా—బిడ్డా! భయపడకు. భయపడకు.

మల్లి—(చూచి కన్నీళ్లతో) అమ్మా! భగవతి! భగవతీ! రక్షింపుము రక్షింపుము.

(పాదములఁ మీఁదఁ బడుచున్నది)

మందా—సకరుణముగాఁ గౌఁగిలించుకొని)

చ. తెలిసితి జ్ఞానరూప మనుదృష్టికితంబున భీరురాల! మీ
విలయవ్యసనానుబంధము సమస్తము; కస్తిని బొంద కిం కిటక్;
దొలఁగెసుము గద్రుమరక్కసులు; సెగమ చీఁకటి విచ్చుమొగ్గగున్;
కనుఁ రేయి; దైవముస దోఁచగుఁ గ్రమ్మఱ! భద్ర మయ్యెడున్. 51

మఱియు మారుతుఁడు రాక్షసహస్తగతుఁ డయ్యె నని సంతాప పడకుము.

తే. గీ. భవ్యశౌర్యవిడంబితసవ్యసాచి। మారుతుఁ బరాభవింపంగ లే రసురులు;
ప్రాక్పయోధిరజ్యంధమాకాంశుబాలభాను। దట్టమగుచీకువా లరికట్టఁ గలదె?

(తెరలోఁ జటచటధ్వని)

మందా—(చూచి యానందముతో) మారుతపరాక్రమ మెఱుఁగనిదానా! మల్లికా! మహాభాగుని చండిమము చూడుము.

క. మూఁపునముండి యంపడ। కాపిశితాశనునిశిరము నతఁ డసిఁ దునిమెన్
తెఫ్ఫునఁ గరికుంభము వ। జ్రోపమనఖరాంకుశమున యువహరి వోలెన్. 53

మల్లి—(హర్షముతోను భయముతోను జూచుచున్నది)

మందా—(ఆనందముతో)

చ. అసిహతమస్తకుం డగుచు నద్దిర! బిట్టద్రువం ధరాతలం
బసురుఁడు వజ్రఘాతదళితాద్రితటంబును బోలెఁ గూలెడున్

(ఆశ్చర్యముతో)

విస్మృతి పుఁ దత్కబంధమున వెల్వడి యుజ్జ్వలభూషణుండు మిన్
దెసఁ బురుషుం డొకం డహహా! దివ్యశరీరము దాల్చి యేగెడున్. 54

మల్లి—(విస్మయానందములతో) భగవతీ! యిది మహాశ్చర్యము! అతిభీషణుం డగు రాక్షసునివలన దివ్యపురుషుఁడు బయలు వెడలినాఁడు. చూడు. చూడు. ప్రదక్షిణము చేసి ఫాలప్రదేశసంఘటితాంజలిపల్లవపుటుం డయి మహాభాగునకు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

మందా—(ఆలోచనతో) ఎవఁడో దివ్యపురుషుఁడు శాపవశమున రాక్షసుం డయ్యెనని తలంచెదను.

(తెరలోఁ గలకలము ఇద్దఱును వినుచున్నారు)

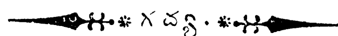
మల్లి—(భయముతో) భగవతీ! రాక్షసభయంబునం జేసి మరల రాక్షసుండే వచ్చుచున్నాఁడని తలంచుచున్నాను.

మందా—(చూచి) బిడ్డా! యిదిగోఁ గన్నీరు విడుచుచున్న నీతండ్రి నమాత్యవిశ్వాసునిఁ బురస్కరించుకొని నిన్ను వెదకుచు బెడిదంపుఁ గైదువులు గైకొని వీరపురుషు లిటు నటు సర్వత్ర దిరుగుచున్నారు.

(మరలఁ దెరలో) హా! పుత్రి! మల్లికా! యింద్రనీలప్రకాశముఁ జూచి కూపెఁ జీఁకటి యని జడిసెడుదానవుగదా తల్లీ!

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో) అయ్యో! నాయనగారేడ్చుచున్నారే మిచేయుదును?

మందా—బిడ్డా! నిన్నుఁగానక దుఃఖపడుచున్న మీతండ్రిగారినూఱడించి, నీకుఁ బ్రాణదానమహోపకారము చేసి విజయమున వర్ధిల్లుచున్న మారుతునిఁ గూడ సంభావింతము రమ్ము. (నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధర నడ్డాది సాగువంశక్షీరనీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్రహారితసగోత్ర గుణకదంబ లక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయనామధేయాంధ్రీకృత మల్లికామారుతప్రకరణమునందుఁ బంచమాంకము.

సమాప్తము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

షష్ఠాంకము.

(తరువాతఁ గాషాయాంబరయుగళీహస్తుఁ డొకపురుషుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

పురు — (హాస్యముతో) ఓహో! బృహస్పతిని బరిహసించెడు తననయప్రభావముచేత మల్లికాకరగ్రహణమంగళమును సులభపఱుచుకొనుచున్న మాళంబరకప్రభువుగారి యొకల నమాత్యవిష్ణురాతుఁడుగారిపుత్రుఁ డగురుద్రరాతునికి స్నేహానుబంధ మత్యధికము గదా! అందుచేతనే సన్నిహితమైనయీవివాహమహోత్సవమునందు సంభావితు లగుమహాజను లెల్లఁ గాటము సోరయాక సుఖముగా వసించుటకయి నిజమహాభవనమునందుఁ గొంతభాగము వారికి విడిచి కూడ నొసంగినాఁడు. ఇంతియ కాక తండ్రి యయినవిష్ణురాతుఁడు గారికి సమ్మతము కాకపోయినను దా నాయనను సరకు గొనక తనసోదరిని దమయంతికి నార్యకలవింగకుని కియ్యఁ జూచుచున్నాఁడు. (నవ్వి) సోమసవసూత్రమునఁ జూచినదే మొదలుగా నార్యకలవింగకునకు దమయంతికయందు ననురాగము వర్ధిల్లుచున్నది. దానం జేసియే కదా యతఁడు సవికారము లయినవయనాంచలములతో నమ్మించుఁబోణిని మరల మరలఁ జూచుచున్నాఁడు. తానుగ నెట్టయినటికిఁ బోయి యేమేమో సల్లాపించుచున్నాఁడు. తా నేవో మునకార్యములు చేసినట్లు తననోటితోనే యామెయొద్దఁ జెప్పుకొనుచున్నాఁడు. (సకౌతుకముగ నవ్వి) ఇతఁ డిన్నిపాట్లు పడుచున్నను నామెకుమాత్ర మితనిమోము పిక్క్రోయుము. చూడ సిగ్గగు. (విమర్శించి) కానున్నది కాఁగలదు. ఆర్యకలవింగకుఁడును దమయంతికను సర్వథా పొందఁగలఁడు. అఘటితఘటనైకసిద్ధవిద్యలయినకామందకీభగవతిని నానావిధసత్కారములుచేసి శంబరకప్రభువుగారు తమపక్షమునకుఁ ద్రిప్పుకొనుచున్నారు గదా! ఆతల్లి నిశ్చయముగాఁ బలుకుచుకొన్నపక్షమునకుఁ దామరసమును జంపమామకును బరస్పరానురాగము గలిగింపఁ గలదు. చెంగలువ నయినను వేవెలుంగుతోఁ సంఘటింపఁ గలదు. ఇదిగో! శ్రోత్రియుగా వినిపించుచున్న మెఱుఁగుఁ బువ్వారెన్ని గలిగినయీమెత్తనిసన్న కాషాయవస్త్రయుగళము నామె కిచ్చుటకే గదా ప్రభువుగారు నాచేతఁ బంపినారు. వివాహమంగళోపకరణవ్యాసక్త యయినభగవతిని జూచుటకయి, విద్యున్నితానతానముపంటి కాంచనధర్మాలయము నెత్తినమహోగ్రోపురముచే దీపించెడు నమాత్యవిశ్వ

వసుంధరుగారి యీమహోద్యానవనమునఁ బ్రవేశించెదను. (ప్రవేశమభినయించి ముందుచూచి) ఇదిగో! దమయంతికిఁ బ్రియసఖి యయినమధురిక లోఁగిటిలోనుండి యీలాగున వచ్చుచున్నది.

మధు—(ప్రవేశించి యానందముతోఁ దనలో) ఆహా! యనితరసాధారణమతిప్రభావ యగుమందాకినీభగవతి శృంగారకవంచనోపాయము ననవద్యముగాఁ గనిపెట్టినది గదా! (నిశ్వసించి నిర్వేదముతో) అయ్యో! దమయంతికిని దుష్ప్రతాపుఁడు సహజశత్రువు గాని యన్నగాఁడు. మర్కటమునకు మల్లెపువ్వులదండవలెఁ గలవింగనునకు నీమె నీయఁ జూచుచున్నాఁడు. ఇందుకుఁ గూడఁ దెలియఁదగిన యుపాయముఁ బ్రియసఖికిఁ బోలె భగవతి నా చెవిలోఁ జెప్పియే యున్నది. (పురుషునిఁ జూచి) ఇప్పటికిఁ బూర్వపరిచయమువలన వీఁడు శంబరికపరిజనుఁడయిన చపలకుఁడని నేను దెలిసికొనుచున్నాను.

పురు—మధురికా! భగవతి మందాకిని యెక్కడ నున్నదో నీకుఁ దెలియునా?

మధు—(తనలో) వీఁడు భగవతిని వెదకుచున్నాఁ డేమి? కానీ అడిగెదను. (ప్రకాశముగా) చపలకా! భగవతి యెందుకు?

చప—(నవ్వి) ముగ్ధురాలా! యనుల్లంఘనీయ మగుమయూరకాశభూపతిశాసనమును బ్రతిపాలించుటకయి శంబరికప్రభువుగారి కామె స్వామివిశ్రంభపాత్రమయి ప్రవర్తించుచున్నది కాదా?

మధు—(తనలో) తల్లీ! భగవతి! నీయందఱప్రభావమునకు నమస్కారము.

చప—(తనలో) దమయంతికాద్యుదంతముఁ జెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) ఇప్పు డావశ్యకముగా భగవతిని సందర్శింప వలయును. అన్నగారగు దుష్ప్రతాపుఁడు తన్నుఁ గలవింగనునకు నిచ్చెదనను సంకల్పము నామెనిఁ దెల్పినను దమయంతి కసమ్మతింపక యున్నది. కాఁబట్టి భగవతి యామె మొంకితనమును మానింప వలయును.

మధు —(సోపహాసముగాఁ దనలో) హా నిర్భాగ్యకా! ఆకలవింగనుని పరిగ్రహమునకు భ్రమరకరణత్రాణమే తుదకు ఫలమగును లే. (ప్రకాశముగా) చపలకా! దమయంతికి నొడంబాటు పడుట యనఁగా భగవతి కది యెంతపాటిపని? (తనలో) నవమాలికా! యిఁక నీవు చేయవలసిన దేమి? కన్యానిపరిమళముతోఁ దెమ్మెరలు వీతెంచె. డాకతమున నతిమనోహర మగునీలోద్యానముఁ బ్రవేశించి యెంతసేపటినుండి యో మల్లికా నీకొఱకుఁ బ్రతీక్షించుచున్నాను. నీవు ? ? ? ?

తనుఁ వివాహోచితము లయిన మంగళభూషణములను సవిశేషముగా నామెకిఁ బ్ర డలంకరింపు మని భగవతి నీ కాజ్ఞాపించుచున్నది. పెండ్లివారు రాక మునుపే నీ వీ పని నెఱవేర్పవలయును జుమీ.

మక — (తనలో) ఇది మంచిదే. మాధవుఁడు గూడఁ గలహంసభ్రమరకసహాయుఁడయి యిక్కడనే యున్నాఁడు. అతనిని నిగూఢముగా నక్కడకు సారసిక తోడుకొనిపోయినది గదా! ఇఁక నేనును దగినసంవిధానమునఁ బ్రవర్తించెదను. (ప్రకాశముగా) చపలకా! యిదిగోఁ గంచుకులు భగవతి యాదేశమును జరుపుచున్నారు. ఆమె చేయవలసియున్నది సులభముగా సంపాదింపవచ్చును బొమ్ము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు. ప్రవేశకము)

(తరువాత మాధవుఁడు కలహంసుఁడు భ్రమరకుఁడు ప్రవేశించుచున్నారు)

మాధ — భ్రమరకా! మల్లిక యీచేరువ లతామంటపము నడుమ నున్న దన్నమాట సత్య మగునా?

భ్రమ — ప్రభువా! కాళిందీనవసఖికలు మంగళాలంకరణమును జేయుచుండఁగా నామెను జూచినాఁడ నని మనవి చేసితిని గదా!

మాధ — (నిట్టూర్పుతో)

శా. చేనిం బొందఁ దపస్యమగ్నదృఢసజ్జాతిం గూరి మున్ గోరితిన్,
దేనిం గాంచుట దుర్లభం బని మదిన్ భీతిం బ్రాణత్యాగమే
యే నర్థించితి, నట్టి జీవితఫలం బిప్పట్టునం గరప్రాప్తమ
ట్లౌ; నంబా! భవితవ్యతా! మరల నెట్లా విచ్ఛవింతో గదా! 1

కల — మిత్రుఁడా! సంశయింపకుము. గొంతు గోసికొనుట కయిన జంకు లేక నీవు సాహసింపఁగానే మల్లిక నీచేతిలోఁ బడినది గాన జీవితఫలము భవానీప్రసాదము వలన నీకుఁ గరప్రాప్తమే.

భ్రమ — ప్రభువా! లతామంటపమునకు మార్గ మీనల్లికాపశముల నడుమనుండి.

మాధ — భ్రమరకా! యీప్రదేశము దట్టంపుటాకుజొంపముల గుబురయినతీవలగుంపుకతమున జీకటి గొని యున్నను బరిజను లెవ్వరయిన వత్తురేమో యనుశంకవలన నెమ్మది లేక కాలు గదలింపఁ జాల కున్నాను.

భ్రమ — ప్రభువా! భగవతి యాజ్ఞచేతఁ బరిజనమును వేత్రహస్తు లుద్యానవనమునకు దవ్వులనే యాటంకపఱిచి యున్నారు.

మారు—(హర్షముతో) ఓహో! భగవతినీతి సర్వత్ర యప్రమాదిని గదా! దా
రి చూపుము.

భ్రమ—ప్రభువా! యిటు. ఇటు.

(అందఱు నడుచుచున్నారు)

కల—(చూచి) ఓహో! యమాత్యవిశ్వావసుఁడు గారిభవనము ప్రత్యాసన్నవైవాహికమంగళమును సూచించెడు నుదాత్తమండనవిధానముచేత నెంతచక్కఁగా శోభిల్లుచున్నది!

ఉ. తేనియ లుట్టి ద్వారముల దిద్దిరి వందనమాల లుంచి రిం
పైనవి క్రొత్తచిత్తరువు లచ్చపుమేడల గోడలందు, సం
ధాన మొనర్చి రామపువితానములందు సుహాణిజల్లులన్
మానుగ వీథివాకిట సమర్చిరి బంగరుఁ గాయమానముల్. 2

మఱియు—

ఉ. లీల నళింపకేతుపటలీపట పల్లవముల్ గవాచ్ఛమున్,
దాలిచి తోరణప్రసవదామసుగంధమరందబిందువుల్,
గాలులు వీచు వల్లవిచలత్కుచకుంకుమఘర్మవేగసాం
దోలనచేటికామృదులదోర్వలయధ్వను లాహరించుచున్. 3

భ్రమ—(చెవి యొగ్గి) ప్రభువా! కేవల మిది నలయస్వనియే యనియెద వేమి? అటు నిటుఁ బ్రధావించెడు వారసుందరులకతంబబింబముల వ్రేలుచున్న మణిమేఖలాసహస్రముల ఝణఝణత్కారంబులఁ దోరం బయి, ఘూర్ణమానసకలాంతఃపురగానంబుల భూషణారావంబులఁ బూరితం బయి, గుంజన్మంగళమృదంగశంఖకాహళాదినినాదంబుల నిష్ఠురం బయి, సన్నిహితమహీసురదేవసర్గసంపఠ్యమానపుణ్యాహఘోషంబున మాంసలం బయి, వృద్ధపురాంగనాజనసమారబ్ధంబు లైనపవిత్రపార్వతీలక్ష్మీకల్యాణగానంబుల ననూనం బయి యీయుత్సవకోలాహలము మహీయముగా నున్నది గదా!

మారు—(నిశ్వసించి) సఖా! కలకంఠ!

క. రమణీమణికిం బరిణయ। సమయము ప్రాపించుకొలఁది సాన్నిధ్యము, చి
త్తము సంశయడోలారూ। ఢ మగుచు నూఁగాడెఁ గాఁ దొడఁగెడు నాకున్. 4

భ్రమ—ప్రభువా! లతాభవనసమీపమునకు వచ్చినారము.

మారు—(సంతోషముతో) మల్లికావాససుభగమయినలతాభవనమా యిది?

కల — ప్రసాధనసమయసంభావ్యమయి క్షణోత్పన్నవిరత మయ్యెడుభూషణఝంకారము వినఁబడుచున్నది గదా!

భ్రమ — ప్రభువా! మంగళస్నానవిశుద్ధముగ్ధ మయినపరిక్షామపాండురాంగంబుచే సవిశేషలోభనీయదర్శనయుఁ ప్రసాధననిపుణనవమాలికానిర్వర్తితవివాహనేపథ్యమసురోదారవేషయు నయి సాక్షాత్కరించిన యుద్యానలక్ష్మివలెఁ దీఁగలసందులనుండి యదిగోఁ బూజ్యురాలు గనంబడుచున్నది.

కల — (పత్త్రజాలకాంతరమునుండి విలోకించి) మిత్త్రుఁడా! చూడు చూడు.

మ. ఇది సుక్షామమనోహరాంగకము లెంతేఁ గాంతిపూరంబులన్
వెదచల్లన్ నయనాంబుజంబులకు నుద్వేలప్రమోదంబుగాఁ,
గొప తేఁట్టివి భూషణంబులు హొరంగుం బెంపఁ గల్యాణి యీ
పొదరుందీవలయొప్పఁ దాను నొకపూవుందీవ యై భాసిలున్. 5

మారు — (ఆనందముతోఁ జూచి) ఇదిగో నీమె కొంచెముగా మోము పెడమరల్చినది. కాళిందీనవమాలికలతో నేమో సల్లాపించుచున్నది సుమీ. మన మీతీఁగలనడుమనుండి ప్రవేశించి రహస్యముగాఁ జూతము. (అట్లు చేయుచున్నారు)

(తరువాత మున్ను చెప్పినట్లు మల్లికయు, నవమాలికయుఁ గాళిందియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

మల్లి — సఖులారా! మీవిప్రలంభవచనము చేతనే నే నీయలంకారమున కనుమతించితిని.

నవ — సఖీ! నీవు వేఱుగాఁ దలంచుకొనకుము. (మారుతునిఁ జూచి సంతోషముతో జనాంతికముగా) కాళింది! మహాభాగుఁడు వచ్చి వెనుక నున్నాఁడు. వెల్లడింతమా? ప్రియసఖికి సత్యమని నమ్మిక పుట్టును.

కాళిం — సఖీ! వెల్లడింపకు. సమయము వచ్చినప్పుడే వెల్లడింపవలయును.

నవ — (చిఱునవ్వు నవ్వి) సఖీ! మల్లికా! నీవు మమ్మును వంచించితివి గదా!

మల్లి — (అనుతాపముతో) ఎప్పుడు?

నవ — సఖీ! రాత్రివేళ మమ్ముఁ గూడఁ గన్నుమొఱఁగి ప్రాణపరిత్యాగమునకుఁ బ్రయత్నించినదానవు కావా?

మల్లి — (సిగ్గుపడుచున్నది)

కాళిం — అదృష్టవశమున వెంటనే రాక్షసునిచేత గృహీత వయి మహాభాగునిహస్తమునందుఁ బడినదానవు.

కల — సఖా! మల్లిక పడినచోటనే నీవుండుట యెట్లు తటస్థించినది?

మారు—మిత్రమా! నే నుపవనాంతరమునఁ బ్రవేశింప నెంచియుఁ గాలు దొట్రిలినందున సంశయించి యక్కడనే నిలువఁబడితిని.

మల్లి—కాళింది! రాక్షసుఁడుగాఁడు. ఎవ్వఁడో యొకదివ్యపురుషుఁడు. అతఁడు మహాభాగునకు జన్మాంతరమిత్రుఁ డని భగవతి నాకుఁ జెప్పినది.

(ఇద్దఱు విస్మయపడుచున్నారు)

కల—సఖా! యేపురాక్షసజన్మమునుండి యీయనను నీవు విడిపించితివి గదా! ఆ మహాపురుషుఁ డెందుఁ బోయినాఁడు?

మారు—అతఁ డత్యంతసౌహార్దమున నాతోడ మాటలాడి సఖుఁడా! నీవు నన్నుఁ దలంచుకొన్నతోడనే నీయొద్దకు వచ్చి నీయుపకృతిని నేను నెఱవేర్చి పోయెద నని పలికి వెంటనే తిరోధానము నొందెను.

నవ—కాఁబట్టి నీవే విప్రలంభశీలవు.

మల్లి—నీయుపాలంభ ముచిత మయినదే.

నవ—సఖీ! నీ కీయలంకరణ మనుకూలముగా నున్నదో లేదో చెప్పు.

మల్లి—(సిగ్గుతో చిఱునవ్వుతో) సఖీ! యిది నాయలంకారము గనుక నెట్టన నిట్టిది యని ప్రశంసింపఁ జాలకున్నాను. ఇంతియకాని నీప్రసాధననైపుణి వాగతీతమే.

కల—వాగతీత మని మల్లిక చక్కఁగాఁ జెప్పినది. ఇం దొక్కొక్కటే వర్ణనము నతిక్రమించుచున్నది. ఇది చూడు—

తే. గీ. వలచునభినవకుంకుమపంకమునను। దిద్దుమదిరాక్షిముద్దులతిలక మొప్పు;

మారు—(అభిలాషతో)

రక్తమై రమ్యనవసామ్రాజ్యసక్తమై యు। చంచలత నిల్చుమామకస్వాంతమట్లు. 6

కల—(చిఱునవ్వుతో) సఖా! నావచనమును నీ వపహరించితివి.

భ్రమ—అయ్యా! చూడు మారుఁడు ప్రభువుగా రొసంగిన హారయష్టి యీమె కంఠమూలమును జుట్టుకొని యున్నది

కల—(చక్కఁగాఁ జూచి) నిజముగా నిది వయస్యదోరంతరవిహారసమల్లిత మయిన హారవల్లియే. (విమర్శించి)

మ. స్మరదాహంబునఁ బాండుమూర్తి నగుచున్ శంఖంబుపోంకంబుదా
హరియింపం గలకంఠకాంతమున నీహారంబు భాసిల్లెడున్;

మారు—

హరిణాక్షీవదనంబు నిక్కముగ నేణాంకుఁడుగా నెంచి యం

నరమందుండి యుదగ్రకాంతము భజింపఁగోరి యేతెంచె నాన్. 7

కళ—(సశ్లాఘముగా) నీ ప్రతిభోత్కృష్టము సర్వోత్కృష్టముగదా!

మాధ—సఖా! సముదారవికసిత నీలపద్మ గర్భకలిత నవమాలతీకుసుమ సౌరభ్యలుబ్ధ దంచితమధుకర సమూహమునఁగి శోభితంబును, నక్షత్రతాటంకకిరణపల్లవితకపోలపుష్కలంబును. నళినసుభిహిమజలశబలకుంకుమఘన సారసరసాంగరాగలలితఘనతుంగకుచకుంభాభోగ ప్రేంఖోళహారజాలంబును, నిబిడనితంబబింబమండితకాంచన కాంచీగుణపద్మరాగమయూఖపుంజమునఁజిత్రాంగజితమంగళహస్తంబును, నాదము ముక్తక నూపురకిరణక్రమమున సంసేవితచరణపుండరీకంబును నై నయనాభిరామమయిన యీ మోహనాకృతి యేమి సకలవిభూషణములు (బాగుగఁ జూచి) అయిన నీయనవద్యాంగికి నలంకారము లు ప్రసక్తములే. యెట్లన—

మ. నయనప్రాంతనతసితాక్షుతిపుటిన్ స్యర్థంబు నీలాబ్జ మే
క్రియ హారంబును గాను భారము స్మితశ్రీఁ బాల్పుచందోయిన
వ్యయరాగాంఘ్రియుగాతిబాధకము పిండాలక్తపాతంబు; వి
శ్చయ మీసాజపుఁ గిమ్మతావి మొయిరం బుట్టల్ వృథాయాసముల్. 8

భ్రమ—పాపట యందుఁ జూడామణి కనఁబడ దేమి?

వస—సఖీ! నీయనయాసలక్ష్మిచే నలంకృతమయినపూగవేలంకరణము నీరత్నము కు రమునఁ జూచుకొనుము.

(ఎవరు నవ్వుచు నెనఁబూనుచున్నది)

మల్లి—(సిగ్గుతోఁ జూచుచున్నది)

మాధ—సఖా! యిదిగో—

మ. చెల్లప్రాయమునకు సొగసులుదవ ప్రస్తాపము గంపఁ జి
న్నెలకొలుకుల్ గల యందము జూచి, యాయువుకు గాదు యథార్థంబుగాఁ
జెలువంపుంగిని నైనయాకలితలిన్ సిద్ధోపమానం బెటన్;
నిలువుంపర్వతముకు నా కొల్పుననీడం జూపియాచూచితిన్. 9

వస—సఖీ! స్వభావస్నిగ్ధము లయిన నీలనయనోత్పలములకు శోభ గాక రానికాటుక రేకతోఁ పను, ముగ్ధమనోహరకపోలమయిన గండపాలికయందు గుణోత్కృష్టము గాంచు మున్న కస్తూరికాపత్రభంగరేఖయునవిభావిత నాగుశోభాతిశయముతోడను, గారి చరణాగ్నివలెనె సుకుమారచరణనఖరబంధనముఁ బుట్టిన పవిత్రమనోహరకుంకుమతిల

కాంచితరమణీయలలాటము నీటుతోడను, గండశిలకుపచ్చత్రాపాంకురాంక ను త్పాదించెడును దారసీమంతపథవర్తి సుందరసిందూరముతోడను, సకలలోచనానం దసంధాయక మయి చంద్రమామకు సాటి వచ్చెడు నీమోముఁదామరను నీవు గూడఁ జూచుకొనుము.

మల్లి—సఖీ! నవమాలికా! నాకు శిఖామణి యేల పెట్ట వయితివి?

నవ—సఖీ! మఱచితివా? రాక్షసహస్తమునుండి జాఱిపడినప్పు డది మరలఁ గ్రిందఁ బడిపోయిన దని నీవే చెప్పితివి గదా!

మారు—అయ్యో! శిఖామణీ! మరలఁ గ్రిందఁ బడిపోయితివా?

తే. గీ. ఎట్టెటో యీమెపొందు నదృష్టవశత
మరల మరలను గొండొక పొరయునీవు
మాణికమ! నాకుఁ బోలెను మాటికికట!
కలుగుచున్నది యెడఁబాటు సులభముగను. 10

(తెరలో) నవమాలికా! త్వరపడు త్వరపడు సుంచారవిధి నిర్వాణక్షణము. (అందఱు వినుచున్నారు)

కాళిం—సఖీ! భగవతి వేగిరించుచున్నది. పోదము. ఈవిరహావసానమున నిష్టసంగమము నీవు పొందఁ దగినది గదా!

మల్లి—(విషాదముతో నిట్టూర్చి తనలో) అయ్యో! నాప్రాణములు గాపాడుటకు మాత్ర ముపయోగించెడుమాట లాడు నీప్రియసఖులచేత మోసపోయితిని, కటకటా! నిష్ఠురారంభ మయిన నిష్ఠురగగనవాణీదుర్వాకముచేత నాజన్మఫలము పాపహృత మయినది. హా! మందభాగినిని నే నిప్పు డేమి చేయుదును? వంటనే యానా క్రూరరాక్షసుఁ డేల భక్షింపఁ డయ్యెను? అయ్యయ్యో! దుష్టపక్షిసంతతులను నిరాలంబ మయిన యాకాశమునుండి క్రిందఁ బడినప్పుడు నుగ్గునూచ మేల కానయితిని? (స్మరించి మరల నిట్టూర్చి) అయ్యో! యట్లు కంఠచ్ఛేదమునకు గడంగి ఖడ్గము నందుకొని జీవితపరిత్యాగమునకుఁ బ్రయత్నించిన యామహాభాగుఁడు నానిమిత్త మిఁక నేమి గానున్నాఁడో?

నవ—(జనాంతికముగా) సఖీ! కాళిందీ! పాపము! నిజము తెలియక ప్రియసఖ మానసవ్యాకులతచే నధికవ్యథ నొందుచున్నది. (ప్రకాశముగా) భర్తృదారికా! ప్రత్యుత్తర మీయక యూరకుంటి వేమి? నీయనర్ఘ్యగాలు వేల దీర్ఘోష్ణము లయి యెఱ్ఱని మోవి విగుగను గింపించి పరిత్యాగము గ్లానిం బొందుచున్నవి? ఏమి

టి కీబాష్పస్తబకములు నీ చెక్కుటద్దముల వ్రాసినపత్రలేఖలను జెఱిపి కాటుక గ
రంగఁ గాలువలు గట్టుచున్నవి?

మల్లి—(నిశ్వసించి) సఖీ! నవమాలికా! మనోరథసహస్రములచేత సంవర్ధిత మయి
నట్టి ప్రియవస్తువును విఘటించునిష్ఠురవిఘ్న మనియెడుమృత్యుదేవతకత్తుకను
జొచ్చి బాధపడుచున్నదానినిగా నన్నెఱింగి యుండియు నీవు గూడ నిట్టులాయా
సపెట్టెద వేల? (నిశ్వాసముతో) జీవితనిర్విశేషురాం డ్రగుప్రియసఖుల కిది యుక్త
మే. ఇంతపనిక నయ్యయి విప్రలంభవచనములచేతఁ బ్రతారించి యిప్పుడు వెండి
యు నన్నా హాయుపుఁగుంభీపాకమునఁ గూలఁ ద్రోయఁ బ్రవర్తించెదరు.

కల—వయస్య! నీసౌభాగ్యమును జూచుకొనుము.

ఉ. ఈమె ప్రియాలివాక్యముల నెంతయు నమ్మి భవత్సమాగమా
శామిళితాత్మ, ముగ్ధ, తన చక్కఁగమున్ గయిసేయ నిచ్చి, యి
ప్పొ మది బాష్పకంఠి యయి ప్రుక్కెడు నన్యవివాహసంశ్రుతిన్,
లో మొగులుం దలంచి దిగులుం గనుబాలమరాళిపోలికన్. 11

నవ—(సకరుణముగా, జనాంతికముగా) కాళిందీ! మనసులోని దుఃఖముచేత నతివి
షణ్ణ మయిన భర్తృదారికావచనము నాలకింపుము.

క. అనుకూలవిప్రలంభము లను మన మొందింప నుమ్మలము సస్నేహం
బును సవిషాదము నోల్లం గనుము సధిక్కారమునుగ నాతి వచింపన్. 12

(ప్రకాశముగా) సఖీ! యీమావిప్రలంభవచనమునకుఁ గినియకుము. ప్రసన్నవు గ
మ్ము. (మారుతునిఁ గడకంటఁ జూచి) నీయందు సవిశేషబద్ధానురాగుఁ డయిన
యీయనకు నీకరకమలము నొసంగుము. బంధువర్గము నానందపఱుపుము.

మల్లి—(శోకభారముతో) సఖులారా! తరుణమయూరపింఛమువంటి నిద్దంపుఁ జా
మనచాయ గలనునెఱివాంగమున నెసంగుమహాభాగుని మారుతుని సంపర్శించినది
మొద లన్యపురుషునిఁ దలంచి యేని యెఱుంగను; కావున సత్యప్రమాణముగాఁ
జెప్పుచున్నాను. విను మహాభాగునిపూర్ణలావణ్య మనెడుభాగీరథీప్రవాహమున న
వగాహనము గావించుటచేతఁ బవిత్రము లయిననానేత్రములతో లాఁతివాని నిఁక
ముందును జూచుదానను గాను.

కల—మిత్రుఁడా! యీవచనామృతమును వీనుజేరలతో గ్రోలుకొనుము.

మారు—మదీయమానసవిహారమల్లికాక్షి! మల్లిక!

చ. హృదయమునన్ నిమేష మగుప్రేమగ సాలిపె యుంచ్చుచున్న ప్ర

న్నది కడుఁ బొంగి పైఁబొరలు నా, హృదయంగమ మైనపల్కులన్
మనమనమోహనాగ్ని దగ్ధుఁడయి క్రుంగెడు నా కమృతాభిషేకసం
పద గలిగించిన ట్లయితి; ప్రాణము వచ్చెను బ్రాణనాయకా. 18

(మరలఁ జెరలో) నవమాలికా! త్వరపడుమను మన్నారు. సిద్ధాంతులు పెట్టిన వివాహ ముహూర్తము సమీపించుచున్నది.

(అందఱు వినుచున్నారు)

మల్లి—(కన్నీళ్లతో) అమ్మో! భగవతి మాటల నాజ్ఞాపించుచున్నది. సఖి! నవమాలిక! లే లెమ్ము. భగవతి తానుగానే యిక్కడికి వచ్చెనేమో; ఇంతలో నే యీ లోకలతావలయమున కరిగి మిమ్మొక్కటి ప్రార్థించెదను.

నవ—సఖీ! నీ వాజ్ఞాపనాయోగ్యురాలవు. ప్రార్థించుట యేమి? నమ్మ నీయిష్ట వచ్చినకార్యమునందు యథేష్టముగా నియోగింపు భగవతి యాదేశమును నిర్వర్తింపుము.

మల్లి—సఖి! విషాదసంభ్రమములచే నాదేహము కంపించుచున్నది. కాబట్టి నేను లేవలేక యున్నాను. నాకన్నులయందు బాష్పపూరము నిండుచున్నది; నే నిలుచు చోటఁ జూడను సయితము చాలకున్నాను. నీవే నాచేయి పట్టుకొని లేపఁ గొని మెల్లగా లతావలయాంతరమున నన్నుఁ బ్రవేశపెట్టుము. (చేయి చాఁచుచున్నది)

సఖులు—సంజ్ఞచేఁ బాణిగ్రహణమునకై మారుతునిఁ బ్రేరేపించుచున్నారు)

మారు—(భయమును నభినయించుచున్నాఁడు)

కల—మిత్రుఁడా! యిది సాధ్వసమునకు సమయము గాదు. చిరకాంక్షితమైన మల్లికాపాణిగ్రహణమహోత్సవము ననుభవింపుము.

మారు—(లతావలయమునుండి వెడలివచ్చు మల్లికపాణిని ననురాగముతో గ్రహించుచున్నాఁడు)

మల్లి—(హర్షముతో) సఖీ! నవమాలిక! నీచేయి మిక్కిలి వేఁడిగా నున్నది. చేయి పట్టుకొన్నంతమాత్రమున నాయవయవము లన్నియు నమృతసముద్రమునఁ బడినట్లు సుఖపారవశ్యము నొందుచున్నవి. (మారుతునే యూఁతకొని లేచుచున్నది)

మారు—(బదులు పలుకకయే మెల్లమెల్లగాఁ గొనిపోవుచున్నాఁడు)

సఖులు—(చిఱునవ్వుతో వెంబడించుచున్నారు)

కాళిం—సఖీ! మల్లికా! లతాగృహమునకు వచ్చినాఁడను కాఁబట్టి నెప్పుడు వచ్చిన దేమో చెప్పు

మల్లి — (నిట్టూర్పుతో) సఖీ! నవమాలికా! యేతీఁగ మొదటికి వచ్చినారము?

మారు — బహుళకుసుమరసపరివాహమందరపరిమళలోలలోలంబపుంజఝంకృతిముఖర మీ మందారమూలమునొద్దకు.

మల్లి — (సబాష్పకంఠముగా) ఈమందారము నేను పెంచినదే. కాఁబట్టి నిర్జనమైన యీప్రదేశమునందు మి మ్మొకటి ప్రార్థించెదను.

కాళిం — సఖీ! మే మవధానము గలిగియున్నాము.

మల్లి — ఓ జీవితనిర్విశేష! మారుత! (అర్ధోక్తిని వైలక్ష్యమభినయించుచున్నది)

సఖులు — (పరస్పరము నవ్వుకొనుచున్నారు)

మల్లి — ఓజీవితసర్వశేష! నవమాలిక! సఖీ! కాళింది! పరిపూర్ణచంద్రసుందరాకారుండగుమహాభాగుని పాదములకు శుశ్రూష చేయుసౌభాగ్య మభిలషించి కదా విఫలమాన మయిన నాజీవితమును నిలుపుకొంటిని. ఆకందర్పసుందరుని ప్రథమదర్శనము మొదలిప్పటివఱకును గృహాస్థికారవిందమకరందవాహులయి మందమందముగా వీతెంచెడు సుద్యానవనమారుతములకు నోర్చుకొనుచుంటిని. ప్రచండమకరధ్వజభుజదండమండలితధనుర్దండటంకారఘోరము లయినమధుకరహుంకారముల నాకర్ణించుచుంటిని. చిగిరించినతీయమామిడిగుబురులలో విహరించుచుఁ గోకిలములు గావించెడు పంచమప్రపంచము హాహాకారముచే దురంతము లగువసంతదివసములు వేగించుచుంటిని. ఇంతియ కాక కిసలయతల్పకల్పనములచేతను, మృణాళభంగహారరచనములచేతను, కదళీదళపవిత్రవీజనములచేతను ఘనసారపరాగచర్చికాసంపాదనములచేతను నింకను పత్త్రముచితోపచారములచేతను, మిమ్ములను గూడ నాయాసపెట్టుచుంటిని. అట్లు రాక్షసహస్తమునుండి జాతి యాకాసమునుండి క్రిందఁబడుచు నిష్కారణ మాత్రమున నెవ్వనిచేత రక్షితనయితినో యట్టిమహాభాగునిసంగమ మెవరికో పుణ్యాత్ములకుఁ దక్క సులభముగాని నాకు దుర్లభమే. కాఁబట్టి నాజీవితధారణము క్షణమేనియు మహాపాతకములలో నగ్రగణ్యమని తలంచెదను సఖులారా! జన్మాంతరమునఁ బునర్దర్శనము గోరుచు మిమ్ము వీడుకొనుచున్నాను. (సప్రశ్రయముగా నంజలి పట్టి సగద్గదముగా) సఖీ! నానిమిత్తము నీవిట్లు సమస్కరించి సుందరస్రోతస్సీమబాంధవుండును దీర్ఘనిర్నిద్రాలోచనపుండరీకుండును నగు నమ్మహాజనుఁడు పరలోకగత నగునాకొఱకు జలాంజలి నిచ్చునట్లు రహస్యమున నాయనతో విన్నవింపవే. (రోదనము చేయుచున్నది)

---

* ఈవాక్యము మూలమునందు సంస్కృతప్రాకృతసమానము.

మారు—(సకరుణముగాఁ దనలో)

మ. హరిహరి మేను వాసెఁబ్రయత్నముతోడ శుభాంగి తానిటుల్
కరుణమనోహరం బగువిలాప మొనర్పఁగ నాలకించుటన్,
సరళితచేఁ గరంగెడును, జాలిని రూపఱుఁ, గందు మోహవి
స్మరమున, వ్రీలు నాత్మ, హరుసంబునఁ బొంగెడుఁ, డెంద మిత్తఱిన్. 14

కాళిం—సఖీ! యమంగళము దొలంగును గాక.

నవ—(కన్నీరు పెట్టుకొనుచున్నది)

మారు—(ప్రకాశముగా)

* క. వీణావిరావకోమల! వాణీబంధుగణచిత్తవనజమరాళీ!
రాణ నెసఁగుసహచారిణి! ప్రాణమునకుఁ దగకు పలుక కతికరుణోక్తిన్. 15

నవ—(జనాంతికముగా) కాళింది! మహాభాగుఁడు తన నేర్పుచేత నచ్చముగా నానలెనే మాటలాడుచున్నాఁడు; కాఁబట్టి యాయన నిప్పటికిని ప్రియసఖి యెఱుఁగదు.

మల్లి—సఖీ! ముగ్ధరాల! సాహస మనియెద వేమి? ఎవ్వనికి జీవలోక మంతయు మృన్మయ మయి కనఁబడుచున్నదో యెవనిహృదయము మదీయాగాధభంగమున నతికాతర మయి యడలుచున్నదో, యంతటియర్ధరాత్రమున నట్టిదుర్గమప్రదేశమున కేకాకి యయి పోయి సకలభూమండలమండన మయి తనకంబుసువరకంధరాకాండము నందు నెవ్వాఁడు క్రొవ్వాఁడికరవాలముఁ జేర్చుకొనునంతటి మహాసాహసమునకు సిద్ధపడెనో, యటువంటినాప్రేమనిధికొఱకు జీవితసహస్రపరిత్యాగ మయినను సాహసము కానేరదు. ఈవిషయమున నీవు నాకుఁ బ్రతికూలవు కాకుము వెండియు మహాభాగునకు నామాటగా నిట్లు చెప్పుము (సగద్గదముగా) నాథ! మందభాగినిని నే నీజన్మమున యుష్మదీయపరిరంభసౌభాగ్యమును బడయ లేక పోయితిని. కానీ జన్మాంతరమున నయినను నీపొందే యపేక్షించుచున్నాను. నాతోఁబుట్టు వగు నక్షత్రమాలికను మాత్రము మరకతకవాటస్నిగ్ధవిశాల మయినమీవక్షస్స్థలమునందు నన్నుఁబోలె సర్వదా ధరించుకొనుఁడు. (మారుతునిఁ దడవుగఁ గౌఁగిలించుకొని యానందముతోఁ దనలో) ఏమిది? ప్రియసఖీసంస్పర్శము మయినంతట మంచిగంధ మబ్బినట్లయి మహాభాగపరిరంభమునకుఁ బ్రతి వచ్చుచున్నది. హృదయసన్నిహితుఁ డయి సుఖింపఁ జేయుచుండె నని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యిది నాకడసారికవుఁగిలింత సుమీ.

---

* ఈపద్యము మూలమునందు సంస్కృతప్రాకృతసమాసము.

సఖులు—(చిఱునవ్వుతోఁ దమలో) ఇది కపటపు కౌఁగిలింత కాదు. మొదటిదో రెండవదో.

మారు—(కౌఁగిలింపఁ బడియే యానందముతో సహజస్వరముతో)

ఉ. ఎవఁడు దృఢానురక్తమతి నిందుముఖీ నిను నిశ్చయించునో
యెవనికినై శుభాంగి యసువులైన త్యజియింపఁగఁ దెంపుఁ జేసెదో

మల్లి—(తనలో) ప్రియసఖికంఠము మాఱిపోయినదేమి? (ప్రకాశముగా) ఆయన యెచ్చట నున్నాఁడు?

మారు—

వివిధవిషాదమారశరవిస్ఫుటభుజాంతరగాఢపీడితా
త్యవిరళపీవరస్తనత నాయెగఁ ద్వద్భుజపంజరంబునన్. 16

మల్లి—అమ్మో! మహాభాగుఁడే. (హర్షసాధ్వసలజ్జలతోఁ దొలఁగుచున్నది)

మారు—

తే. గీ. సాధ్వసంబునఁ దొలఁగకు చంచలాక్షి!
తగునె సంభ్రమకాతర వగుట దాస
జను గదఁ? చిరకాంక్షితోత్సవపుఁ గౌఁగి
టికిని భంగం బొనర్తు వదేల లతాంగి? 17

మల్లి—(వ్రీడాసూయలతో) సఖులారా! నేను బాగుగా వంచిత నయితిని.

కల—(త్వరగా సమీపించి) కల్యాణి! యాలాగున బలుకకుము.

మ. జగదుత్తంసుఁడు నావయస్యుఁ డకు భూపాలప్రాయుఁడై తీ వహా
సుగుణాఢ్యా! యెటు విప్రలబ్ధ యనఁ జొచ్చెన్ నిన్నుఁ? దన్నాత్మప్రాప్తిలో
భగవతీయోగమృగతృష్ణికం బడి యదభ్రభ్రాంతి వర్తించు దు
ర్భగుఁ డాడంబరకుండె నిన్ను పరికింపన్ విప్రలబ్ధుం డిటన్. 18

ఉ. చందనపాదపంబునకు సౌరభసంపదవోలె, జ్యోత్స్న పూ
ర్ణేందునకుం బలెన్, మణికి దృష్టియుఁ బోలెను శోభనాంగి! నీ
యందపుసొమ్ముగ న్మిత్రుని కవ్వియు వానికిఁ బోలె నీవు నీ
సుందరమూర్తిఁ జెప్పెదను జూడవె సమభ్యుదితానలంబమై. 19

భ్రమ—(సమీపించి) నవమాలికా! మన యదృష్టము మంచిది. ఒడయుఁడు నొడయురాలు నభ్యుదయమున వర్థిల్లుచున్నారు.

మందా—(పరిహృష్టవదన యయి ప్రవేశించి)

తే. గీ. సిరియుఁ బార్వతి, భారతి, సీత, భీమ
జాత, పౌలోమి, రుక్మిణి, సత్యభామ,
కృష్ణ, శర్మిష్ఠ, సావిత్రి, ధృతి నరుంధ
తీ రమసాధ్వి, యాశీర్వదింత్రు గాక. 20

(అంతటఁ జూచి సాశంకముగా) మల్లిక యీలతాభవనమునుండి యెక్కడికి వెళ్ళినదో! (లతాంతరముఁ జూచి యానందముతో) అహో! నామనోరథములు ఫలించినట్లే. ఇదిగో! మందారమూలమున మారుతుఁడు—

చ. అతిసుకుమారమూర్తి గృశమునై రమణీయతఁ గాంచు మేనితోఁ
బ్రతిపగుడు ప్రియుం జను సరి నచ్చెడురూపున లోభనీయుఁడై
చతురకటాక్షముల్ స్మరదురాగబలాత్కము ప్రేక్షనట్రు వా
వతులితమల్లికాముఖమునం దోలయించుచు నున్నవాఁ డిటన్. 21

(సమీపించుచు) నవమాలికా! యాలసించెదవేమి?

నవ—అహో! భగవతియే వచ్చినది. (ఎదురుపోయి) భగవతి! మేము మాలసించుట లేదు.

మల్లి—(సగద్గదముగా) భగవతీ! రక్షింపుము. రక్షింపుము. (అంజలిపట్టి పచ్చుచున్నది)

మందా—(మల్లికను కౌఁగిలించుకొని) బిడ్డా!

మ. సమరాగుండు మహాభిజన్ముఁడు జగత్ప్రఖ్యాతుఁ ప్రియుం డౌజనో
త్తముఁ డందున్ బృథరక్త వీవు; పొగ డొందం జాలుకల్యాణి! నీ
దుమనోవాంఛ ఫలించుఁ; బుణ్యసుముఖా దో నిన్నుఁ బెండ్లాడి, డెం
దముఁ గందించు చిరాంగజజ్వరము బాధం బాయుం నిం కీతఁడున్. 22

నవ—(ఆనందముతో) భగవతీ! సర్వోత్తర మయినతననిర్మాణవైదగ్ధ్యము చిరకాలమునకు సఫలమగుటచేత విధాత కృతార్థతను బొందుఁ గాక. శంబరకహంతకుని పరిణయప్రసంగముచేతఁ గలుగను లయి బంధుజనహృదయంబులు ప్రసన్నతనొందుఁ గాక. మాతాపితృసమానము లగువిహాహస్తములతోలనే మహాభాగునిచేతికిఁ బ్రియుఖిససర్పింపవలయును.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! వారు సర్వమంగళావచనప్రమాణలు గదా!

మందా—నవమాలికా! నే నిప్పుడు వేఱుగ నర్పింప వలసినదేమి?

తే గీ. చెక్కు చెమరింప ఖండంగ రక్కసీని। చేతియందుండి తిగిచి రక్షించి యీమె
ఘోరఖడ్గంబు మెడఁ బెట్టుకొన్నయితని। కరమునం దుంచె సర్వమంగళయె మున్ను.

మఱియు——

క. ఒండొరులయిచ్చ వగునీ। పెండిలియం దేల యీమెఁ బెద్దలొసఁగ ! నా
థుం డుపయింపఁగ రంజిలు। చుండుకలువ నెక్క రిచ్చిరో తొగచెలికిన్. 24

అయినను లోకాచారము జరిగించెదను. (మారుతుని గూర్చి) వత్స ! మారుత !
యిటురా.

మారు——భగవతీ ! యాజ్ఞాపింపుము.

మంద——

చ. వెలఁది, ప్రసిద్ధవంశభవుఁడు విశ్వావసు కూఁతుకీ గుణ్యస
కవితతవలి లచ్చి బలెఁ గానకి కాంతివపుఃశ్రీ; ధర్మముల్
సలుపఁగ రాఁగ పావకుఁడు సాక్షిగ, నే సుహృదుండనైననీ
కొలఁదిని నీవి శ్రేయము వహించెను బట్టిపించితివే వశో. 25

కల——మాపుణ్యసుకృతము ఫలించినది.

నవ——మాకులదేవతలు ప్రసన్నలయిరి.

కల——(హర్షముతో) భగవతి ! సర్వదా యనవద్యమయి యీసంబంధమును జూచి
హృదయము ప్రసన్నమగుచున్నది. చూడు——

ఆ వె. సహజనూతనాంగసౌందర్యసమున్నా। తైకరాశి కఖిలస్పృహకోర
కాంగకాంతి కీమె కిఖాభిజాత్యంబు। కనకకుసుమదామమునకుఁ దావి. 26

నవ——(మల్లికను జూచి నిశ్వాసముతోఁ దనలో) ప్రియసఖి మహాభాగునకు సర్వదా
వల్లభయిస్పృహే కాఁగలదా?

మంద——(పమస్కరించి కన్నీళ్లతో) వత్స ! మారుత !

మారు——(సాశంకముగా) భగవతీ ! యాజ్ఞాపింపుము.

మంద——

ఉ. ఒరు లెఱిఁగింపఁ దగ్గ దొకఁ డంత దెలుఁగుగు జ్ఞేయసారముల్
కొరవరి ! నైనఁ గేవలముఁ బ్రేముడినన్ బలికెంచు నియ్యెడన్

మారు——(వినయముతో వినుచున్నాఁడు)

మంద——(మల్లికచేయి పట్టుకొని)

తరుణి యి దేకపుత్రిసుమి తండ్రికి, బంధులకెల్లఁ బ్రాణ మీ
పొరసినస్నేహబంధ మెడ పొంపక యుండుత మీదు నీమెకోన్. 27

మారు-(సిగ్గుతో) అమ్మా ! నాన్నగారి యనుమతి వినఁ బుట్టెనితిపాశయము

పట్టుచున్నది.

కల—భగవతీ! యతిప్రసక్తమయిన మీయభ్యర్థనమునకుఁ దగినయుత్తరము నిత్తుని నిపత్తుమున నాకుఁదోఁచుచున్నది. మాధవుఁడు—

చ. స్థిరపడె స్నేహ మీమె కన, స్నిగ్ధునకున్ సకృతీశు నల్లె; క్రు
మ్మరు పలుకఁడై యటన్న, ననుమంచిత, మయ్యెను బ్రేమపాత్రుఁడై మున్;
సరళత ట్టెఁ డెవ్వఁ డన్, సౌహృదవాక్యము; యీమె కోసమై
సరకు నొనందు ప్రాణముఁ, సర్వము నీమె యె చూచె నానిసిక్. 28

మందా—(సవిమర్శముగా మల్లికను గూర్చి) పుత్రీ! నీకుఁ గూడ నించుక యుపదేశించెదను.

మల్లి—భగవతీ! యానతిమ్ము.

మందా—

ఉ. సేవల నత్తమామలకుఁ జేయు మెపప్పుడు మాఁదుబిడ్డలున్;
సేవకులం దయాంగినుము, స్నిగ్ధపుసమ్మత సత్తులం దతి
థ్యావళి సత్కరింపుము; గృహక్రియలంచును బట్టకింప క
మ్మా! వెయి చెప్పనేల? సుఖమందుము సల్పుముభర్త యిష్టమున్. 29

మల్లి—(సిగ్గుతో మనస్సున నంగీకరించుచున్నది)

నవ—ఇది యుచితమయినయుపదేశము.

మందా—వత్స! మారుత! తలఁచినవ్వాఁడు వచ్చెనని నిన్ను వీడుకొనినయాదివ్యపురుషుని మాకరందనామునిని, శంబరకహంతకవంచనార్థము మల్లికావేషమును దాల్చి దయచేయుమని యిప్పుడు సంస్మరింపుము.

మారు—(ధ్యానము నభినయించుచున్నాఁడు)

(తరువాత మల్లికావేషముతో మాకరందుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

మాకం—సఖా! మారుత! యిదిగో నేను వచ్చితిని. నీయభీష్టము నెఱవేర్చెదను.

(మందాకినీమారుతులు దక్క మిగిలినయందఱు విస్మయము నభినయించుచున్నారు)

కాళిం—(జనాంతికముగా) వనమాలికా! యీతఁడు మహాభాగునిచే రాక్షసబాధము నుండి విమోచితుఁ డయిన దివ్యపురుషుఁడు సుమా!

నవ—కాళిందీ! యాశ్చర్యమాశ్చర్యము! ఎవ్వఁడు ప్రియసఖిని భక్షించుటకు సిద్ధపడెనో యతఁడే యిప్పుడు రక్షించుటకు సిద్ధపడినాఁడు. [మల్లికతో] సఖీ! మాకు మఱియొక ప్రియసఖి యెట్లుగలిగెనదో చూచుము మాఁదు.

మారు—మహాపురుష! భగవతి నిన్ను మున్ను కోరినదాని నాచరింపుము.

మాకం—చక్కఁగా నాచరించెదను.

[కాషాయాంబరయుగళహస్తయయి సారసిక ప్రవేశించుచున్నది]

సార—భగవతి! యిది చపలకుండు తెచ్చినవస్త్రయుగ్మము.

మందా—వత్స! కలకంఠ! నీ పీతకాషాయయుగ్మముచే శోచనీయమయినను నావేషము ధరించుకొమ్ము. ఇది విషయోపభోగవిరుద్ధమే యయినను దీనిచేతనీవు దమయంతి కను బొందం గలవు. [అందఱు నవ్వుచున్నారు]

మారు—ఇదియు మనకు మంగళమే యనుకోవచ్చును.

కల—[చిఱునవ్వుతో వస్త్రయుగ్మము తీసికొని నిష్క్రమించి మందాకినీ వేషముతోఁ బ్రవేశించి] ఇదిగో! భగవతి నయితిని.

మారు—శంబరకుఁడు నీపాదములమీఁదఁ బడుఁగాక.

మందా—[కాళిందీనవమాలికలను జూచి] బిడ్డలారా! మీరిద్దఱుఁ గలకంఠునితోఁ గూడ నీమహాపురుషు ననుసరింపుఁడు.

ఇద్దఱు—చిత్తము భగవతి!

మాకం—[చిఱునవ్వుతో] భగవతి! శంబరకునిఁ బెండ్లియాడఁ బోవుచున్నాను.

మందా—వత్సా! ముందునీకుఁ జెప్పినమార్గమున నాయభిలషితము నెఱవేర్పుము.

మాకం—మిత్రుఁడా! రమ్ము కలకంఠ! మారుతునకు నేను నీవంటివాఁడనే సుమీ.

కల—మహాపురుష! మా కందఱకు నీవు పూజ్యతముఁడవు. పోదము రమ్ము. [కాళిందీనవమాలికలతో నిష్క్రమించుచున్నారు]

మల్లి—సఖులారా! నా కిక్కడ సాయ మెవరు?

నవ—[చిఱునవ్వుతో నించుక మరలి] ఇదిగో నీమహాభాగుఁడే.

మందా—భ్రమరక! నీవుకూడ గూఢముగా విష్ణురాతునింటికిఁ బోయి మధుకరిక చెప్పినట్లు కావింపుము.

భ్రమ—చిత్తము భగవతి! [నిష్క్రమించుచున్నాఁడు]

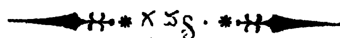
మందా—వత్స! మారుత! యిదిగో నిరుగడ దృఢముగా వెలుఁగు వేసి కాపాడఁబడెడు నీయుద్యానవీథి నాయాశ్రమము నంటి యున్నది. ఇక్కడ నంబికావర్ధనార్థముగు మల్లికకొఱకుఁ బుష్పాడియుసుకతోఁ జక్కనిదారి యొకటి యేర్పఱుపఁబడియున్నది. కాఁబట్టి మనమును బోవుదము. అస్మదాశ్రమోపశల్యభూములు రమణీయములు సుమీ అక్కడ—

ఉ. స్వైరపులీలలం దొసఁగు సౌఖ్యము మీకు నవాబ్ధిశంకమా
యోదకమారనృత్య సమయోచితనిస్వనశబ్దసత్త్వమా
త్రోత్థితమోనిగూఢములు నుచ్చమరీచకిసాలశాఖికా
స్వాదుచకోరికానయన శారము లాపికభుక్తచూతమున్. 30

సూత్రి. సూ——

ఉ. అలసినఁ గిరీశులన్ నవలతాంతవితానలతాగృహంబులం
గొలఁగొనుచు మెల్లమెల్లనిమ నోపకతో భజియించు నూత్నని
ష్కలితబహుప్రసూనమకరంద నిమగ్నసముత్థితంబు లౌ
కలకలహంసగాన సుముఖంబులు సోమపరస్పమోదముల్. 31

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది శ్రీమహేశ్వరప్రసాదలబ్ధసరసకవితాధురంధర వద్దాదిసాధుజనానందసంధాయ
కామాత్యకాచ్చనామాత్యపౌత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబతిమ్మరాజాత్మజ
శాస్త్రముక్తాఫల సూరపరాజప్రధాన తనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయనామధే
యాంధ్రీకృత మల్లికామారుతప్రకరణమునందు షష్ఠాంకము.

సమాప్తము.

సరస్వతీకార్యస్థానమున వెలకుదొరకు పుస్తకములు.

1.	మాలతీమాధవీయము ...	రు. ...	0	8	0
2.	రాయనభాస్కరమంత్రిచరిత్రము ...	...	0	4	0
3.	శ్రీరామేశ్వరయాత్రాచరిత్రము ...	...	0	8	0
4.	మార్కండేయపురాణము ఎఫ్. ఏ టెక్స్టు 1903 04	...	1	4	0
5.	శకుంతలాపరిణయము ...	...	0	8	0
6.	హిందూగృహము ...	...	0	1	0
7.	మనుష్యవాంఛానిష్ప్రయోజనత్వము ...	...	0	1	0
8.	నేలబొగ్గు ...	...	0	1	0
9.	భువనమోహిని ...	...	0	4	0
10.	మిల్లరుదొరవారిజీవితము ...	...	0	1	0
11.	అపవాదతరంగిణి ...	...	0	6	0
	డిటో సరస్వతీచందాదారులకు	...	0	4	0
12.	విజయవిలాసము ...	...	0	6	0
13.	కాటన్‌దొరగారిచరిత్రము ...	...	0	1	0
14.	మాతృపటము (ఇంగ్లీషులో) ...	...	0	1	0
15.	సన్న్యాసక్షేత్రాదికచారిత్రము ...	...	0	8	0
16.	నిరంకుశోపాఖ్యానము	....	0	6	0
17.	హరివిలాసము	...	0	8	0
18.	బాలరామాయణము (ప్రథమభాగము)	...	0	8	0
19.	సౌందర్యతిలక, (నోవలు రెండుభాగములుకలది)	...	0	14	0
20.	శ్రీమత్పరమహంసరామకృష్ణులు ...	...	0	5	0
21.	కేయూరబాహుచరిత్రము ...	...	0	6	0
22.	సంస్కృతనాటకకథాసారము ...	...	0	12	0
23.	హోశింత్రాయి ...	...	0	10	0
24.	రాజతరంగిణి (ప్రథమభాగము) ...	...	0	8	0
25.	బుద్ధచరిత్రము ...	...	0	10	0
26.	శ్రీశివాజీచరిత్రము ..	...	0	10	0

గ్రంథములు కోరువారు సరస్వతీమేనేజరుగారికి కాకినాడ వ్రాసి వి. పి. గానైనను పోస్టుస్టాంపులైనను పంపి తెప్పించుకొనవచ్చును.